

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD NITRA

ZÁSADY OCHRANY

PAMIATKOVÁ ZÓNA
KOMÁRNO

NITRA 2014

Krajský pamiatkový úrad Nitra

Námestie Jána Pavla II. č. 8, 949 01 Nitra

Riaditeľka krajského pamiatkového úradu:	Ing. Anna Valeková
Zodpovedný riešiteľ:	Mgr. Imrich Tóth
Spoluriešitelia:	Mgr. Pavel Paterka (archeológia) Ing. Darina Ulrychová, CSc. (zeleň)
Fotodokumentácia:	Imrich Tóth
Záverečné korekcie:	Anna Valeková
Dátum:	02/2014 – 12/2014

Obsah :

1. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE	6
1.1. NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	6
1.2. NÁZOV OBCE, MESTA PODĽA ZÁKLADNEJ ÚZEMNEJ JEDNOTKY A KATASTRA, V KTOROM SA PAMIATKOVÉ ÚZEMIE NACHÁDZA	6
1.3. ORGÁN, KTORÝ ÚZEMIE VYHLÁSIL, DÁTUM VYHLÁSENIA	6
1.4. VYMEDZENIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	6
1.4.1 Parcelné vymedzenie Pamiatkovej zóny Komárno popisom hranice	6
1.4.2. Súpis parciel pamiatkového územia	7
2. ODÔVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	9
A. DÔVOD SPRACOVANIA AKTUALIZÁCIE ZÁSAD PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	9
B. STRUČNÝ HISTORICKÝ A STAVEBNÝ VÝVOJ ÚZEMIA	10
C. ZÁSADNÉ URBANISTICKÉ VÝVOJOVÉ ETAPY	28
D. URBANISTICKÁ ŠTRUKTÚRA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	29
D.1. Pôdorysná schéma	29
D.2. Parcelácia	29
D.3. Pôdorysná schéma zástavby	30
D.4. Vyhodnotenie urbanistickej štruktúry	30
D.5. Systém opevnenia	31
D.6. Charakteristika prírodnej krajiny a osídlenie územia	32
E. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT	34
E.1. Hmotová skladba zástavby	34
E.2. Strešná krajina	35
E.3. Dominanty a výškové zónovanie pamiatkového územia	36
E.4. Obraz krajiny, vonkajší obraz územia	36
E.5. Charakteristické pohľady a priehľady	37
E.6. Architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty objektov pamiatkového územia	37
E.6.1. Národné kultúrne pamiatky	39
E.6.2. Nehnutelnosti vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky	39
E.6.3. Nehnutelnosti s pamiatkovou hodnotou	39
E.6.4. Nehnutelnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia	40
E.6.5. Nehnutelnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia	40
E.7. Pamätihodnosti	40
E.8. Prvky uličného interiéru a uličného parteru	40
E.8.1. Plastiky	41
E.8.2. Ploty	41
E.8.3. Osvetlenie	41
E.8.4. Dlažby	41
E.8.5. Mobilár (lavičky, koše, vývesné štíty, reklamy, markízy)	42
E.8.6. Reklamné pútače a stĺpy	42
E.9. Archeologický výskum v pamiatkovom území	42
E.9.1. Dejiny bádania	42
E.9.2. Archeologický potenciál územia mesta a pamiatkovej zóny mesta Komárno	44
E.10. Systém zelene pam. územia - parky, verejná zeleň, záhrady a dvory, stromoradia	45
E.11. Kultúrne hodnoty	46
E.11.1. Súpis pôvodných názvov dôležitých námestí a ulíc	46
E.11.2. Vodné plochy a toky na pamiatkovom území a iné významné prírodné prvky	47
E.11.3. Pamiatky histórie	47

F. FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	49
G. NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY.....	50
H. FUNKČNÉ VYUŽITIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ	51
I. SPOLUPRÁCA NA REGENERACIÍ PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	51
J. PREHĽAD V SÚČASNOSTI PLATNÝCH AKO AJ ROZPRACOVANÝCH ÚZEMNOPLÁNOVACÍCH DOKUMENTÁCIÍ	51
3. POŽIADAVKY	52
I. ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	52
II. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	53
III. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE	54
IV. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	55
1. Požiadavky z hľadiska zachovania a ochrany zástavby – architektonických, umelecko-historických a výtvarných hodnôt objektov pamiatkového územia	55
1.1. Národné kultúrne pamiatky	56
1.2. Nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky	57
1.3. Nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou	57
1.4. Nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia	58
1.5. Nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia	58
2. Pamätihodnosti mesta	59
3. Požiadavky z hľadiska zachovania systému opevnenia	60
4. Požiadavky pre obnovu historického prostredia na rezervných plochách	60
5. Požiadavky z hľadiska použitia stavebných materiálov	61
V. POŽIADAVKY NA VÝŠKOVÉ USPORIADANIE OBJEKTOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	61
1. Požiadavky z hľadiska zachovania hmotovej skladby zástavby územia	61
2. Požiadavky z hľadiska zachovania strešnej krajiny	63
3. Požiadavky z hľadiska zachovania dominant a výškové zónovanie	64
VI. POŽIADAVKY NA PRVKY ULIČNÉHO INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU	65
1. Požiadavky na riešenie sôch a plastík	65
2. Požiadavky na riešenie plotov	66
3. Požiadavky na riešenie dlažieb	66
4. Požiadavky na riešenie mobiliáru	67
5. Požiadavky na reklamné pútače a stĺpy	67
6. Požiadavky na riešenie osvetlenia	67
7. Požiadavky z hľadiska nasvietenia– iluminácie historických priestorov a budov, slávnostné a príležitostné osvetlenie, nutné komunikačné osvetlenie	68
8. Požiadavky na riešenie predzáhradiek	69
9. Požiadavky na riešenie výkladcov	69
10. Požiadavky na riešenie fontán	69
11. Požiadavky na riešenie malej architektúry	69
12. Požiadavky na riešenie iného mobiliáru	70
13. Požiadavky na riešenie dopravy	70
14. Požiadavky na riešenie infraštruktúry vrátane jej technických zariadení	70

VII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE CHARAKTERISTICKÝCH POHLĎADOV V ÚZEMÍ	71
VIII. POŽIADAVKY NA OCHRANU SILUETY A PANORÁMY ÚZEMIA	72
IX. POŽIADAVKY ŠPECIFIKOVANÉ PRE BLOKY BL 01 AŽ BL 07 PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	72
X. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK	76
XI. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	77
4. PRÁVNE NORMY	80
5. ZÁVEREČNÝ PROTOKOL	81
6. PRÍLOHY	83
6.1. Použité podklady	
6.1.1. Pamiatkové výskumy	
6.1.1.1. Archeologické výskumy	
6.1.1.2. Architektonicko-historické výskumy	
6.1.2. Odborné a metodické dokumenty	
6.1.3. Literatúra	
6.2. Historická dokumentácia	
6.2.1. Historické rytiny	
6.2.2. Historické mapy	
6.2.3. Historické pohľadnice a fotografie	
6.3. Fotografická dokumentácia	
6.3.1. Diaľkové pohľady na mesto v rámci krajiny	
6.3.2. Pohľady v rámci pamiatkového územia	
6.3.3. Pohľady na prvky uličného interiéru	
6.4. Grafická dokumentácia	
6.4.1. Výkres č. 01 Širšie vzťahy	
6.4.2. Výkres č. 02 Vývoj urbanistickej a sídelnej štruktúry	
6.4.3. Výkres č. 03 Slohová analýza	
6.4.4. Výkres č. 04 Stavebno-technický stav objektov	
6.4.5. Výkres č. 05 Zásady ochrany pamiatkového územia	
6.4.6. Výkres č. 06 Bloky	
6.4.7. Výkres č. 07 Zeleň	
6. 5. Evidenčné listy nehnuteľností v pamiatkovom území	

1. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE

1.1. NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pamiatková zóna Komárno (ďalej aj „PZ Komárno“, „pamiatková zóna“ alebo „PZ“).

1.2. NÁZOV OBCE, MESTA PODĽA ZÁKLADNEJ ÚZEMNEJ JEDNOTKY A KATASTRA, V KTOROM SA PAMIATKOVÉ ÚZEMIE NACHÁDZA

Mesto: Komárno
Katastrálne územie: Komárno

1.3. ORGÁN, KTORÝ ÚZEMIE VYHLÁSIL, DÁTUM VYHLÁSENIA

Západoslovenský Krajský národný výbor v Bratislave, odbor kultúry, s účinnosťou odo dňa 25.09.1990.

1.4. VYMEDZENIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1.4.1. Parcelné vymedzenie Pamiatkovej zóny Komárno popisom hranice

Východiskový bod hranice pamiatkovej zóny je presne určený styčným bodom parciel č. 2658 (Špitálska ulica), 126 (Gazdovská ulica) a 113, ktorý je situovaný v jej severozápadnej časti. Odtiaľ vedie juhovýchodným smerom po rozhraní parcely č. 126 s parcelami č. 113, 116/1, 114, 117/2, 119, 121/1, 123, 80, 77 do styčného bodu parciel č. 126, 77 a 76/1. Tu hranica priamočiario pretína komunikáciu - parcelu č. 76/1 (Námestie M.R. Štefánika) do bodu styku parciel č. 76/1, 75 a 567 (Ulica pohraničná). Tu sa hranica pamiatkovej zóny lomí a smeruje severovýchodným smerom po rozhraní parcely č. 76/1 (Záhradnícka ulica) s parcelami č. 567, 484, 459, 458, 423 až do styčného bodu parciel č. 76/1, 423 a 417 (Námestie Kossutha). Hranica sa tu lomí a smeruje na juhovýchod po rozhraní parcely č. 417 s parcelami č. 423, 421/1, 421/3, 418, 446/2, 446/1, 446/6, 446/1, 449, 456/1, 457, 458, 530, 531, 533/2, 533/1, 533/3, 533/4 a 568/1 (Jókaiho ulica) do styčného bodu parciel č. 417, 568/1, 613/1 a 631 (Ulica K. Thalyho). Hranica pokračuje ďalej po rozhraní parcely č. 631 s parcelami č. 613/1, 613/2, 615/1, 615/3, 615/2, 615/3, 616, 617, 618, 620/3, 621, 622/2, 630/4, 630/1, 630/2 do bodu styku parciel č. 631, 630/2 a 766/1, odtiaľ hranica pokračuje priamočiario pretínajúc parcelu č. 766/1 (Ulica františkánov) do styčného bodu parciel č. 766/1, 803 a 801. Odtiaľ pokračuje hranica ďalej juhovýchodným smerom po rozhraní parcely č. 801 (Zámoryho ulica) s parcelami č. 803, 802, 819 (Ulica Matúša Csáka), 820, 823, 824/2, 824/1, 824/2, 827/1, 828, 829, 830, 831 do styčného bodu parciel č. 801, 831 a 964/4. Tu sa hranica pamiatkovej zóny lomí a pokračuje juhozápadným smerom po rozhraní parcely č. 964/4 (Vnútoraná okružná) s parcelami č. 831, 832, 835, 836/1, 836/2, 838, 851, 852/4. V juhozápadnom rohu parcely č. 852/4 sa hranica lomí a pokračuje na sever po juhozápadnej hranici parcely č. 852/4 do severozápadného rohu parcely, styčného bodu s parcelami č. 964/5 a 853/1 (Letná ulica), kde sa lomí a pokračuje znova juhozápadným smerom po rozhraní parcely č. 853/1 s parcelami č. 964/5, 964/1. Ďalej pokračuje po severnej hranici parcely č. 964/1 do styčného bodu parciel č. 964/1, 963 a 951, kde sa lomí juhovýchodným smerom a pokračuje na rozhraní parciel č. 951 a 964/1 priamočiario pretínajúc komunikáciu (Vnútoraná okružná) do styčného bodu parciel č. 951, 964/1, 965/3 a 1808. Tu sa hranica lomí juhozápadným smerom a pretínajúc komunikáciu prechádza po rozhraní parciel 951 a 1808 do styčného bodu parciel 951, 1808 a 1840. Tu sa hranica lomí a smeruje na juhovýchod po rozhraní parcely č. 1840 s parcelou 1808 (Hradná ulica) do styčného bodu parciel č. 1840, 1808 a 1829, kde sa lomí juhozápadným smerom a pokračuje po rozhraní parcely č. 1829 s parcelami č. 1840, 1839, 1836, 1835, 1836, 1834, 1832, 1830 do bodu styku parciel č. 1829, 1830 a 2189. V tomto bode sa hranica pamiatkovej zóny lomí a smeruje západným smerom po rozhraní parcely č. 2189 (Elektrárenská cesta) s parcelami č. 1830, 1843, 1844, 1845. Hranica plynule pokračuje ďalej po rozhraní parcely č. 2188 (Dunajské nábrevie) s parcelami 2187 (Pevnostný rad), 2186/1, 2185/1, 2127 (Dunajská ulica), 2113/2, 2113/1, 2112, 2109/2, 2106, 2103, 2102, 2095/1, 2094/1, 2084/3, 2084/1, 2081, 2079, 2077, 2045/2, 2045/1 (Lehárova ulica), 2035, 2034, 2033/7, 2032, 2020, 2019, 2011/5, 2011/2, 2011/1, 2010. V styčnom bode parciel č. 2188, 2010 a 2005 sa hranica lomí a pokračuje na sever po rozhraní parcely č. 2005 (Rybárska ulica) s parcelami č. 2010, 2009, 2012 (Klobučnícka ulica), 2008, 2006. V severozápadnom rohu parcely č. 2006 sa hranica lomí a pokračuje východným smerom na rozhraní parcely č. 2005 s parcelami 2006, 2015/2 do styčného bodu parciel č. 2005, 2015/2, 2016 a 2004. Tu sa hranica lomí a smeruje na sever priamočiario pretínajúc komunikáciu (Palatínova

ulica) do styčného bodu parciel č. 2259, 2004, 2261 a 1958. Hranica pamiatkovej zóny plynulo pokračuje severným smerom na rozhraní parciel č. 2261 (Kúpeľná ulica) a 1958 a ďalej na rozhraní parciel č. 2412 a 1957 (Eötvösova ulica) do styčného bodu parciel č. 1957, 2465 (Špitálska ulica) a 1956. Tu sa hranica lomí a pokračuje po juhozápadnej hranici parcely č. 1956 do jej juhovýchodného bodu, kde sa znova lomí a pokračuje severným smerom na rozhraní parcely č. 1950 (Štúrova ulica) s parcelami č. 1956, 1955, 1953, 1951 do styčného bodu parciel č. 1950, 1951 a 1949. Tu sa hranica lomí severozápadným smerom a pokračuje na rozhraní parciel č. 1951 a 1949 do styčného bodu parciel č. 1951, 1949, 2465 a 2658, kde sa znova lomí a pokračuje severným smerom priamočiaro pretínajúc komunikáciu (Ulica biskupa Királya) po rozhraní parcely č. 2658 (Špitálska ulica) s parcelami č. 1949, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106/3, 107/1, 109/1, 109/2, 109/3, 112, 111, 113 do východzieho bodu PZ.

1. 4. 2. Súpis parciel pamiatkového územia

4, 5/1, 5/2, 6, 7/1, 7/2, 7/3, 7/17, 7/18, 7/19, 7/20, 7/21, 7/22, 7/23, 7/24, 7/25, 7/26, 7/27, 7/28, 7/29, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16/1, 16/2, 17/1, 17/2, 18, 19, 20/1, 20/3, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29/3, 29/7, 29/10, 29/12, 29/13, 29/14, 29/16, 29/17, 29/18, 29/19, 29/20, 29/21, 29/22, 29/23, 29/24, 29/25, 29/26, 29/27, 29/28, 29/29, 29/30, 29/31, 29/32, 29/33, 29/34, 29/35, 30/1, 30/2, 30/3, 30/4, 30/5, 30/6, 30/7, 30/8, 31, 32/1, 32/2, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40/1, 40/2, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55/2, 56, 57, 58, 59, 60, 61/1, 61/2, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 75, 76/1 (Záhradnícka ulica – časť), 76/3, 76/4, 77, 78, 79, 80, 81/1, 81/2, 82, 83, 84/1, 84/2, 84/3, 85/1, 85/2, 85/3, 85/4, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96/1, 96/2, 96/3, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106/1, 106/2, 106/3, 107/1, 107/2, 108, 109/1, 109/2, 109/3, 109/4, 109/5, 110/1, 110/2, 111, 112, 113, 114, 115, 116/1, 116/2, 117/1, 117/2, 118, 119, 120, 121/1, 121/2, 122, 123, 124, 125, 418, 419, 420, 421/1, 421/2, 421/3, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430/1, 430/2, 431/1, 431/2, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446/1, 446/2, 446/3, 446/4, 446/5, 446/6, 446/8, 446/9, 446/18, 447, 448, 449, 450, 451, 452/1, 452/2, 452/3, 452/4, 452/5, 453/1, 453/2, 453/3, 454, 455/1, 455/2, 455/3, 456/1, 456/2, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485/1, 485/2, 486/1, 486/2, 486/3, 486/4, 487/1, 487/4, 487/6, 487/7, 487/8, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514/1, 514/2, 514/3, 514/4, 515, 516, 517, 518/1, 518/2, 519, 520, 521/1, 521/2, 521/3, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532/7, 532/8, 532/9, 532/10, 532/11, 532/12, 533/1, 533/2, 533/3, 533/4, 533/5, 533/6, 534/1, 534/2, 534/3, 534/4, 534/5, 535, 536, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551/1, 551/2, 551/3, 551/4, 552, 553, 554, 555/1, 555/2, 555/3, 556, 557, 558, 559, 560/1, 560/2, 561/1, 561/2, 561/3, 562, 563, 564, 565/1, 565/2, 565/3, 566, 567, 568/1, 569, 570, 572, 573, 574, 575, 576/1, 576/2, 577/1, 577/2, 578, 579, 580/3, 580/4, 581/1, 581/2, 582/1, 582/3, 583/1, 583/2, 584/1, 584/3, 584/4, 584/5, 584/6, 584/8, 584/9, 584/10, 584/11, 584/12, 584/13, 584/14, 584/15, 585/1, 585/2, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593/1, 593/2, 593/3, 594/1, 594/2, 594/3, 595, 596, 597/1, 597/2, 598, 599, 602, 603, 604/1, 604/2, 604/4, 605/1, 605/2, 605/3, 605/4, 605/5, 605/6, 605/7, 605/12, 605/13, 605/14, 605/15, 605/16, 606/1, 607, 608, 609, 610, 611, 612/1, 612/2, 612/3, 613/1, 613/2, 614, 615/1, 615/2, 615/3, 615/4, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622/1, 622/2, 623, 624, 625, 626, 627/1, 627/2, 627/3, 627/5, 627/6, 628, 629, 630/1, 630/2, 630/3, 630/4, 766/1 (Ulica Františkánov – časť), 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 819, 820, 821, 822/1, 822/2, 823, 824/1, 824/2, 825, 826/1, 826/2, 826/3, 826/4, 827/1, 827/2, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834/1, 834/2, 835, 836/1, 836/2, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852/1, 852/3, 852/4, 853/1, 853/3, 854, 855, 856/1, 856/2, 856/3, 856/4, 856/6, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886/1, 886/2, 886/3, 886/4, 887/1, 887/2, 888/1, 888/2, 888/3, 889/1, 889/2, 890, 891, 892, 896, 897, 898, 899/1, 899/2, 900/1, 900/2, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925/1, 925/2, 925/3, 926/1, 926/2, 926/3, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937/1, 937/2, 938, 939, 940/1, 940/2, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 952, 953, 954/1, 954/2, 955, 956, 957, 958, 959, 960/1, 960/2, 961/1, 961/2, 961/3, 961/4, 961/5, 962, 963, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1847/1, 1847/2, 1847/3, 1847/4, 1847/5, 1847/6, 1847/7, 1848/1, 1848/2, 1849/1, 1849/2, 1852, 1854, 1855, 1856, 1857/1, 1857/2, 1857/3, 1858/3, 1858/4, 1858/5, 1859, 1861, 1862, 1863, 1864/1, 1864/2, 1864/3, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1871/1, 1871/2, 1872/1, 1872/2, 1872/3, 1874/1, 1874/2, 1874/3, 1875, 1876, 1877/4, 1877/5, 1877/6, 1877/7, 1878/1, 1878/2, 1879/3, 1879/4, 1879/5, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889/1, 1889/2, 1889/3, 1889/4, 1889/5, 1889/6, 1889/7, 1890/1, 1890/2, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900/1, 1900/2, 1900/3, 1901/1, 1901/2, 1903, 1904, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918/1, 1918/2, 1919, 1920/3, 1920/4, 1920/5, 1921/1, 1921/2, 1921/3,

1922/1, 1922/2, 1922/3, 1924/1, 1925, 1926, 1927, 1928/1, 1928/2, 1929/1, 1929/2, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1937, 1938/1, 1938/2, 1938/4, 1939/1, 1939/2, 1939/3, 1940, 1941/1, 1941/2, 1942, 1943, 1944, 1945/1, 1945/2, 1946/1, 1946/2, 1946/3, 1946/4, 1947/1, 1947/2, 1947/3, 1948, 1949, 1950, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976/1, 1976/2, 1977/1, 1977/2, 1977/3, 1978/1, 1978/2, 1979, 1980/1, 1980/2, 1981/1, 1981/2, 1981/3, 1982, 1983, 1984, 1985/1, 1985/2, 1986/1, 1986/5, 1987/1, 1987/3, 1987/4, 1987/5, 1988/1, 1988/2, 1988/3, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993/1, 1993/2, 1993/3, 1993/4, 1994/1, 1994/2, 1995, 1998, 1999, 2000, 2001/1, 2001/2, 2002, 2003, 2004, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011/1, 2011/2, 2011/3, 2011/5, 2011/6, 2012, 2013, 2014, 2015/1, 2015/2, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021/1, 2021/2, 2021/3, 2021/4, 2022/1, 2022/2, 2022/3, 2023, 2025/1, 2025/2, 2026, 2029/1, 2029/2, 2029/3, 2029/4, 2030/1, 2030/2, 2031, 2032, 2033/1, 2033/2, 2033/4, 2033/5, 2033/7, 2034, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045/1, 2045/2, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053/1, 2053/2, 2053/3, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2064, 2065, 2066/1, 2066/2, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073/1, 2073/2, 2073/3, 2074, 2075/1, 2075/2, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080/1, 2080/2, 2080/3, 2081, 2082/1, 2082/2, 2082/4, 2082/5, 2083, 2084/1, 2084/2, 2084/3, 2084/4, 2084/5, 2084/6, 2085, 2086/1, 2086/2, 2087, 2088, 2089/1, 2089/2, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094/1, 2094/7, 2094/8, 2094/9, 2095/1, 2095/2, 2095/3, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100/1, 2100/2, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109/1, 2109/2, 2110, 2111, 2112, 2113/1, 2113/2, 2114, 2115, 2116, 2117/1, 2117/2, 2117/3, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122/1, 2122/2, 2123/1, 2123/2, 2123/3, 2124, 2126, 2127, 2128/1, 2128/3, 2128/4, 2128/5, 2128/6, 2128/7, 2129/1, 2129/2, 2130, 2131, 2132, 2135/1, 2135/2, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142/1, 2142/2, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149/1, 2149/2, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172/1, 2172/2, 2172/3, 2172/5, 2172/7, 2173, 2174, 2175, 2176/1, 2176/2, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185/1, 2185/2, 2185/3, 2185/4, 2185/5, 2186/1, 2186/2, 2187.

Nehuteľné národné kultúrne pamiatky (situované na území pamiatkovej zóny):

1, 2, 3, 25, 29/1, 55/1, 69, 74, 537, 600, 601, 818, 893, 894, 895, 951, 1846/1, 1846/2, 1846/3, 1850, 1851, 1853, 1860, 1905, 1936, 2027, 2028, 2035, 2061, 2062, 2063, 2125, 2134.

2. ODŮVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

A. DŮVOD SPRACOVANIA ZÁSAD PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Požiadavka spracovania aktualizácie zásad ochrany pamiatkovej zóny Komárno vyplynula z legislatívnych zmien súvisiacich s nadobudnutím účinnosti zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. V zmysle § 29 cit. zákona je základná ochrana pamiatkového územia definovaná nasledovne:

1) Základná ochrana pamiatkového územia je súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

2) Krajský pamiatkový úrad vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany podľa odseku 1 a sú podkladom pre územný plán. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

3) Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, materiálnej a objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, architektonického výrazu, prvkov uličného interiéru a uličného parteru, historickej zelene, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

4) Miestne príslušný krajský pamiatkový úrad je dotknutým orgánom štátnej správy pri prerokúvaní územného plánu regiónu, územného plánu obce a územného plánu zóny.

V súlade s uvedenými ustanoveniami zákona o ochrane pamiatkového fondu sa požiadavka na vypracovanie zásad ochrany vyhodnotila ako nevyhnutná a spracovanie zásad ochrany bolo zaradené do Plánu hlavných úloh Pamiatkového úradu SR.

Materiál zásad obsahuje analýzy a vyhodnotenia historických a pamiatkových hodnôt územia Pamiatkovej zóny Komárno, ktoré slúžili ako podklad pre vypracovanie samotných zásad ochrany pamiatkovej zóny. Pri spracovaní zásad ochrany sa vychádzalo z údajov obsiahnutých v blokových prieskumoch, dostupných odborných a metodických materiálov a výskumov vzťahujúcich sa k predmetnému územiu. Aktuálnosť údajov bola preverená a dopĺňaná na základe terénnych obhliadok zameraných na priestory území a exteriéry jednotlivých nehnuteľností. Rozsah terénnych obhliadok bol limitovaný verejne prístupnými priestormi.

Fond pamiatkovej zóny v Komárne disponuje vysokou koncentráciou zachovaného umelecko-remeselného detailu, predovšetkým z druhej polovice 19. storočia. K hodnotným patria aj sakrálne pamiatky v zastúpení viacerých náboženských konfesií. Prejavy intenzívnejšieho využívania fondu pamiatkovej zóny na začiatku 21. storočia a záujmy podnikateľských subjektov si vyžadujú nutnosť kvalifikovanej koordinácie týchto činností s ohľadom na zachovanie maxima pamiatkových hodnôt.

Cieľom vypracovania zásad Pamiatkovej zóny Komárno bolo vytvoriť dokument na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, ktorý bude definovať pamiatkové hodnoty územia a stanoví požiadavky na ich optimálny spôsob ochrany, obnovy a prezentácie ako základný podklad pre výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu v pamiatkovom území.

B. STRUČNÝ HISTORICKÝ A STAVEBNÝ VÝVOJ ÚZEMIA

Výskyt osídlenia širšieho územia, v ktorom sa nachádza dnešné mesto Komárno, siaha do neolitu. Predpoklad keltského a rímskeho sídliska môže potvrdiť archeologický výskum, lebo jeho pravdepodobnosť je vzhľadom na prírodné danosti lokality pomerne dosť vysoká. V druhej polovici 2. storočia n.l. sa na druhej strane Dunaja nachádzal rímsky legionársky tábor s civilným mestom Brigetio. V priebehu 6. a 7. storočia osídlili karpatskú kotlinu Avari a v literatúre sa uvádza, že na lokalite sa nachádzalo v 8. storočí pravdepodobné sídlo Tudanátu (správna jednotka avarského kaganátu). Je obdobne pravdepodobné, že v 9. storočí a na začiatku 10. storočia patrilo tunajšie sídlisko k hradnému okruhu Nitrianskeho kniežatstva.

V literatúre sa uvádza, že v 10. storočí sa na sútoku Dunaja a Váhu usadil rod vojvodcu Ketela, ktorý si tu vytvoril zimné sídlo. V časoch vlády Ketelovho syna Alaptolma tu už údajne existovalo opevnené miesto. Kráľ Štefan I. povýšil Ketelovo opevnenie na sídlo Komárňanského komitátu. O charaktere sídla z tohto obdobia nie je doposiaľ nič známe. Dá sa predpokladať, že sa nachádzalo niekde v lokalite Staršej a Novej pevnosti. V 11. storočí sa o sídle komitátu hovorí ako o hrade s názvom Camarum. 1. apríla 1265 udelil kráľ Belo IV. Komárnu mestské práva podobné, ako mal v tom čase Budín. Pred mestom v tom čase pravdepodobne existovali osady, z ktorých rovnomenný kostol osady sv. Ondreja sa uvádza už v roku 1268. 22. februára 1440 sa v Komárne narodil budúci kráľ Ladislav V. Pohrobok. Tento údaj zostáva v polohe hypotézy, aj keď stavebno-historický prieskum potvrdil existenciu zvyškov pomerne rozmernej stredovekej zástavby v suterénoch pod objektom na parc. č. 2016, na Palatínovej ulici. Podľa dostupnej literatúry sa Ladislav V. narodil v objekte nachádzajúcom sa v areáli hradu. V tom čase v meste už existoval dominikánsky kláštor. Vzniká dôvodné podozrenie, že zástavba mesta mohla mať v tomto období dvojaký charakter. Na území bližšie k sútoku riek v lokalite medzi Starou pevnosťou a Ulicou františkánov sa pravdepodobne nachádzala pomerne koncentrovaná urbanistická štruktúra, možno uzavretá do mestských blokov, a pozdĺž prístupových komunikácií do mesta sa asi nachádzala roztrúsená zástavba objektov alebo skupín objektov (Palatínova ulica, Jókaiho ulica, Ulica františkánov a Župná ulica). Podľa neskoršieho vývoja mesta sa dá predpokladať, že koncentrovanejšia časť mesta mohla mať už v tomto období dve mestské brány, ktorými sa vstupovalo do tejto hustejšej štruktúry sídelného celku, ako to dokladá neskorší plán mesta z Ledentuoha albumu z roku 1639 (pravdepodobne zhotovený podľa staršej predlohy, lebo zachované architektonické prvky na existujúcej architektúre dokladajú existenciu zástavby aj podstatne východnejšie). V čase vlády Mateja Korvína zažívalo mesto obdobie spoločenskej konjunktúry. V meste od roku 1454 sídlil úrad Kráľovskej soľnej komory a Komárno bolo sídelným prístavom Kráľovskej Dunajskej flotily. Starý hrad, na sútoku Váh-Dunaja a Dunaja bol prebudovaný na luxusný komplex palácových budov, odkiaľ sa kráľ z dvoranmi vydávali na výletné plavby po Dunaji. V tomto období sa s postupom tureckých vojsk na územie Európy začal intenzívnejší príliv srbského obyvateľstva, ktoré si so sebou prináša aj východný kresťanský rýt s pomocou a podporou chilandských mníchov z kláštora na Svätej hore Athos, podobne ako do Budína. Po bitke pri Moháči Komárno získava nebyvalý strategický význam. V dôsledku komplikovanej vnútro politickej situácie v roku 1527 obliehajú a ostrelujú vojská Ferdinanda I. mesto a hrad. V roku 1528 sa v predpolí hradu vybudoval obranný val, ktorý v dôsledku nových nárokov na obranu mal vytvorené predpolie.

Po dobytí Ostrihomu Turkami v roku 1543 uteká časť jeho obyvateľstvo do Komárna. 23. marca 1546 sa začína s prestavbou korvínovského hradu na novovekú pevnosť. V súvislosti s prestavbou hradu sa pravdepodobne demoluje aj časť mesta, aby vzniklo predpolie pevnosti, ktorá sa od mesta oddeľuje aj vodnou priekopou.

Od polovice 16. storočia sa mesto, alebo možno iba jeho mestské jadro opevnilo obranným valom z prútia a hlíny. Od roku 1572 má Komárno už kamenné opevnenie s dvomi mestskými bránami. V rokoch 1593-94 sultán Sulejman II. opätovne vtrhol so svojimi vojskami do mesta, aby dobyl pevnosť. Obyvateľstvo utieklo do Trnavy a údajne zapálilo mesto. Okolo roku 1598 sa mesto začína rozvíjať smerom na západ. Sú rozparcelované nové pozemky a asi v tom čase boli vybudované aj nové mestské hradby. V prvej pol. 17. storočia sa začínajú aj práce na prebudovaní Kostola sv. Ondreja – neskoršieho mestského farského kostola. V roku 1649 prichádzajú do Komárna jezuiti, ktorí tu budujú pri Kostole sv. Ondreja komplex budov kolégia a neskôr aj gymnázia. Zástavba mesta mimo stredovekých hradieb mala v tom čase asi charakter roztrúsených solitérov a voľných zoskupení objektov pri historických komunikáciách, akými boli v tom čase Palatínova ulica (cesta k pravdepodobnému prístavisku) a Župná ulica (cesta na Kolárovo).

V rokoch 1650 – 1670 začína erár kvôli rozšíreniu obranného pásma pred pevnosťou vykupovať objekty a pozemky na území staršieho mestského jadra v lokalite medzi Starou pevnosťou a dnešnou Ulicou františkánov. V súvislosti s vykupovaním uvedeného územia je preparcelované a rozparcelované západné územie mesta pred mestskými bránami a začína sa intenzívna výstavba mesta asi v polohe presahujúcej hranice súčasnej pamiatkovej zóny mesta.

V priebehu asanačného obdobia (1650-1670), keď sa uvoľňoval priestor predpolia Novej pevnosti, sa začína intenzívna expanzia mestskej zástavby mimo hradieb stredovekého mesta. So stavbou Novej pevnosti sa začalo v roku 1663. Pred starými hradbami stredovekého mesta dochádza k zahusťovaniu pravdepodobne roztrúsenej zástavby vidieckeho charakteru a v území sa začínajú formovať priestorové vzťahy, ktoré podmienia vznik uličnej siete. Vznikajú prvé šľachtické kúrie, ktoré svojou trojkrídlou dispozíciou pripomínajú roľnícke domy väčších rozmerov, spojené obytno-reprezentačným krídlom orientovaným pozdĺž komunikácie, s typickými arkádovými dvormi. Do hĺbky parciel vznikajú popri úžitkových záhradách mešťanov aj ozdobné záhrady šľachty, z ktorých väčšinu pohltila neskoršia zástavba.

V roku 1659 predal cisár Leopold I. županovi Mikulášovi Zichy Komárňanské hradné panstvo a mesto. Ako prejav demonštrácie jeho vplyvu si na novovytvorenom hlavnom námestí mesta dal postaviť najväčší civilný objekt, dnešný Zichyho palác, ktorý vlastnili Zichyovci až do roku 1844, keď im bol skonfiškovaný. Vedľa paláca si mestská rada začala stavať novú radnú sieň, ktorú neskôr nahradila radnica. V Župnej ulici sa popri Zichyho paláca začala intenzívna výstavba šľachtických kúrií. V rokoch 1682 – 1683 sa vybudovalo nové mestské opevnenie, ktoré prechádzalo pravdepodobne ulicami Rybárska, Kúpeľná, Štúrova, Špitálska. Napriek vybudovaniu nového opevnenia v roku 1683 obyvateľstvo opäť uteká z mesta pred vojenským ohrozením a mesto je opäť vypálené ešte pred jeho obsadením. Okolo roku 1687 sa do mesta obyvateľstvo navracia a začína ďalšie obdobie konjunktúry.

V prvých dvoch tretinách 18. storočia nastalo obdobie najväčšej konjunktúry mesta, ktorého zasiahli občasné katastrofálne zemetrasenia a iné živelné pohromy. Nebyť hospodárskeho vzrastu mesta založeného na podunajskom obchode, spôsobili by uvedené pohromy stagnáciu vývoja na desiatky rokov, ale v prípade Komárna viedli k vyformovaniu špecifickej podoby mestskej štruktúry. V roku 1715 so svojimi 8321 obyvateľmi bolo Komárno najľudnatejším mestom na území dnešného Slovenska a v poradí piatym najväčším mestom Uhorska. Pravdepodobne v prvej tretine 18. storočia dochádza k organizovaniu uličnej siete, ktorá možno z dôvodu prehľadnosti sídelnej štruktúry z polôh na prístupových komunikáciách k pevnosti je organizovaná ako sústava vidlicovite napájaných ulíc. Táto špecifická urbanistická štruktúra však takmer určite nadväzuje na staršie komunikácie v území, ktoré sa zbíjali k dvom mestským bránam. S cieľovým rozvojom mesta pred mestským opevnením súvisela aj koncentrácia verejných a cirkevných budov na novom území. Od roku 1713 začína budovanie rozsiahleho komplexu kláštorných budov trinitárov (neskoršej vojenskej nemocnice). Okrem novej budovy radnice z roku 1718, Župného domu a budovania Zichyovského paláca, dochádza aj k prestavbám a výstavbe nového Kostola sv. Ondreja, ktorý sa stáva farským kostolom. Dobudovaním kláštora jezuitov a gymnázia v roku 1749 sa stavebné aktivity opäť koncentrujú na stavbe a prestavbe Kostola sv. Ondreja, ktorý do roku 1760 freskami vyzdobil F.A. Maulbertsch. Následne po prvom veľkom zemetrasení v roku 1763 prebieha ďalšia obnova kostola a jeho maliarsku výzdobu realizuje v rokoch 1768 -1771 L. Kracker. Zo starého mesta sa sťahuje aj pravoslávne srbské obyvateľstvo a buduje si od roku 1754 nový kostol. S udelením titulu slobodného kráľovského mesta v roku 1745 získava mesto dávno vymáhanú pozíciu medzi mestami Uhorska. V Komárne je zriadené veliteľstvo Dunajskej kráľovskej flotily a mesto buduje svoju prosperitu na obchode s drevom, soľou a vínom. V 17. storočí sa v dôsledku regulácie Dunaja preložila hlavná plavebná trasa z Váh-Dunaja do hlavného toku Dunaja. Domy vlastníkov obchodných lodí sa menia na paláce a roľnícke dvory ustupujú šľachtickým kúriám. Stav srbských lodiarov bohatne na podunajskom obchode a ich rody sú povyšované do šľachtického stavu. Tak sa zvyšuje koncentrácia šľachty, ktorá dosahuje svoj vrchol pri sčítaní ľudu v polovici 19. storočia. Toto obdobie konjunktúry sa končí sériou veľkých živelných pohrôm: 1764 a 1765 zemetrasenie, 1767 a 1768 požiar mesta, 1768 a 1769 zemetrasenie, 1777 požiar mesta a druhé najväčšie zemetrasenie, ktoré postihlo mesto 22.4.1783. Po poslednom uvedenom zemetrasení vydala Uhorská miestodržiteľská rada zákaz stavby klenutých konštrukcií a nariadila výstavbu maximálne jednoposchodových (dvojpodlažných) budov. V súvislosti s uvedeným nariadením sa búrajú poschodia objektov (napr. jezuitské gymnázium sa znižuje o jedno poschodie). Týmto nariadením a zhoršujúcou sa ekonomickou situáciou nastáva obdobie stagnácie vertikálneho rastu mestskej štruktúry.

Nariadenie Uhorskej miestodržiteľskej rady z roku 1783 malo za následok plošnú expanziu sídelnej štruktúry a zapojenie solitérnych objektov v priestore pred mestskými hradbami do sústavy ulíc (napr. mestský majer, niektoré šľachtické kúrie). Napriek zlej ekonomickej situácii obyvateľstva zostáva Komárno naďalej na poprednom mieste medzi významnými mestami Uhorska. Po vydaní tolerančného patentu sa začína s výstavbou protestantských kostolov. Blížiac sa nebezpečenstvo Napoleonovej expanzívnej politiky upriamuje pozornosť viedenského cisárskeho dvora na dunajskú metropolu, ako posledné útočisko cisára a vlády. Po roku 1807 sa začína s výstavbou grandiózneho opevnenia, ktoré malo pojať 200 tisícovú armádu. V čase ohrozenia sa v pevnostiach uchovávali aj habsburské korunovačné klenoty. Stavebná aktivita sústreďujúca sa na budovanie opevnenia pokračovala aj po skončení vojenského ohrozenia. V roku 1820 získala armáda pre potreby vojenskej nemocnice budovy komplexu kláštora trinitárov a začalo sa s ich adaptáciou. V rokoch 1830 -1840 sa zahajujú asanácie predmestskej zástavby v súvislosti s budovaním Palatínovej obrannej línie. Asanáciám padne za obeť aj kostol s kalváriou a približne na jeho mieste

je vybudovaná nová mestská tzv. Bratislavská brána, ktorú naprojektoval Pietro Nobile. Ako náhrada za zbúranú kalváriu je postavený Kostol sv. Rozálie, ktorý mal objemovým členením zodpovedať asanovanému. Od roku 1808 malo Komárno prvé verejné osvetlenie na olejové lampy, v ktorých sa spaľoval rastlinný olej, po roku 1869 petrolej. V roku 1840 boli vydláždené hlavné ulice mesta a prvýkrát označené objekty popisnými číslami s výnimkou kúrií šľachty. Tento princíp vynechávania čísel na domoch šľachty sa pravdepodobne dodržiaval až do roku 1918, čo malo za následok niekedy neuveriteľne komplikované číslovanie objektov v meste v súčasnosti. V roku 1847 malo mesto 400 šľachtických domov a kúrií, na ktoré pripadalo 1325 meštianskych domov. Táto vysoká koncentrácia šľachty bola dôsledkom konjunktúry podunajského obchodu v predchádzajúcom storočí. Toto obdobie ukončili udalosti v roku 1848. Dňa 17. septembra vypukol veľký požiar mesta, ktorý v priebehu dvoch hodín zapálil väčšinu mesta a prešiel po drevenom moste aj na druhú stranu Dunaja. Následné vojenské udalosti súvisiace s národnoslobodzovacím bojom /1848-49/ a ostreľovanie mesta cisárskym vojskom spustošili takmer všetko, čo nezničil požiar. Po hospodárskej a spoločenskej stagnácii Komárna, ktorá bola dôsledkom prehratého národnoslobodzovacieho boja, dochádza s odstupom času v poslednej tretine 19. storočia k opätovnému stavebnému rozmachu. V centre sa začínajú stavať monumentálne verejné budovy a v dôsledku blížiacej sa I. svetovej vojny sa tu začína koncentrovať aj vojenské velenie. Komárno má v tomto období plynáreň a verejné osvetlenie (od roku 1901), dláždené ulice a na prelome 19. a 20. storočia aj stromoradiami vysadené ulice. Ku Komárnu je od roku 1896 pripojená aj obec Új Szőny a postupne sa začína rozvíjať mestská štruktúra na oboch brehoch. Stavajú sa nájomné domy palácového charakteru, honosné súkromné domy, vily, verejné kúpele a prestavujú sa domy v strede mesta, ktoré získavajú vybavenie na umeleckej a remeselnej úrovni hlavných miest monarchie. Budujú sa noblesné kaviarne (Káveház Grand, Othon káveház, Centrál, Magyar Királyi Szálló a i.). S konjunktúrou mesta narastajú reprezentačné snahy a v roku 1891 tu je otvorená Priemyselná výstava, na ktorej sa okrem výdobytkov priemyslu prezentuje aj zbierka archeologických nálezov z rímskeho obdobia. Táto zbierka bola prezentovaná už v roku 1886 v budove kolégia, a po skončení Priemyselnej výstavy darovali Esterházyovci pavilón Jókaiho muzeálneho spolku – základ muzeálnej zbierky mesta a župy. Lesk mesta na Dunaji zvyšujú aj návštevy členov cisárskej rodiny. Toto obdobie trvá až do záveru I. svetovej vojny, keď sa z archívneho materiálu z roku 1916 dozvedáme o projekte stavby mestskej reduty s divadlom, ktoré malo mať kapacitu 900 miest a stály divadelný súbor.

Po skončení I. svetovej vojny dochádza k rozdeleniu mesta Dunajom a vytvoreniu hraničného pásma, ktoré predznamenáva vznik medzinárodného prístavného prekladiska. V medzivojnovom období 20. storočia už prestávala baroková sieť ulíc a námestí vyhovovať nárokom vtedajšej dopravy. Poloha hlavného cestného mosta cez Dunaj viedla vtedy vtedajšou Híd utca (Mostová ulica), dnes Lehárova ulica. Cez Palatínovu ulicu sa v tom čase zalamoval hlavný dopravný ťah na Jókaiho ulicu, prípadne na ulici Františkánov a potom po Rakócziho ulici smeroval cez Vážsky most do dnešného Hurbanova, alebo na severozápad smerom na dnešné Kolárovo. Tento pomerne komplikovaný spôsob tranzitnej komunikácie cez mesto a dominantne jednopodlažná zástavba mesta brzdili rozvoj sídelnej štruktúry. V medzivojnovom období rozvoj mesta stagnoval a k postupnej degradácii jadra mesta začalo prispievať aj rozširovanie prístavu po celej dĺžke Dunajského nábrežia. Za obeť tohto rozširovania padol nábrežný park – Darányiho park, využitý na umiestnenie Priemyselnej výstavy /1891/, obdobne aj východný cíp Alžbetinho ostrova. Mesto tak začalo získavať výraz periférie s prístavným prekladiskom. Po II. svetovej vojne dochádza k prehodnoteniu sídelnej štruktúry a v dôsledku potreby vybudovania efektívneho prepojenia cestného tranzitného prepojenia cez Komárno spájajúceho Maďarskú republiku so severom Európy, sa začína s vybudovaním novej časti Malého mosta cez Dunaj a prerazením cestného ťahu na sever cez Hurbanovo a na západ do Bratislavy. Asanácie spustili proces prehodnotenia oddelenej časti mesta od historického jadra. V priebehu 60.- 80.- tých rokov 20. storočia sa spúšťa proces veľkoplošných asanácií, ktoré vytvorili priestor pre výstavbu veľkých obytných súborov a panelových sídlisk. Z pôvodnej historickej štruktúry zostávajú ušetrené iba časti mesta v pokračovaní Palatínovej ulice okolo pravoslávneho kostola a troch synagóg, ukončené blokom s mestským vodojemom. Ako solitéry v novej štruktúre zostávajú Kostol sv. Rozálie, sústava cintorínov a komplex nemocnice. K územiu, ktoré zostáva napriek strate svojej pôvodnej funkčnej náplne stále nedotknuté, patrí pásmo pevnostného systému. Pokiaľ pásmo Palatínovej línie a väčšej časti Vážskej línie začína v dôsledku zmeny funkčnej náplne alebo zanedbanej údržby chátrať, tak územie Starej a Novej pevnosti a tzv. muničnej továrne sa stáva územím, ktoré po roku 1968 okupuje armáda Sovietskeho zväzu. Toto územie sa stáva pre rozvoj mesta nedotknuteľným a pre akýkoľvek výskum zakázanou zónou až do odchodu sovietskej armády. Po roku 1989 dochádza k prudkým spoločenským zmenám, ktoré prinášajú okrem odsunu armády Sovietskeho zväzu z Komárna aj ku zmene vlastníctva nehnuteľností v rámci mesta a pamiatkovej zóny. Tá so sebou prináša koncentrovanie komerčných aktivít v Pamiatkovej zóne Komárna a takmer nekontrolovateľnú degradáciu časti pamiatkového fondu. Niektoré nekonceptné aktivity podnikateľského subjektu a vedenia mesta majú za dôsledok postupnú stratu špecifického a jedinečného charakteru mesta, ako aj degradáciu autentického pamiatkového fondu.

Stručný historický vývoj vo vzťahu k stavebnej činnosti na území mesta Komárno:

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť	Prameň
3800 – 3600 p.n.l.		osídlenie lokality v rámci kontextu Podunajskej nížiny – sídlisko neolitické so železovskou skupinou	HROMADOVÁ.: Komárno okres Komárno, Bratislava, 1963, fond PÚ SR Z 2366, s.2
2500 – 2100 p.n.l.		osídlenie lokality v rámci kontextu Karpatskej kotliny – sídlisko eneolitické, kultúry s kanelovanou keramikou	HROMADOVÁ.: Komárno ... s.2
staršia doba bronzová 2200 – 1600 p.n.l.		predpoklad osídlenia severopanónskou kultúrou	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch, Oblastné podunajské múzeum Komárno, Komárno, 1985, s.5
1600 – 1500 p.n.l.		osídlenie širšieho severného pásma Dunaja – staršia doba bronzová s kultúrou severopanónskou	HROMADOVÁ.: Komárno ... s.2
4. st. p.n.l.	expansionia Keltov	keltské osídlenie	sondy v priestore predpolia pevnosti uvádza MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch... s.5
4. st. p.n.l. – 0 n.l.		keltské osídlenie	BŘEZINOVÁ, G., RATIMORSKÁ, P.: Nálezová správa AU SAV č. 14745/2002
3. – 2. st. p.n.l.		keltské pece v priestore Nádvorcia Európy	BŘEZINOVÁ, G., RATIMORSKÁ, P.: Nálezová správa AU SAV č. 14745/2002
1.-2.st. n.l.	stredný tok Dunaja je hranicou Rímskej ríše	územie v kontakte s územím Rímskej ríše a ochranou jej hraníc	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.5
druhá pol. 2. st. n.l.		rímske osídlenie alebo iba územie v kontakte s Brigetiom dnes Komárom	sekundárne zamurovaný fragment rímskeho sarkofágu Marca Valeria Valeriana a jeho syna do muriva ev. kostola Jána Krstiteľa v roku 1795-98
po r. 568	avarské osídlenie Karpatskej kotliny	pravdepodobne osídlenie	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.5
8. – začiatok 9. st.	pravdepodobné centrum tudunátu (správna jednotka avarského kaganátu)	pravdepodobne osídlenie	STEINHÜBEL, J.: Nitrianske kniežatstvo, Bratislava, 2004
9. – začiatok 10. st.	pravdepodobne hradský okruh Nitrianskeho kniežatstva a Veľkej Moravy	pravdepodobne osídlenie	STEINHÜBEL, J. : Nitrianske kniežatstvo
10 st.	usadenie rodu vojvodu Ketela a vytvorenie zimného sídla na sútoku riek Váhu a Dunaja	opevnenie sídla rodu Ketelovým synom Alaptoimom – vznik opevneného mesta v lokalite sútoku Váhu a Dunaja	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.5
10 st.	kráľ Štefan I. povýšil Ketelovo opevnenie na sídlo Komárňanského komitátu		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.5

1075	prvá písomná zmienka o hrade a osade pod názvom Camarum		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.5
1.apríl 1265	kráľ Belo IV. udelil Komárnu mestské práva		GRÁFEL, L.: Mesto Komárno Nec arte nec marte Komárňanský pevnostný systém, Mestský úrad Komárno a NEC ARTE s.r.o., 1999, s.9
1265 -1268		pravdepodobné vybudovanie I. murovaného hradu	GRÁFEL, L.: Nec arte nec marte ... s.9
1268	uvádza sa v listine, že Comesovi Walterovi bol odovzdaný hrad a k nemu majetky patriace k hradu, medzi nimi aj osada sv. Ondreja „villa sancti Andreae“ okolo Kostola sv. Ondreja	doklad o existencii Kostola sv. Ondreja a osídlení v jeho lokalite	KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 Rehoľný dom Rádu sv. Benedikta, Architektonicko-historický výskum uličného krídla, Jún 2004 časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum - Mácza
1268	údajné datovanie prvého Kostola sv. Ondreja	stavba údajne prvej budovy Kostola sv. Ondreja v lokalite, kde sa nachádza aj súčasný Kostol sv. Ondreja	FÁŠANGOVÁ, L., LUKÁČOVÁ, E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum Františkánskeho (Vojenského) kostola v Komárne, Bratislava 1980 – 81, s. 6
1277	bán Tomáš, správca Bratislavskej, Nitrianskej a Komárňanskej stolice udeľuje privilégia: voľby sudcu platíť daň v dvoch častiach, slobodne rozhodovať o svojom majetku, ak ostali bez dediča ... v privilégii neuvádza osadu sv. Ondreja		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.6
1278	Matúš Csák potvrdil mestské práva vydané bánom Tomášom		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 6
zač. 14. st.	založenie dominikánskeho kláštora		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.6
1307	mestské práva potvrdil Matúš Csák		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.6
november r. 1317	po dvojmesačnom obliehaní získal Komárno späť Karol Róbert, potvrdil mestské práva a pridal o právo odvolať sa v sporoch k taverníkovi a kráľovi , občania mesta nemuseli platiť mýto na celom území Uhorska		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.6
1440	tradiuje sa existencia srbskej pravoslávnej obce	pravdepodobná existencia komunity kostola bez bližšej lokalizácie	RADOVANOVIĆ, B., MÁCZA, M.: Pravoslávny kostol v Komárne, Podunajské múzeum v spolupráci s Pravoslávnou náboženskou obcou Komárno, 1995 s. 4

22. februára 1440	narodenie Ladislava V. Pohrobka	doklad o rozsahu zástavby na Palatínovej ulici	Kol. a.: Encyklopédia Slovenska, III. zväzok K-M, Veda, Bratislava, 1979, s.302
1454	zriadenie úradu Kráľovskej soľnej komory so sídlom v Komárne		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.6
vláda Mateja Korvína 1458-90	Matej Korvín vybudoval Kráľovskú Dunajskú flotilu so základňou v Komárne		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.6
vláda Mateja Korvína 1458-90	zmienka dejepisca Bonfiniho vyzdvihujúceho hrad v Komárne ako jeden z najvýznamnejších stavebných počinov kráľa a opis hradu s množstvom luxusných palácových stavieb	prebudovanie hradu v Komárne na kráľovskú rezidenciu	GRÁFEL.L.: Nec arte nec marte ... s.9
1489	Matej Korvín daroval mestu statok Warkezew patriaci pôvodne hradu, neskôr tzv. mestský majer lokalita lodenice		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.6
17.máj 1511	posviacka pravoslávneho chrámu (dokladuje pečatidlo)	dokončenie stavby pravoslávneho kostola	RADOVANOVIČ, B., MÁCZA, M.: Pravoslávny kostol v Komárne, Podunajské múzeum v spolupráci s Pravoslávnou náboženskou obcou Komárno, 1995 s. 4 až 10
1526	bitka pri Moháči - vojská Jána Zápoľského obsadili hrad aj mesto		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
1526	bitka pri Moháči - Jána Zápoľského zvolili 10.11. za uhorského kráľa v Székesfehérvári a 16.12. za uhorského kráľa zvolili v Bratislave Ferdinanda I.		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
9.august 1527	dobili Ferdinandove vojská Komárno	vážne poškodenie hradu a mesta v dôsledku ostreľovania kanónmi	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7 a GRÁFEL.L.: Nec arte nec marte ... s.9
1528		vybudovanie obranného valu medzi mestom a hradom	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
1529	obsadenie hradu vojskami sultána Sulejmana II.		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
1543	obyvateľstvo z Turkami dobitého Ostrihomu uteká do Komárna		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
23. marec 1546	začiatok prestavby hradu na novovekú pevnosť, údajne staviteľmi: Tesca, Castaldo, Decius	začiatok prestavby hradu na novovekú pevnosť	GRÁFEL.L.: Nec arte nec marte ... s.XII a MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7

od r. 1572		prebudovanie opevnenia mesta na hradby s dvomi mestskými bránami	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
1593-94	Sulejman II. obliehal pevnosť a vyplienil mesto		FAŠANGOVÁ,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko-historický a architektonický výskum ...
1594	obrancovia pevnosti zapálili mesto pred Sinajovým vojskom, útek obyvateľstva do Trnavy		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
1598	rozparcelovanie pozemkov smerom na západ od vtedajšieho jadra mesta na stavbu nových ulíc	začiatok stavebnej aktivity, pravdepodobne vytvorenie štruktúry mesta, z ktorej zostala iba časť dnešnej Župnej ulice a Jókaiho ulice	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
prvá pol. 17.st.	údaj o opevnení mesta a o kvalite zástavby	zástavba mesta má údajne nepevné – ľahké múry a nedostatok pozemkov vnútri mesta	FAŠANGOVÁ,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum ... s.6 in: KARÁCSONY, J.:Osídlenie rádov všeobecne dejiny od r. 1220 - do r.1770
1604	morová epidémia		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
1605	vojsko z pevnosti zapálilo mesto z obavy pred spojenectvom obyvateľstva s Bocskaiho vojskom	vyhorelo niekoľko sto domov	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.7
1606	založenie Kolégia reformovanej cirkvi		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1610	do mesta prichádzajú poddaní z Tolnialskej župy, ktorí utiekli pred tureckými vojskami		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1620	kapitán pevnosti J.D. Reiffenberg dal z obavy pred spojenectvom obyvateľstva s vojskom G.Bethléna podpáliť mesto	vyhorelo celé mesto	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1624	Peter Gáal dáva „postaviť“ Kostol sv. Ondreja na vlastné náklady	novostavba alebo prestavba Kostola sv. Ondreja	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1624	údaj o oprave veže Kostola sv. Ondreja	pravdepodobne oprava alebo prestavba veže Kostola sv. Ondreja	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1635	povodeň	zničenie časti zástavby mesta a aj pevnosti	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1637	povodeň	zničenie časti zástavby mesta a aj pevnosti	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8

1649	ponúkol Ján Puchaim – hradný kapitán, grófsku záhradu s domom pre vybudovanie jezuitského kolégia, k čomu prispel 100 000 ks tehál	získanie pozemku pre stavbu Kolégia jezuitov	FAŠANGOVÁ,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum str.4 a 6 in: KARÁCSONY J.: Príbeh sv. Františka s.132-133
1650 -1670	vyvlastňovanie objektov a pozemkov v predpolí Novej pevnosti, zámer asanácie celého územia predpolia, náhrady formou pozemkov na západ od mesta – vznik nových ulíc	zbúranie 61 obytných domov, radnice, evanjelického kostola, evanjelickej fary, školy a plán zbúrania ďalších 183 budov v prípade vojenského ohrozenia, ako náhradu dostalo obyvateľstvo pozemky za západným okrajom mesta – vznik nových ulíc	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 Rehoľný dom Rádu sv. Benedikta, Architektonicko-historický výskum uličného krídla, Jún 2004 časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum a MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1653 - 1658		stavba nového evanjelického kostola (v priestore na Námestí generála Klapku)	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1654	otvorenie jezuitského gymnázia podľa kroniky jezuitov, Autor v prameni uvádza asi roky 1635 - 1648		KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 Rehoľný dom Rádu sv. Benedikta, Architektonicko-historický výskum uličného krídla, Jún 2004 časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1659	cisár Leopold I. predal županovi, grófovi Mikulášovi Zichy Komárňanské hradné panstvo s mestom za 57 158 forintov		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1663	začiatok výstavby Novej pevnosti	dokončenie prvej etapy asanácie mesta, výstavby prvej verzie opevnenia Novej pevnosti s novou vodnou priekopou	GRÁFEL.L.:Nec arte nec marte ... s.XIII
po r.1667	Zichyovci získali pozemky na stavbu paláca	začiatok výstavby Zichyho paláca	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1672	súhlas ostrihomského arcibiskupa Juraja Szelepcsényiho so zabratím všetkého nehnuteľného majetku Kalvínskej cirkvi a farníkov v Komárne v prospech františkánskeho rádu	výstavba a prestavba kláštorných budov kláštora františkánov	FAŠANGOVÁ,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum Františkánskeho (Vojenského) kostola v Komárne, Bratislava 1980 – 81, str.6 in: R.22.III.1672 ostrihomský arcibiskup J.Szelepcsényi, archív mariánskej proveniencie františkánov 1253.1818. Inventár č.1011, kr.12.
r.1673	Jezuiti dostali evanjelický kostol - Kostol sv. Jána Zlatoústeho		KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 Rehoľný dom Rádu sv. Benedikta, Architektonicko-historický výskum uličného krídla, Jún 2004 časť 5. Archívny výskum

1675 - 1677	správa o dôkladných opravách Kostola sv. Ondreja jezuitmi		KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 Rehoľný dom Rádu sv.Benedikta, Architektonicko-historický výskum uličného krídla, Jún 2004 časť 5. Archívny výskum
1677	položenie základného kameňa budovy kláštora františkánov	začatie výstavby komplexu budov františkánskeho kláštora	FAŠANGOVA,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum Františkánskeho (Vojenského) kostola v Komárne, Bratislava 1980 – 81, s.4
1681	ukončenie prác na kláštore františkánov	dobudovanie komplexu františkánskeho kláštora a dokončenie výzdoby kostola a dobudovanie veže kláštora	FAŠANGOVA,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum Františkánskeho (Vojenského) kostola v Komárne, Bratislava 1980 – 81, s.4
1682 - 1683	opevnenie rozšíreného mesta	pravdepodobne vybudovanie hradieb v polohe ulíc Rybárska, Kúpeľná, Štúrova, Špitálska	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.8
1683	odňatie Kostola sv. Jána Zlatoústeho od evanjelickej cirkvi	rekatolizácia chámu a úprava objektu – možno aj výstavba alebo prestavba veže do priestoru dnešného Námestia generála Klapku	VÁCHA,Z.:Zámer obnovy pamiatky Budova evanjelickej a.v. fary Komárno, KÚŠPS a OP Bratislava, Bratislava 1985, s.10
júl – september 1683	obyvateľstvo uteká z Komárna	údajné zapálenie mesta po jeho vyľudnení	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.9
1687	správa o popise holandského kupca Jakuba Tolliusa	podľa opisu malo mesto štyri kostoly s vežami: maďarský-predtým luteránsky, nemecký, srbský, františkánsky	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1709	darovala vdova Mileticová v testamente svoj dom a dva obchody v jeho susedstve na zriadenie chudobinca pre 12 žobrákov a na výstavbu Kaplnky sv. Anny (stavba bola ukončená v roku 1750)	postavenie Kaplnky sv. Anny a prestavba objektov na chudobinec pri budove radnice na Jókaiho ul.	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1710	morová epidémia		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.9
1713	povolenie mestskej rady na usadenie sa rehole trinitárov v Komárne		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1713		z vďaky za prežitie morovej epidémie je postavená kalvária s kostolom v lokalite dnešnej Bratislavskej brány	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.9

1715		stavba Stípu Najsv. Trojice	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.9
1715	Komárno bolo podľa počtu obyvateľov 8321 najľudnatejším mestom na území dnešného Slovenska a rozlohou piatym najväčším mestom Uhorska		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1718	požiar mesta	zničených 280 domov, postavenie budovy radnice na jej dnešnom mieste	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1719	mestská rada schválila výstavbu nového farského kostola		KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
28. júna 1723	položenie základov výstavby Kostola sv. Ondreja v blízkosti starého objektu, na túto výstavbu získalo mesto 600 000 tehál z pevnosti Nové Zámky	začiatok výstavby Kostola sv. Ondreja	KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1724	prenajatie kráľovského práva na predaj vína (za 20 000 forintov)	pravdepodobne začiatok budovania veľkokapacitných pivníc s nakladacími rampami alebo schodiskami kolmými na prejazd	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1733		vybudovanie komplexu kláštora trinitárov (neskoršej vojenskej nemocnice, asanovanej v 20. storočí, dnes Námestie M. R. Štefánika	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1734	na Kvetnú nedeľu bol vysvätený Kostol sv. Ondreja		KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
3. november 1739	finančne vyčerpané mesto Komárno sa vzdalo majetkových práv na farský Kostol sv. Ondreja odovzdávajúc ho do rúk jezuitskej reholi spolu so všetkými movitými a nemovitými majetkami a povolilo výstavbu kláštora v jeho blízkosti	začatie výstavby komplexu kláštora jezuitov	KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1741	dvorný radca a septemvir Adam Zichy daroval základinu na vybudovanie Špitálu a Kaplnky sv. Jozefa	pravdepodobne začatie stavby Kostola a Špitála sv. Jozefa na Palatínovej ulici	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10

1744	stanovenie asanačného pásma	hranicou asanačného pásma bola dnešná Jókaiho ul.	Plán pevnosti a slob. kráľovského mesta Komárno z roku 1777 podľa Ing. Hauptmanna, zhotovil podľa originálu E. de Fruzettela Lous Zieutž?
apríl 1745	cisárovná Mária Terézia povýšila mesto Komárno na slobodné kráľovské mesto, pri tejto príležitosti pricestoval do mesta kráľovský zmocnenec barón Karol Keller (1751 Uhorský snem zaprotokoloval Komárno medzi slobodné kráľovské mestá)		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
1745	cisárovná Mária Terézia stanovila v bode č.14. v listine zo dňa 16.3. rozsah predpolia Novej pevnosti	bola naplánovaná asanácia zástavby až po dnešnú Jókaiho ulicu, Nám.generála Klapku a Pevnostný rad	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
3.august.1748	položenie základného kameňa nového Kostola sv. Ondreja	pravdepodobne začiatok stavebných prác na Kostole sv. Ondreja	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1749		postavenie poschodovej budovy jezuitského gymnázia (v priestore dnešnej budovy Podunajského múzea na Palatínovej ulici)	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.1
okolo polovice 17. st.	regulácia Dunaja a preloženie hlavnej plavebnej trasy do súčasného koryta.		
1751	prestahovanie sídla Kráľovskej dunajskej flotily z Komárna		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.10
1754	položenie základného kameňa nového pravoslávneho kostola, v súvislosti so súhlasom cisárovnej Márie Terézie s výstavbou nového pravoslávneho chrámu s podmienkou demolácie starého chrámu pred dostavbou nového (1753)	začiatok výstavby pravoslávneho chrámu	RADOVANOVIČ,B.,MÁCZA,M.: Pravoslávny kostol v Komárne, Podunajské múzeum v spolupráci s Pravoslávnuou náboženskou obcou Komárno, 1995 s. 9
1760	ukončenie maliarskej výzdoby kostola sv. Ondreja F.A. Maulbertschom		KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
28.6. 1763 pred 6. hodinou ráno	veľké zemetrasenie	vážne poškodených sedem kostolov, tri kláštory, stovky obytných domov a šľachtických kúrií	FAŠANGOVÁ,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum Františkánskeho (Vojenského) kostola v Komárne, Bratislava 1980 – 81, s.6

1763 po zemetrasení		stavba drevenej modlitebne reformovanej cirkvi na mieste zbúraného a skonfiškovaného kostola v priestore Námestia Kossutha	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
1764	predstavený jezuitov András Kövér zaznamenal začatie výstavby krídla jezuitského kláštora a zbúranie stredovekého Kostola sv. Ondreja	zbúranie stredovekého Kostola sv. Ondreja v priestore dvora pri Kostole sv. Ondreja	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1764	zemetrasenie	materiálne škody	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
1765	Zemetrasenie	materiálne škody	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
16.mája 1767	požiar mesta	vyhorelo 256 domov	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
1768	požiar mesta	vyhorel zvyšok mesta	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
1768 - 1771		obnova Kostola sv. Ondreja podľa projektu pred zemetrasením so znížením veží. Interiér vymaľoval L.Kracker	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
1769	zemetrasenie	materiálne škody	FAŠANGOVÁ,L., LUKÁČOVÁ,E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum Františkánskeho (Vojenského) kostola v Komárne s.6
1768	zemetrasenie	materiálne škody	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1771	vysvätenie Kostola sv. Ondreja po obnove po zemetrasení, Lukáš Kracker maliarsky vyzdobil interiér Kostola sv. Ondreja	dokončenie obnovy Kostola sv. Ondreja po zemetrasení	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1773	objav dvoch rímskych náhrobníkov, jeden na pozemku jezuitského kolégia pri farskom kostole	nepriamy doklad o osídlení územia v lokalite vtedajšieho centra mesta	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1777	požiar mesta	pravdepodobne zhoreli provizórne drevené konštrukcie a novostavby postavené po požiaroch 1767 a1769	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.11
1777	redukcia asanačného pásma predpolia Novej pevnosti	hranica zredukovaného územia prechádzala dnešnou Ulicou františkánov	Plán pevnosti a slob. kráľ. mesta Komárno z roku 1777 podľa Ing. Hauptmanna, zhotovil podľa originálu E. de Fruzettela Lous Zieutž?
1779	údaj o stavebnej činnosti na Kostole sv. Ondreja	prestavba alebo výstavba Kostola sv. Ondreja	Ibidem

1781	tolerančný patent umožňujúci protestantom stavbu kostolov		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
22.apríl. 1783	veľké zemetrasenie	značné materiálne škody podobné ako pri zemetrasení v roku 1763	KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 – 12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1783	odporúčanie panovníka o opustení mesta a vybudovanie nového mesta na pravom brehu Dunaja, odporúčanie mestská rada zamietla		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
1783	nariadenie Uhorskej miestodržiteľskej rady o zákaze stavby klenutých konštrukcií a stavbe maximálne jednoposchodových objektov, ktoré nesmú byť stavané tesne vedľa seba	koniec výstavby arkádových dvorov s oblúkmi a rozoberanie poschodí na poškodených objektoch	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
1783	povolenie hlavného opáta rádu benediktínov vyzvárať veľkým zvonom z veže farského kostola každý deň o 15 hodine na pamiatku obetiam zemetrasení a odvrátenie živelných pohrôm (dodržiava sa do súčasnosti)		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
1784 - 1788		stavba kostola reformovanej cirkvi na Jókaiho ulici	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
1785	5x opakované zemetrasenie	veľké materiálne škody	FAŠANGOVÁ, L., LUKÁČOVÁ, E.: Umelecko – historický a architektonický prieskum Františkánskeho (Vojenského) kostola v Komárne, Bratislava 1980 – 81, s.6
1787	mesto bolo počtom domov 1422 druhým (za Banskou Štiavnicou) a počtom obyvateľov 12 067 tretím najväčším mestom na území dnešného Slovenska (za Banskou Štiavnicou a Bratislavou)		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
1795 - 98		stavba evanjelického kostola na Ulici františkánov	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
1796		vybudovanie kolégia reformovanej cirkvi na Jókaiho ulici	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12

1798	vysvätenie ev. kostola	dobudovanie areálu ev. školy, fary a kostola	REŠKO, A.: Komárno evanjelický a. v. kostol, Malá vlastivedná knižnica 95. č., Komárno, 1998 s. 8
1807	založenie prvej účastinnej spoločnosti na poisťovanie lodí v Uhorsku		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 12
1807	cisár František I. navštívil Komárno a rozhodol o začatí budovania najväčšieho opevnenia monarchie (200 000 vojsko) v súvislosti s postupom vojsk Napoleona Bonaparte	intenzívne budovanie opevnenia mesta a výstavby Novej pevnosti	GRÁFEL, L.: NEC ARTE NEC MARTE ... s. 21
1808	zriadenie verejného osvetlenia na rastlinný olej, do r. 1869 nahradený petrolejom	ulice mesta osvetľovalo 85 lámip	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 17
1809	povodeň	materiálne škody, ťažko poškodených 319 domov	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 13
1809	zhromaždenie vojsk na obranu mesta pred vojskami Napoleona Bonaparte	vybudovanie novej obrannej línie – prvá Palatínova línia	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 12
1810		vybudovanie budov kasární a veliteľskej budovy v Novej pevnosti	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 12
1819	rozhodnutie mestskej rady o rozparcelovaní Alžbetinho ostrova na záhrady	začiatok výstavby na území Alžbetinho ostrova, neskôr aj letohrádkov a pavilónov	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 13
1820	verejná dražba na objekt kláštora trinitárov, ponuka zmocnenca armády prevýšila ponuku mestskej rady o 4 forinty a tak armáda kúpila celý komplex budov pre vojenskú nemocnicu za 54 004 forinty	začiatok prebudovania barokového komplexu kláštora trinitárov na vojenskú nemocnicu	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 13
18. február 1822	zemetrasenie	väčšie škody na kostoloch, na ostatných objektoch popadali komíny a menšie škody	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 13
1823	požiar v novej časti mesta – západná časť staršieho sídla	materiálne škody	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 13
1831	choleroá epidémia (1682 nakazených, 692 obetí)		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 13

1830 - 1840	zahájenie novej výstavby pevnostného systému, vykúpenie parciel	búranie častí mesta a dokončenie búrania predpoľa Novej pevnosti, zbúranie komplexu kalvárie	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
1840	prvé číslovanie domov v meste s výnimkou šľachtických kúrií (výnimka trvala pravdepodobne až do roku 1919), vydláždenie hlavného námestia a ulíc v strede mesta kamennou dlažbou		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15
1844		dobudovanie Kostola sv. Rozálie s kalváriou	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.12
17.september 1848	požiar mesta	takmer úplné vyhorenie mesta, následné samodeštrukcie zvyškov objektov , (389 meštianskych domov, 400 zemianskych domov a kúrií, Kostol sv. Ondreja, Kostol sv. Jána, pravoslávny kostol, Kaplnka a chudobinec sv. Anny a sv Jozefa, židovská modlitebňa, župný dom, radnica, benediktínske gymnázium, katolícka fara...)	KVASNICOVÁ,M., BEDNÁR,P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum, MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.13
11. november 1848	vypukla epidémia cholery (549 obetí)	materiálne škody	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
22.január 1849	v dôsledku ľadových zábran sa vylial Váh	materiálne škody	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
27.august 1849	kapitulácia maďarských revolučných vojsk cisárskej armáde po ťažkých bojoch a ostreľovaní mesta	z mestskej zástavby zostali takmer iba ruiny	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
po r. 1849		odstraňovanie škôd a budovanie komárňanského pevnostného systému, opevnenie vážskeho predmostia	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1850	povodeň	veľké materiálne škody	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
po r. 1850	presunutie centra obchodu s obilím do Rábu		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15

po r. 1850		začiatok výstavby Vážskej línie, zrušenie výkladiska dreva, presun prekladiska vážskeho prekladiska dreva do oblasti v blízkosti dnešnej Novej osady	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1856	vytvorenie železničného spojenia Viedne a Komárna cez Ráb	predĺženie trate Viedeň - Ráb do Újszöny	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15
1858	požiar	zničených 66 domov	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1860	vysviacka po obnove Kostola sv. Ondreja arcibiskupom Jánom Scitovszkym	dokončenie obnovy Kostola sv. Ondreja po požiari	KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
1866	choleroá epidémia		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1866	prusko – rakúska vojna, premiestnenie cisárskych klenotov a vojenskej pokladne do pevností v Komárne	pokračovanie budovania pevnostného systému Komárno	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1867		začlenenie stien Kostola sv. Jána do nájomného domu na Palatínovej ulici č. 7	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15
1870	Komárno sa stáva municipiálnym mestom		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.16
1873	choleroá epidémia		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1876	povodeň	poškodených 63 domov a zničené alebo vážne poškodené všetky mosty cez Dunaj a Váh, poškodené vážske a dunajské hrádze	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1880	povodeň	zaliate a poškodené objekty v meste, poškodené vážske a dunajské hrádze	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.14
1890		zbúranie severnej časti vážskeho predmostia a vybudovanie mestského bitúnku na jeho mieste	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.16
1. september 1892	odovzdanie do prevádzky železničného Alžbetinho mostu cez Dunaj	postavenie Alžbetinho mosta cez Dunaj	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15

16. november 1896	vypravenie prvého vlaku na trati k Dunajskej Strede na trati Budapešť Bratislava cez Žitný ostrov	vybudovanie železničných násypov a budov v meste a ponad opevnenie mesta	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15
1. júl 1896	pripojenie Újszőny ku Komárnu a rozšírenie mesta na oboch brehoch Dunaja		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15
1896	zmena siluety mesta	zvýšenie veží Kostola sv. Ondreja podľa návrhu Nándora Mikosa	KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
3. december 1901	postavenie plynárne a zavedenie plynového osvetlenia	zavedenie nového plynového osvetlenia a zvýšenie počtu lúčových verejného osvetlenia zo 150 na 300	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.18
1901 - 1902		vybudovanie verejnej vodovodnej siete a vodojemu	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.17
4. máj 1910	zahájenie premávky na trati Nové Zámky - Komárno	vybudovanie pripojenia a násypov na smer Nové Zámky	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15
9. apríl 1910	zahájenie premávky na trati Kolárovo - Komárno	vybudovanie pripojenia a násypov na smer Kolárovo	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.15
1919	založenie meštianskej školy	postavenie Meštianskej chlapčenskej školy	KVASNICOVÁ, M., BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 –12 ... časť 5. Archívny výskum časť 5. Archívny výskum
10. január 1919	začlenenie ľavej časti mesta do prvej Československej republiky		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.19
1. december 1922	zbavenie Komárna štatútu municipiálneho mesta a presunutie župných orgánov do Bratislavy		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.19
1922	rozhodnutie vlády ČSR o rozšírení prístavu a odkúpenie pozemkov za 2 580 000 Kč	demolácia parkovej úpravy dunajského nábrežia a vybudovanie nového prístavu, dobudovaný v roku 1930	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.20
2. november 1939, 1938-1945	znovu spojenie dvoch častí mesta Komárna, centrum historickej Komárňanskej župy a časti Bratislavskej župy		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.21

18. august 1941	bombardovanie	niekoľko menej významných meštianskych domov sa zrútilo	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.21
7.a 18.október 1944	bombardovanie v okolí železničnej stanice		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.21
29. marec 1945	útok sovietskych vojsk	boli vyhodené do povetria takmer všetky mosty	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.21
30. marec 1945	oslobodenie mesta Sovietskou dunajskou flotilou a jednotkami II. ukrajinského frontu		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.21
5. apríl 1945	prevzatie mesta Dočasnou národnou radou		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.22
1945	zoštátnenie škôl		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.22
1945	provizórne obnovy objektov po vojnových škodách z vojenských objektov	rozobratie vojenskej nemocnice, centrálného vojenského skladu a vojenských maštali	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.22
1946		výstavba nového Vážskeho mostu, dokončený v roku 1948	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.22
23. apríl 1947	založenie nových lodeníc	začiatok budovania nových budov za priestorom Bratislavskej brány	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s.22
1952	založenie Maďarského oblastného divadla v budove divadla Katolíckeho mládežníckeho spolku na Eötvösovej ulici		MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 24
1965	veľká povodeň a následné rozhodnutie mesta o veľkoplošnej asanácii pre stavbu sídlisk	asanácie severnej a západnej časti mesta a stavba nového mosta na Alžbetin ostrov, asanácia vytvárajúca dnešnú Záhradnícku ul.	MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch ... s. 24

C. ZÁSADNÉ URBANISTICKÉ VÝVOJOVÉ ETAPY

- I. (11. storočie? -1650) Vývoj mesta na území, ktoré sa v dôsledku rozširovania pevnosti stalo predpolím Novej pevnosti.
- II. (1650 - 1848) Expanzia mesta mimo hradieb v súvislosti s vytváraním predpolia Novej pevnosti, definovaná troma vývojovými štádiami, ktorú ukončil veľký požiar mesta.
 1. Formovanie zástavby dominantnej časti mesta s charakterom voľného zoskupenia objektov bez ulíc vo väzbe na komunikačné trasy (1650 – zač. 18. storočia).
 2. Vytvorenie uličnej siete a uzatváranie zástavby do kompaktných blokov (zač. 18.storočia – 1783).
 3. Stagnácia vertikálneho nárastu stavebného objemu v mestskej štruktúre od obmedzenia výstavby viacpodlažných objektov v roku 1783 (1783 – 1848).
- III. (1848 – 1918) Pozvoľná konjunktúra mesta po veľkom požiari a vojnových udalostiach 1848-1849.
- IV. (1918 – 1965) Vývoj mesta v medzivojnovom období a obdobie odstraňovania škôd po druhej svetovej vojne.
- V. (1965 – 2005) Obdobie intenzifikácie intravilánu mesta spojené s veľkoplošnými asanáciami po roku 1965. Zbúranie cca polovice historickej mestskej zástavby a výstavba sídlisk.

D. URBANISTICKÁ ŠTRUKTÚRA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Vývoj jednotlivých štruktúr a prvkov mesta determinovali prírodné podmienky prejavujúce sa terénnou konfiguráciou. Základná priestorová štruktúra vyplynula z povahy prírodného miesta a hneď od začiatku zostala stabilná.

Základ jednotlivých štruktúr bol daný už v stredoveku. Genius loci pamiatkovej zóny upevňuje i to, že mesto si uchovávalo svoju identitu v priebehu celých desaťročí. Jedinečnosť pamiatkovej zóny spočíva v tom, že ide o zachovaný typ rastlého mesta vo vzťahu k jeho pôvodnej funkcii.

D.1. Pôdorysná schéma

Pôdorys historického jadra Komárno je výsledkom ovplyvňovania viacerých činiteľov, z ktorých najvýznamnejšie sú:

- založenie a rozvoj pevnostného systému,
- prístupové komunikácie k Pevnosti,
- postupný extenzívny rozvoj.

V dôsledku asanovania časti stredovekého mesta v čase rozširovania predpolia pevnosti po roku 1650 sa vytvorili podmienky pre vyformovanie sídla do urbanistickej štruktúry, resp. pôdorysnej schémy územia, ktorá je založená na vidlicovom princípe orientovanom k hlavnému námestiu (dnes Námestie generála Klapku). Táto sústava akceptovala pravdepodobne staršie prístupové komunikácie (Palatínova ulica, Župná ulica), ktoré boli príjazdovými komunikáciami k stredovekému mestu a pozdĺž ktorých sa už asi od stredoveku vytvárala predmestská zástavba. Pravdepodobne komunikáciou, ktorá vznikla až po zániku stredovekého opevnenia a spájala brod na Váhu s hlavným námestím, bola Ulica františkánov.

Za základ pôdorysnej osnovy mesta možno považovať línie dnešnej Palatínovej a Župnej ulice, pôdorysne usporiadané približne do tvaru písmena „Y“ a zároveň línie dnešnej ulice Jókaiho a Františkánov, pôdorysne usporiadané približne tiež do tvaru písmena „Y“. Tieto vidlice sa uzatvárajú a spájajú v centrálnej časti historického jadra Komárno – na dnešnom Námestí generála Klapku.

V priebehu vývoja sa zástavba, vznikajúca ako roztrúsená pozdĺž historických komunikácií, skompaktnila. V blokovej, dominantne jednopodlažnej štruktúre mesta zostali čitateľne prevažne trojkrídlové objekty šľachtických kúrií pôvodne s arkádovými dvormi. Okrem týchto sa tu nachádza aj zástavba pôvodne roľnícko-remeselníckych domov orientovaných do hĺbky parcely. Už v 18. storočí, ale najmä v závere 19. storočia k nim pribudli aj poschodové meštianske domy. Viacpodlažné nájomné domy, najmä v lokalite Pohraničnej ulice nahradili tradičnú jednopodlažnú zástavbu kúrií a remeselnícko - roľníckych domov. Do organizmu mesta vstúpili v druhej pol. 19. storočia aj verejné budovy, ktoré v štruktúre mesta dominujú zväčša ako výrazné objemy, podobne ako sakrálne stavby.

Územie pamiatkovej zóny predstavuje podstatnú časť centrálnej mestskej zóny s historickou zástavbou, ktorá sa vytvárala okolo hlavnej vidlice historických trás. Základnú osnovu pôdorysnej schémy mesta definujú línie hlavných priechodných ťahov tohto územia, na ktorú nadväzuje sieť ulíc a námestí.

Z dnešného pohľadu je pôvodná pôdorysná schéma územia na viacerých miestach územia pamiatkovej zóny narušená a v dôsledku nekoncepčných zásahov výstavby najmä z druhej polovice 20. storočia aj pomerne rôznorodá. Samotné územie pamiatkovej zóny prešiel komunikačný privádzač k mostu na hraničný priechod – Záhradnícka ulica. Asanáciami na území pamiatkovej zóny a následnou výstavbou, zväčša ignorujúcou urbanistické princípy, došlo k znehodnoteniu časti územia pamiatkovej zóny aj z hľadiska jej pôdorysnej schémy a urbanistickej štruktúry. V priestoroch blokových asanácií na Záhradníckej ulici došlo k vytvoreniu novej urbanistickej logiky územia, ktorá prerezala kontinuálnu štruktúru zástavby na Palatínovej ulici, Valchovnickej ulici, Pohraničnej ulici a Župnej ulici. Tento stav čiastočne zacelila zástavba bloku na západnej strane Záhradníckej ulice a vytvorenie Námestia M.R. Štefánika, ktoré je z väčšej časti parkom na mieste barokového komplexu kláštora trinitárov a jeho rozsiahlej záhrady, ktorý v priebehu 19. a 20. storočia slúžil ako vojenská nemocnica. Z tohto dôvodu bolo vytvorenie parku na mieste historickej záhrady a komplexu vojenskej nemocnice legitímnou náhradou.

D.2. Parcelácia

Parcelácia predstavuje neoddeliteľnú súčasť historickej a pamiatkovej identity každého sídla, je jednou zo základných pamiatkových hodnôt sídla. Parceláciu charakterizuje hustota, smer, tvar a delenie parciel. Parcelácia sídla je charakterizovaná svojou špecifickou hustotou, tvarom, smerom a spôsobom delenia, ktoré vyplývajú zo sociologického, historického a majetkovo-právneho vývoja mesta. Predstavuje

jednu z najdôležitejších urbanistických pamiatkových hodnôt a vzhľadom na svoju špecifickosť v každom sídle predstavuje pamiatkovú identitu sídla.

Špecifická podoba historickej parcelácie, ktorá vznikla v súvislosti s postupným vývojom celého mesta, zostáva vo svojej štruktúre zachovaná na viac ako 80 % územia pamiatkovej zóny v stave, ktorý dokumentuje katastrálna mapa z roku 1899, revidovaná v roku 1911. V dôsledku reštitúcií a prevodu majetku do súkromných rúk po roku 1989 dochádza k deleniu parciel a objektov na menšie jednotky, ktoré stále rešpektujú pôvodnú parcelačnú štruktúru. Porovnaním s mapovým podkladom z konca 19. storočia je miera zachovania pôvodnej parcelácie pre jednotlivé štruktúrne celky (bloky) mesta rôzna. Pri hodnotení celej štruktúry je miera zachovania parcelácie vysoká. Napriek tomu v niektorých blokoch došlo k výraznému poklesu, miestami až zániku pôvodnej parcelácie. Najvýraznejšie zmeny v pôvodnej parcelácii a v pôvodnej pôdorysnej schéme a parcelácii sa objavujú najmä po obvode pamiatkovej zóny, s výnimkou už vyššie zmieňovaných najvýraznejších urbanistických zásahov do jadra PZ. V týchto územiach, vymedzených Nádvorím Európy a okolím Záhradníckej ulice, došlo k zániku pôvodnej parcelácie. Problematika historickej parcelácie je v Komárne veľmi špecifická: pôvodne kompaktné stavebné jednotky sú dnes v dôsledku zmien majetkových vzťahov rozčlenené na menšie časti.

D.3. Pôdorysná schéma zástavby

Základná pôdorysná schéma poukazuje na kľúčový význam Pevnosti a opevňovacieho systému v historickom vývoji mesta. Základná historická uličná sieť vidlicovito vybieha z bodu vstupu do Komárňanskej pevnosti, z hlavného námestia s radnicou ako dominantou na jednej strane a Dostoynickým pavilónom na strane druhej. Mnohé staršie stavby padli za obeť rozširovaniu sa pevnostného systému, neskôr mnohé stavby odstránila potreba výstavby novších obytných komplexov. Hlavnú uličnú sieť mestského jadra tvorí viacnásobná vidlica ulíc Pevnostného radu, Palatínovej ulice, Župnej ulice a Jókaiho ulice, vybiehajúcich v smere hodinových ručičiek z Námestia generála Klapku. Na Župnú ulicu sa neskôr pripája v druhom pláne vidlica Valchovnicka ulica a na Jókaiho ulicu Ulica Františkánov. Prevládajúcim typom štruktúry je bloková jednopodlažná zástavba so sedlovými strechami s hrebeňmi rovnobežnými s ulicou a spoločnými požiarnymi štítovými stenami.

Charakteristickým prvkom zástavby Pamiatkovej zóny Komárno (predovšetkým v blokoch BL 01, BL 02, BL 04, BL 05) sú objekty rešpektujúce uličnú čiaru. Jednotlivé parcely sú vo väčšine členené na zastavanú časť a na príahľú dvorovú časť. V rámci historického jadra prevažuje radová zástavba, solitérny typ zástavby je skôr výnimkou a uplatňuje sa skôr len pri významných stavbách so špecifickým tvarom a rozmerovo diferencovaným pôdorysom (napr. pravoslávny a františkánsky kostol, župný dom, dôstojnícky pavilón, justičný palác, kolégium reformovanej cirkvi). Charakteristická parcelácia v okolí historického jadra (blok BL 06, BL 07) bola výrazne narušená až v 70-tych až 80-tych rokoch 20. storočia asanáciami meštianskych domov a ich nahradením novými objektmi na zlúčených parcelách a predovšetkým nevhodnou zástavbou bytových panelových domov.

D.4. Vyhodnotenie urbanistickej štruktúry

Za urbanistické hodnoty možno považovať situovanie objektu v rámci parcely, pôdorysné usporiadanie objektov, komunikačné vzťahy medzi objektmi. Obraz historického urbanizmu determinovala od počiatku vývoja sídla poloha sútoku riek, ktorá pravdepodobne predurčila vznik opevneného celku, neskôr pevnosti a jej komunikačné napojenie na ostatné územie. Tieto dva determinanty pravdepodobne spolu s geomorfologickými danosťami územia (časté zemetrasenia) vyformovali silne špecifické sídlo s vidlicami ulíc, aké je podchytené na mapových podkladoch z 18. storočia. Túto štruktúru prešlo v druhej polovici 20. storočia dopravné prepojenie cestnej komunikácie vedúce na hraničný priechod s Maďarskou republikou. Hodnota historickej urbanistickej kontinuity bola takto degradovaná. Následné asanácie polovice mestskej zástavby v severnej a západnej polohe mimo mestského jadra popreli historickú dominanciu centra a odťali pôvodné komunikačné väzby historického centra od ostatného územia. Nová zástavba okolia pamiatkovej zóny svojou výškou, objemom a štruktúrou vytvorila kontrast ku zvyškom historickej zástavby.

Z dôvodu častých živelných pohrôm sa v meste vytvorila tradičná, dominantne jednopodlažná zástavba, ktorá tu nebola prejavom nedostatku prostriedkov na výstavbu viacpodlažnej zástavby, ale prejavom nutnosti z nepredvídateľnosti zemetrasení. V tejto štruktúre jasne dominovali blokové objemy cirkevných a verejných budov.

Aj vo vnútri historickej štruktúry došlo najmä v druhej polovici 20. storočia k degradácii pamiatkových hodnôt územia. Vytvorením nového objemu vnútrobloku, tzv. Nádvorie Európy, došlo k porušeniu jedného zo základných princípov objemovej dominancie blokových stavieb nad ostatnou zástavbou (cirkevných

a verejných objektov). Táto rozdrobená heterogénna štruktúra konkuruje svojou výškou v diaľkových pohľadoch objemom justičného paláca a radnice. Na dôvažok objekty, ktorými sa napája na historickú uličnú sieť, kontrastujú výškou, mierkou a výrazom okolitej zástavby natoľko, že sa stávajú lokálnymi dominantami. Obdobne zasiahlo do historického urbanizmu aj vybudovanie komplexu Komárňanských tlačiarňí, v dôsledku ktorého bola preťatá a takmer zničená jedna z pôvodných historických ulíc - Klobučnícka ulica. Podobne, ako uvedené stavebné objemy, negujú stopu historického urbanizmu objekty na západnej strane Záhradníckej ulice, ktoré je potrebné do budúcnosti akceptovať z dôvodu vytvorenia novodobého ukončenia prebúraných blokov, ktoré už nie je reálne rehabilitovať.

Z hľadiska zachovania a ochrany historického pôdorysu je potrebné akceptovať zachovanú historickú pôdorysnú štruktúru s možnosťou ju doplniť novodobou, ktorá bude akceptovať charakter okolitej tradičnej zástavby. V prípade preťatej kontinuity pôvodných historických ulíc Palatínova, Valchovnícka - Eötvösova, Župná – biskupa Királyja, je potrebné túto dopovedať aspoň v podobe lineárneho zeleného prvku alejí stromov a prípadne aj v dlažbe.

Pre zachovanie pamiatkových hodnôt z hľadiska zachovania tradičnej mierky a výšky zástavby je potrebné korigovať existujúcu nevhodnú zástavbu tak, aby bol charakter dominantnej jednopodlažnej zástavby s podkrovmi zachovaný. Nevylučuje sa tým z princípu výstavba viacpodlažných objektov, ale tieto musia vo svojom objeme akceptovať pamiatkové hodnoty lokality.

D.5. Systém opevnenia

Problematika vývoja mestského opevnenia je v prípade Komárna pomerne zložitá a opiera sa iba o historické mapové podklady, resp. o prírodné danosti a terénnu konfiguráciu. Dominantou opevnenia lokality bol od včasného stredoveku hrad na sútoku riek a neskôr od 16. storočia novoveká pevnosť. V roku 1528 bol medzi pevnosťou a mestom vybudovaný obranný val, o ktorom nevieme nič bližšieho.

Od roku 1572 sa koncepcne začalo prebudovávať stredoveké opevnenie mesta na opevnenie s dvoma mestskými bránami. Toto sa dá približne lokalizovať v priestoroch ulíc: Pevnostný rad, Ulica františkánov a možno aj Zámoryho ulica. Mestské brány sa v tom čase pravdepodobne nachádzali v dnešnej polohe vstupu do hlavného námestia z pevnosti a polohe vyústenia Zámoryho ulice, Ulice Matúša Csáka, Ulice K. Thalyho a Ulice františkánov.

Po roku 1650 mestská štruktúra expandovala pred opevnenie a hradby novšieho mesta sa museli vybudovať pravdepodobne až za hranicami súčasnej pamiatkovej zóny. V rokoch 1644-1650 dal viedenský dvor z obavy pred Rákócziho vojskami zosilniť mestské opevnenie a predsunuté opevnenie. Z tohto opevnenia sa nezachoval ani údaj o tom, koľko malo mesto v tom čase mestských brán, ani kde sa približne mohli nachádzať, takže môžeme iba dedukovať, že asi sa nachádzalo až za hranicami územia dnešnej pamiatkovej zóny. Nedá sa spoľahlivo potvrdiť, či opevnenie mesta, ktoré zobrazujú mapové podklady z polovice 18. storočia, nie je totožné s opevnením z rokov 1644-1650.

Po roku 1807 sa z obáv pred postupom napoleonských vojsk začalo s intenzívnym budovaním pevnostného systému Komárno. V dôsledku tejto stavebnej činnosti bola zbúraná aj baroková kalvária s kostolom, ktoré sa nachádzali v lokalite Bratislavskej brány a neskôr bol vybudovaný súčasný kostol sv. Rozálie s kalváriou. Pôvodná baroková kalvária sa nachádzala za vtedajším opevnením mesta. Nové opevnenie už nebolo budované iba ako opevnenie mesta, ale najmä ako vojenský arzenál, ktorý mal pojať v čase vojnového stavu 200 - tisícovú armádu. V priebehu 19. storočia bol dobudovaný pevnostný systém Komárno, ktorý sa nachádzal do záveru 19. storočia hlboko za mestskou zástavbou a v priestore medzi pevnostným systémom a mestskou zástavbou boli pozemky využívané na poľnohospodársku činnosť a majere. V súvislosti s ostreľovaním Vážskeho predmestia vojskami Maďarskej republiky rád v roku 1919 došlo k výbuchu muničného skladu a neskoršiemu zbúraniu Vážskeho predmestia. Na mieste jeho severnej batérie bol vybudovaný mestský bitúnok.

So vstupom železnice do intravilánu mesta a vybudovaním násypov, ktoré boli potrebné na preklenutie pevnostného systému a riek (cez Dunaj v roku 1892 a cez Váh v roku 1910) sa stáva pevnostný systém nefunkčným ako opevnenie a je využívaný iba ako kasárenský komplex. Tento radikálny zásah ukončil obdobie, v ktorom Komárno zohrávalo veľmi významnú úlohu ako strategický obranný bod v dejinách obrany Uhorska a Habsburskej monarchie.

V priebehu 20. storočia sa pevnostný systém zachoval takmer v intaktnom stave s výnimkou úbytku veľkej časti prvého bastiónu, ktorý bol v druhej polovici 20. storočia zbúraný. Nový viadukt preťal časť medzi prvým a druhým bastiónom. Obdobne aj v prípade cestného mostu cez Váh, ktorý preklenul Vážsku líniu. V súčasnosti je pevnostný systém perforovaný už na viacerých miestach, ale jeho ucelený výraz a charakter zostávajú naďalej zachované.

V súčasnosti je komplex pevnostného systému vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku - Pevnosť, v Ústrednom zozname pamiatkového fondu evidovaný pod číslom 302/1-8 resp. Opevnenie bastiónové, v Ústrednom zozname pamiatkového fondu evidovaný pod číslom 301/1-47.

D.6. Charakteristika prírodnej krajiny a osídlenie územia

Charakteristika prírodnej krajiny

Z množstva sledovaných znakov, potrebných na vytvorenie charakteristiky prírodnej krajiny, sú pre naše potreby rekonštruovať štruktúru osídlenia mikroregiónu potrebné tri: geomorfologické vlastnosti terénu, pedologická charakteristika územia a hydrologické pomery v mikroregióne a jeho zázemí.

Komárno sa nachádza na juhovýchodnom cípe Žitného ostrova, ktorý tvorí mierne zvlnená rovinatá krajina oddelená od ostatného územia Podunajskej nížiny tokom Malého Dunaja a Váhu a z južnej strany ohraničená tokom Dunaja. V minulosti tvoril Malý Dunaj spolu s úsekom toku Váhu od spoločného sútoku až po sútok s Dunajom veľmi pravdepodobne druhé z dvoch hlavných ramien Dunaja (za prvé môžeme považovať súčasný tok). Okrem toho bolo územie Žitného ostrova pretkané sústavou viac či menej trvalých vedľajších ramien a rôznych sezónnych ramien súvisiacich so sezónnymi vzostupmi a poklesmi hladiny riek v povodí Dunaja. Na základe archeologických výskumov a povrchových prospekcií v katastrach obcí Iža a Patince (okres Komárno), ktoré síce neležia na území Žitného ostrova, ale počas dejín mali s veľkou pravdepodobnosťou rovnaké hydrologické podmienky, môžeme pri súčasnom stave poznania tvrdiť, že v minulosti vyhľadával a osídľoval človek v tomto regióne polohy s nadmorskou výškou od 108 m n.m. vyššie. Je veľmi pravdepodobné, že minimálne od začiatku mladšej doby kamennej – neolitu (7000 p.n.l.) neboli spomenuté polohy zaplavované sezónnymi vzostupmi hladín vodných tokov spôsobených jarným topením snehu v Alpách a Karpatoch alebo obdobiami jesenných dažďov.

Takéto charakteristiky v sledovanom regióne spĺňali hlavne pahorky vzniknuté naplavením alebo naviatím, prípadne vysoko uložené riečne terasy. Tieto poskytovali priestor aj pre umiestnenie ľudského sídla a na nich sa sústreďovala rastlinná výroba a remeselná výroba. Nižšie položené časti terénu, sezónne zaplavované vodou, boli vhodné ako pasienky hlavne pre hovädzí dobytok a kone. Krátkodobé, či dlhodobé vodné toky poskytovali úžitok vo forme lovu vodného vtáctva, či rybolovu. Ojedinelé ťažobné využitie vodných tokov predstavuje rýžovanie zlata na Dunaji, ktoré však máme bezpečne doložené až od stredoveku. Je veľmi pravdepodobné, že aj súčasné územie mesta Komárno tvorilo v minulosti jeden alebo viac takýchto vyvýšených terénov, sezónnych ostrovov.

Čo sa týka možností využitia pôdneho fondu, najvhodnejšie pre rastlinnú výrobu boli väčšie vyvýšené plochy s vytvorenou vrstvou černozy alebo hnedozeme, prípadne ich zmes. Menej vhodné boli pôdy nívne a lužné, nachádzajúce sa však skôr na nižšie položených územiach. Mnohé zo spomenutých pôd boli ľahšie, ich hlinité zložky boli premiešané s pieskom.

Tranzit na území Žitného ostrova pravdepodobne využíval hlavne vodnú dopravu po existujúcich splavných tokoch. Tento typ dopravy môžeme považovať za fyzicky menej náročný. Doprava po suchej zemi (aj na relatívne krátke vzdialenosti) bola možná len sezónne, buď počas suchého leta alebo počas mrazivej zimy. Veľmi dôležitou pre celý región bola blízkosť toku Dunaja ako jednej z najdôležitejších dopravných tepien Európy.

Okrem hospodárskeho významu môžeme na základe poznania prírodnej krajiny definovať aj jej strategický význam. V danom regióne (nikdy sa v ňom neodohrali významnejšie bitky či vojenské kampane) má jednoznačne najväčší strategický význam rieka Dunaj, tvoriaca výraznú prírodnú prekážku, prekonateľnú len pomocou nemnohých brodov alebo armády zvládajúcej obojživelné operácie. V tomto pohľade vyniká strategická hodnota územia Komárna v juhovýchodnom cípe Žitného ostrova pri sútoku oboch hlavných ramien.

Osídlenie územia PZ

Na základe množstva archeologických nálezov a nálezísk z bezprostredného okolia pamiatkovej zóny (okrajové časti mesta, extravilán mesta a územia priľahlých obcí) môžeme odôvodnene predpokladať, že územie PZ Komárno bolo v praveku a v prehistorickej dobe trvalo osídlené. V prvom rade ide o osídlenie v neolite (sídliisko železovskej skupiny doložené v Starej pevnosti) a eneolite (nález lengyelskej kultúry na Námestí Kossutha, nálezisko kostolackej skupiny v Starej pevnosti).

Archeologickým výskumom bolo na území PZ Komárno dokázané osídlenie z mladšej doby železnej - doby laténskej. Počas výstavby Nádvorja Európy boli odborne preskúmané hrnčiarske pece spolu s predpeknými jamami tvoriacimi pracovno – manipulačný priestor a kultúrna vrstva. Odkryté archeologické situácie sú dokladom existencie keltského sídla s výrobným areálom na území PZ. Spomenuté sídlo s najväčšou pravdepodobnosťou ťažilo zo svojej strategickej polohy a hospodársky sa orientovalo na remeselnú výrobu a na regionálny a tranzitný obchod. Podobne remeselnícka dielňa bola zistená na ulici

Vnútoraná okružná, kultúrna jama na Dunajskom nábreží, objekt v Starej pevnosti a keramika v druhotnej polohe na Palatínovej ulici.

Osídlenie v dobe rímskej, aj vzhľadom na blízkosť rímskeho kastelu (Iža, poloha Leányvár) a legionárskeho tábora a civilného mesta Brigetio (dnes Komárom - Újszóny, Maďarská republika), je dnes známe len z nepočetných nálezov keramických črepov, ktoré sa navyše nachádzali v sekundárnych polohách. Napriek povedanému nie je vylúčené, že na tomto území sa nachádzali stavby tvoriace súčasť pohraničného opevnenia „limes romanus“. Stopy po piatich tzv. pochodových rímskych táboroch boli zistené pomocou leteckej prospekcie v miestnej časti Veľký Harčáš.

Možnosť existencie opevneného (?) strategického centra na sútoku Dunaja s Dunaj-Váhom už v období ranného stredoveku (6.- 8. storočie) podporujú nálezy z rozsiahlych pohrebísk. Medzi pochovanými bol sledovaný vysoký podiel bojovníckej zložky, ktorý je podľa súčasného stavu poznania najvyšším spomedzi všetkých pohrebísk z obdobia Avarského kaganátu v Karpatskej kotline. Je veľmi pravdepodobné, že Komárno bolo v tomto období centrom tudunátu, ktorý bol jednou z územnosprávnych častí kaganátu a kontroloval poloautonómnu naddunajskú časť juhozápadného Slovenska. V roku 1909 boli zistené hroby z obdobia Avarského kaganátu na rohu ulíc Zámoryho a Gombaiho o čom písal aj Gy. Alapy. V roku 1958 zachraňoval avarské hroby počas kladenia kanalizačných rúr pred vojenským kostolom na Ulici františkánov. Rozlohu avarského pohrebiska neskôr predpokladal Anton Točík v priestore Ulice františkánov, medzi evanjelickým a vojenským kostolom a na Ulici Matúša Csáka (plocha asi 250 x 80 m).

Po likvidácii avarskej hegemonie bolo toto centrum s veľkou pravdepodobnosťou začlenené do systému správy Nitrianskeho kniežactva a Veľkomoravskej ríše (pochovávanie z obdobia včasného stredoveku, veľkomoravské a staromaďarské hroby?). Nastúpený vývoj vyústil do stavby stredovekého hradu, ktorý sa stal centrom Komárňanského komitátu.

E. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT

E.1. Hmotová skladba zástavby

K dominantám sídelného útvaru mesta Komárno patrí pevnosť a pevnostný systém obopínajúci intravilán mesta z východu, severu a západu. Vývoj tohto útvaru ovplyvnil aj formovanie jadra mesta, ktoré sa v dôsledku rozširovania hlavnej pevnosti presúvalo v priebehu 16. až 18. storočia západným smerom. V dôsledku začatia budovania pevnostného systému na začiatku a v priebehu 19. storočia barokové opevnenie mesta (alte Schanz), ktoré v pôdoryse dokladá mapa mesta z roku 1777 (vid'. obrazová príloha), a pokračujúca expanzia urbanistickej štruktúry získali nové limity.

Charakter kompaktnej, prevažne jednopodlažnej dvorovej mestskej zástavby, vyformovali časté živelné pohromy a vojenské nebezpečenstvo, ktoré spôsobovali aj neustále prevrstvovanie stavebných štruktúr v rámci mesta, čoho dokladom sú aj pozoruhodné situácie v suterénoch mesta, ktoré v Komárne spravidla nezodpovedajú stavebnej logike väzieb podzemnej a nadzemnej časti objektov. Tak, ako je prekvapivo prevrstvená mestská štruktúra v suterénoch, sú paradoxné aj situácie v samotných objektoch a ich dvoroch, ktoré najmä v dôsledku zmien po požiari v roku 1848 a v dôsledku vývoja po roku 1989 prekvapujú členeniami pôvodne rozsiahlych dvorových objektov na množstvo menších a miestami značne heterogénnych objemových zoskupení.

V štruktúre mesta sú rozptýlené zväčša blokové objemy objektov verejných a sakrálnych budov, ktoré nielen prevyšujú okolitú zástavbu, ale tvoria aj dominanty mestských priestorov.

Súčasťou charakteru mestskej štruktúry je aj mestská zeleň, ktorá dopĺňa ulice mesta alejami a stromoradiami už od začiatku 20. storočia, ako aj mestské parky, ktoré vznikli s výnimkou Parku Anglia na asanovaných plochách. Vo vnútroblokoch sa v priebehu 16. až 19. storočia nachádzali okrem súkromných hospodárskych záhrad aj súkromné okrasné záhrady vo väzbe na šľachtické kúrie.

Súčasný heterogénny charakter úprav uličného parteru, ktorému v 19. storočí a prvej polovici 20. storočia dominovali popri fasádach s vertikálnym členením okenných otvorov aj celopresklené plochy výkladných skriň obchodov a prevádzok (ďalej len skriňových výkladcov), je dôsledkom pozvoľne koordinovanej činnosti súvisiacej s adaptáciami uličných krídiel a zmenami prevádzok. Hodnotnými sú aj pôvodné skriňové výkladce z prelomu 19. a 20. storočia, ktoré sú nielen dokladom vývoja charakteru uličného parteru, ale aj dokladom umelecko-remeselného majstrovstva domácich tvorcov.

V dôsledku asanovania časti stredovekého mesta v čase rozširovania predpolia pevnosti po roku 1650 sa vytvorili podmienky pre vyformovanie sídla do urbanistickej štruktúry, ktorá je založená na vidlicovom princípe orientovanom k hlavnému námestiu (dnes Námestie generála Klapku). Táto sústava akceptovala pravdepodobne staršie prístupové komunikácie (Palatínova ulica, Župná ulica), ktoré boli príjazdovými komunikáciami k stredovekému mestu a pozdĺž ktorých sa už asi od stredoveku vytvárala predmestská zástavba. Pravdepodobne komunikáciou, ktorá vznikla až po zániku stredovekého opevnenia a spájala brod na Váhu s hlavným námestím bola Ulica františkánov. Ďalším významným momentom vo formovaní sa uličnej siete bola aj trasa vedúca cez brod pri Alžbetinom ostrove a dnešné ulice: Lehárova, Palatínova, Námestie generála Klapku, Františkánov, prípadne Jókaiho až k brodu cez Váh, ktorá minimálne od 17. storočia až do 60-tych rokov 20. storočia umožňovala tranzit cez územie mesta.

V priebehu vývoja sa zástavba, vznikajúca ako roztrúsená pozdĺž historických komunikácií, skompaktnila. V blokovej, dominantne jednopodlažnej štruktúre mesta zostali čitateľne prevažne trojkrídlové objekty šľachtických kúrií, pôvodne s arkádovými dvormi (napr. objekty: Jókaiho ulica - parc. č.: 557, 556, 547, 548, 549, ulica K. Thalyho - parc. č. 659, Námestie Kossutha - parc.č. 449, Palatínova ulica - parc. č.1993/1, 2016, Ulica biskupa Királyja - parc. č. 1936). Okrem týchto sa tu nachádza aj zástavba pôvodne roľnícko-remeselníckych domov orientovaných do hĺbky parcely. Už v 18. storočí, ale najmä v závere 19. storočia k nim pribudli aj poschodové meštianske domy. Viacpodlažné nájomné domy, najmä v lokalite Ulice pohraničná, nahradili tradičnú jednopodlažnú zástavbu kúrií a remeselnícko-roľníckych domov. Do organizmu mesta vstúpili v druhej pol. 19. storočia aj monumentálne verejné budovy, ktoré v štruktúre mesta dominujú zväčša ako výrazné objemy, podobne ako sakrálna stavba.

Z dnešného pohľadu je urbanistická štruktúra na území pamiatkovej zóny narušená a v dôsledku nekonceptných zásahov výstavby najmä z druhej polovice 20. storočia aj pomerne rôznorodá. Samotné územie pamiatkovej zóny prešiel komunikačný privádzač k mostu na hraničný priechod – Záhradnícka ulica. Asanáciami na území pamiatkovej zóny a následnou výstavbou, zväčša ignorujúcou urbanistické princípy, došlo k znehodnoteniu územia v ostrom kontraste existujúcich zvyškov zástavby územia pamiatkovej zóny. V priestoroch blokových asanácií na Záhradníckej ulici došlo k vytvoreniu novej urbanistickej logiky územia, ktorá prerezala kontinuálnu štruktúru zástavby na uliciach Palatínova, Valchovnícka, Pohraničná a Župná. Tento stav čiastočne zacelila zástavba bloku na západnej strane Záhradníckej ulice a vytvorenie Námestia M.R.Štefánika, ktoré je z väčšej časti parkom na mieste barokového komplexu kláštora trinitárov a jeho rozsiahlej záhrady, ktorý v priebehu 19. a 20. storočia slúžil ako vojenská nemocnica. Z tohto dôvodu bolo

vytvorenie parku na mieste historickej záhrady a komplexu vojenskej nemocnice legitímnou náhradou. Problémový je priestor Tržničného námestia a Lehárovho parku. Pokiaľ priestor Tržničného námestia bol vo svojej severnej časti asanáciou iba rozšírený z priestoru vtedajšieho nemocničného námestia, tak priestor južnej časti Tržničného námestia a Lehárovho parku sú na mieste plošne asanovaných blokov, ktorých zástavba mala charakter dominantne jednopodlažných dvoj a trojkridlových objektov, aké sú v Komárne typické pre barokovú a klasicistickú zástavbu v ostatných častiach mesta.

Na území pamiatkovej zóny je zachovaná takmer kompaktná bloková, dominantne jednopodlažná zástavba, ktorú pretína pás parkov popri hlavnej cestnej komunikácii vedúcej na hraničný prieťah do Maďarskej republiky v polohe ulice Záhradnícka. Uličná sieť sleduje vo vidlicovom princípe historické komunikácie a trasy vedúce cez územie. Hlavným historickým komunikačným uzlom bolo námestie pred radnicou, dnešné Námestie generála Klapku.

V blokoch dominuje jednopodlažná dvorová zástavba bývalých šľachtických kúrií, pôvodne s otvorenými arkádovými chodbami po obvode dvorov. Výnimky tvoria dvoj a trojpodlažné meštianske domy, paláce a nájomné domy.

K dominantám, ktoré v objeme prevyšujú okolitú zástavbu, patria monumentálne verejné budovy a cirkevné objekty. Tieto sú v štruktúre mesta rozmiestnené nerovnomerne.

Výnimku v charaktere zástavby tvorí pôvodná vilová štvrť mesta z prelomu 19. a 20. storočia na uliciach Gombaiho a Csokonaiho (mimo PZ), pre ktorú je charakteristické takmer pravidelné rozmiestnenie solitérnych objektov pozdĺž uličnej čiary, obklopených z vnútra blokov zeleňou okrasných záhrad.

Do charakteru urbanistickej štruktúry v rámci vnútrobloku negatívne zasiahla výstavba tzv. Európskeho nádvorja, ktoré objemom konkuruje historickým verejným budovám a palácom, a tak degraduje pôvodnú vývojovú stopu tohto historického javu.

Charakteristický spôsob zástavby je na území pamiatkovej zóny zachovaný z viac ako 80 % a s výnimkou pásu pri komunikácii vedúcej cez Záhradnícku ulicu na hraničný prieťah s Maďarskou republikou. V tomto priestore sú porušené historické komunikačné väzby ulíc: Palatínova, Valchovnícka a Eötvösa, Župná a biskupa Királyja, Pohraničná. V lokalite Dunajské nábrežie chýba prirodzená väzba medzi mestom a vodným tokom, ktorý dotváral výraz mestskej štruktúry a panorámy mesta ako Dunajskej metropoly. V dôsledku zastavania parkov Dunajského nábrežia nákladným prístavom v medzivojnovom období došlo k ochudobneniu mesta o tento typický prírodný prvok a stáročnú väzbu mesta na Dunaji s Dunajom. Zástavba sídlisk obklopujúca pamiatkovú zónu zo západu a severu ignoruje kontext historickej štruktúry mesta a pôsobí kontrastne nielen vo vzťahu k pôdorysnej štruktúre, ale aj k objemovej. Z ohľadom na vytvorenie kontextu priestorov okolo pamiatkovej zóny by bolo potrebné dotvoriť línie hlavných ulíc aspoň v stromoradiach.

Väčšina zástavby na území pamiatkovej zóny je jednopodlažná, s výnimkou niekoľkých meštianskych domov, palácov a nájomných domov. Dominantami urbanistickej štruktúry sú verejné a cirkevné objekty. K najvýraznejším dominantám mesta patria: Kostol sv. Ondreja, radnica, budova bývalých združených finančných úradov, kostol reformovanej cirkvi, pravoslávny kostol, evanjelický kostol, kolégium reformovanej cirkvi, justičný palác. Uvedené objekty prevyšujú okolitú zástavbu približne o jedno až dve podlažia. Objemovú štruktúru degraduje komplex budov Európskeho nádvorja, ktorý výškovo a objemom konkuruje pôvodným historickým dominantám.

Väčšinu uličných priestorov korigujú stromoradia vysadené na začiatku 20. storočia, ktoré dávajú Komárnu jeho špecifický charakter. Ulice sa zbiehajú do priestorov, ktoré smerom k hlavnému námestiu pred radnicou pokračujú ako širšie ulice. Toto námestie vytvára nástup k hlavným pevnostiam na sútoku riek. V páse medzi pevnosťami a mestom na východe sa nachádzal park Anglia, z ktorého zostal iba fragment v južnej časti tohto pásma. Pamiatkovú zónu pretína dopravný ťah v polohe Záhradnícka ulica s pásom parkov. Tento pás pretína základnú sieť trojzubca ulíc, ktorým dominuje Palatínova ulica. Bývalú hlavnú trasu vedúcu na most cez Dunaj cez dnešnú Lehárovu ulicu neguje pásmo Lehárovho parku. Tomuto javu neprospieva ani zaslepenie komunikácie vedúcej na cestný most cez Dunaj. Pôvodný kontakt s promenádnym Dunajským nábrežím zničilo vybudovanie nákladného prístavu v medzivojnovom období.

E.2. Strešná krajina

Strecha od vzniku obydľia tvorí jeho neoddeliteľnú súčasť a zároveň je ukončujúcim prvkom architektúry. Jej hlavnou funkciou je ochrana stavby pred poveternostnými vplyvmi, ktoré majú negatívny vplyv na jej jednotlivé konštrukcie. Okrem toho dotvárajú architektonický výraz samotného objektu, ulice a sídla. V priebehu histórie mesta sa menili tvary, ale predovšetkým sklony striech, čo záviselo v nemaléj miere aj od klimatických podmienok.

Strešnej krajine na území Pamiatkovej zóny v Komárne dominujú sedlovo-valbové strechy pokryté pálenou keramickou krytinou, ktoré boli typické popri krytinách z dreva a trstiny, pravdepodobne aj vo vývoji

mestskej štruktúry od 15. do 19. storočia. V druhej polovici 19. storočia a na prelome 19. a 20. storočia tu pribúdajú aj strechy s nízkym sklonom pokryté plechovou krytinou. Vzácnnejšie sa v tomto období vyskytovali aj strechy pokryté azbestovocementovými šablónami. Na území pamiatkovej zóny sa vzácnne stretávame aj z manzardovými strechami, niektoré boli pokryté bridlicou. K vzácnym príkladom patrí aj výskyt pigmentovanej betónovej krytiny uplatnenej v kontraste s glazovanou pálenou krytinou. V prvej polovici 20. storočia sú budované aj pochôdzne terasy a ploché strechy. Tie sa však výrazom z uličných priestorov väčšinou podriaďujú celkovému výrazu ostatnej zástavby.

Vertikálny rozmer strešnej krajiny prezentujú helmice veží a vežíc pokryté plechom. Tvarová bohatosť helmíc veží osciluje od nízkych a miernych bání cez poschodové helmice s lucernami až po vysoké ihlance. Vežice tvoria väčšinou súčasť poschodových objektov z prelomu 19. a 20. storočia a ich úlohou je akcentovať náročia a vytvárať lokálne orientačné body v mestskej zástavbe. Z výnimkou atík s cimburím Dôstojníckeho pavilónu majú zložené cibulovité helmice, náročne klampiarsky a kováčsky vyzdobené.

K hodnotným doplnkom strešnej krajiny patria aj pôvodné vikiere a náročne vyzdobené vetráky ako aj nástrešníky, okapy s ozdobnými hákmi a ich kotlíky na kováčsky zdobených konzolách. Na strechách najmä verejných budov sa uplatňujú aj kamenné a plechové, prípadne aj liatinové, ktoré bývajú umiestnené väčšinou priamo nad bohato profilovanými rímsami vázy. Na niekoľkých strechách sú zachované klampiarsky vyzdobené rímsy manzardových striech.

Špecifickú skupinu striech tvoria prístrešky, pergoly a markízy pokryté sklom alebo plechom, z ktorých väčšina je slohovo mimoriadne kvalitných, prezentujúcich štýlový vývoj od pseudorenesancie po neskorú secesiu. Nachádzajú sa väčšinou vo dvoroch objektov, z ktorých iba malé percento možno zaradiť do skupín vytypovaných za NKP.

Neodmysliteľným funkčným, ale aj architektonickým prvkom striech boli komíny, z ktorých dominuje druh úzkeho komína s rímsou a jednoduchým vlysom, ktorý nebýval omietaný, aký býval typický pre väčšinu zástavby z druhej polovice 19. a začiatku 20. storočia. Zriedkavo sa v strešnej krajine vyskytujú aj široké omietané komíny zo zužujúcou sa hlavicou, typické pre druhú polovicu 18. storočia.

Okrem historických prvkov strešnej krajiny sú tu aj mnohé novodobé, málokedy vhodné ako napríklad výlezy na strechy, antény a podobne. Z hľadiska novodobej perforácie dominujú na strechách strešné okná umiestnené v rovine striech.

Charakteristickou piatou fasádou na území pamiatkovej zóny je pálená keramická krytina - typ bobrovka, resp. dvojdrážková farebnosti červenej umiestnená na sedlových (dominantný typ strešnej konštrukcie), resp. valbových strechách. Tento výraz je potrebné zachovať v čo najväčšej možnej miere.

E.3. Dominanty a výškové zónovanie pamiatkového územia

Dôležitým prvkom zachovanej historickej urbanistickej štruktúry pamiatkového územia je okrem pôvodnej pôdorysnej dispozície, parcelácie, charakteristického spôsobu zástavby na jednotlivých parcelách, aj výška tradičnej zástavby. Výška historickej zástavby je významným dokladom postavenia mesta. Pre väčšinu historických sídiel je pritom charakteristická koncentrácia najmajetnejšieho obyvateľstva v jeho jadre. Preto najvyššie stavby sa najčastejšie sústreďujú na hlavnom námestí, pričom zástavba sa smerom k okrajovým štvrtiam postupne znižuje. Väčšina murovaných domov v PZ Komárno boli budované ako prízemné. S výstavbou dvoj až trojpodlažných stavieb sa vo väčšej miere stretávame až v druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia.

Až do súčasnosti zostáva najvýraznejšou výškovou dominantou územia PZ rímskokatolícky Kostol sv. Ondreja. K nemu sa priradujú ďalej ostatné kostoly (reformovaný, evanjelický, františkánsky) a veža radnice.

E.4. Obraz krajiny, vonkajší obraz územia

Komárno je situované v rovinatej teréne okolitej krajiny. Možnosti vnímania panorámy mesta sú tak redukované na vnímanie z vodných tokov a prístupových cestných a železničných komunikácií.

E.5. Charakteristické pohľady a priehľady

K charakteristickým pohľadom na územie pamiatkovej zóny patrí pohľad z Dunaja, prípadne z príjazdovej komunikácie z hraničného priechodu s Maďarskou republikou. Pre tento je charakteristická dominancia dvojvežia a objemu Kostola sv. Ondreja, pravoslávneho kostola a veže i objemu radnice. V priehľade cez Alžbetin ostrov je badateľná aj objemná horizontála Starej a Novej pevnosti. Tento pohľad ruší heterogénna utilitárna zástavba Dunajského nábrežia nákladným prístavom.

K hodnotným pohľadom patrí aj pohľad na mesto z Monoštorskej pevnosti cez Alžbetin ostrov. Tu pôvodne dominoval špecifický fenomén polohy Dunaja a zelene Alžbetinho ostrova s vertikálami veží. V súčasnosti tento pôvodný fenomén dopĺňajú panelové sídliská a komíny teplární.

K významným pohľadom patrí pohľad z Vážskeho mosta pri príjazde z Nových Zámkov. Pre tento je charakteristická štruktúra vertikál veží, horizontály pevností a pevnostného systému, do ktorého vstupuje fenomén vysokej listnatej zelene, čiastočne zakrývajúcej pohľad na územie pamiatkovej zóny. K negatívam patrí kontakt panelákovvej zástavby, ktorá pohľad ukončuje pri príjazdovej komunikácii, ako aj vstup utilitárnych stavieb do zóny pevnostného systému.

Z príjazdovej komunikácie od Bratislavy a Novej Stráže je pohľad na pamiatkovú zónu prekrytý zeleňou a panelákovou zástavbou, podobne ako aj z príjazdovej komunikácie z Kolárova.

V rámci územia pamiatkovej zóny sú dôležité nasledovné interiérové pohľady, ktoré sú výsledkom vývoja mestskej štruktúry a reprezentujú pamiatkové hodnoty mestského interiéru:

- Pohľad na Námestie generála Klapku od nárožia objektu na južnej strane námestia, parc. č. 2146, ktorý prezentuje priestor pred objektom radnice s priehľadom na bod rozdeľovania Jókaiho ulice a Ulice františkánov.
- Pohľad od objektu na Námestí generála Klapku č.2 na ulice Palatínova a Župná prezentuje pohľad na barokovú vidlicu týchto ulíc a charakteristický pohľad na Kostol sv. Ondreja.
- Mikronámestie, ktoré vzniká v krížení ulíc Valchovnícka a Župná prezentuje pohľad v krížení týchto ulíc.
- Pohľad do Jókaiho ulice a Ulice františkánov z miesta pred vstupom do Nádvorja Európy na Jókaiho ulici pri objekte s orientačným č. 10. V tomto prípade sú v pohľade vnímateľné aj veže evanjelického kostola, vojenského kostola a čiastočne aj kostola reformovanej cirkvi.
- K charakterovo výrazným uličným pohľadom patrí pohľad do Jókaiho ulice z jej začiatku za rozdvojením Jókaiho ulice a Ulice františkánov, smerovaný k veži kostola reformovanej cirkvi a pohľad do Ulice františkánov zo začiatku tejto ulice pri už uvedenom rozdvojení, ktorý je nasmerovaný na vežu evanjelického kostola.
- K pomerne narušeným patria aj pohľady z Námestia Kossutha od objektu tržnice na bývalý františkánsky kostol a kostol reformovanej cirkvi.
- V rámci priestoru ulíc sú špecifickými aj pohľady na Kostol sv. Ondreja z ulíc Eötvösa a biskupa Királyja. V týchto pohľadoch sa ešte dajú vnímať pôvodné väzby pokračovania ulíc.

E.6. Architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty objektov pamiatkového územia

Takmer väčšina objektov v danom území je nositeľom nielen urbanistických, ale aj architektonických hodnôt. Tieto hodnoty sú jedným zo základných prvkov vytvárajúcich charakter územia.

Architektonickými hodnotami je ich základné objemové riešenie vychádzajúce z pôdorysu, výškové riešenie objektov a spôsob ich prestrešenia. Základné objemové riešenie dotvárajú architektonické slohotvorné prvky fasád a striech, ktoré svojou kvalitou a stavom zachovania buď dokladujú stavebný vývoj pamiatky, alebo v prípade ich zániku ho determinujú. Stav zachovania pôvodného, resp. historického dispozičného riešenia je doplňujúcim údajom, podieľajúcim sa na zadatovaní vzniku objektu a jeho stavebného vývoja. K architektonickým hodnotám patrí i dochované dispozičné riešenie a interiér objektov. Okrem architektonických prvkov sú objekty nositeľmi prvkov výtvarných a umelecko-remeselných. Tieto, rovnako ako architektonické, sú dôležitým datovateľom vývoja jednotlivých objektov i celého územia. Navyše svojím prejavom navodzujú významový charakter objektu.

Významnými architektonickými hodnotami, podieľajúcimi sa i na hodnote veku, je práve starší stavebný základ – pôvodné murivá, povrchové úpravy a množstvo nálezov, ktoré je možné predpokladať u väčšiny objektov v historickej časti mesta. Najstaršie zachované architektonické hodnoty sú skryté pod mladšími úpravami v dobových tendenciách. V dôsledku komplikovaného stavebno-historického vývoja je mestská štruktúra bohato prevrstvená najmä v suterénnych častiach. V nadzemných častiach zástavby dominuje barokový a klasicistický stavebný objem pôvodných trojkridlových objektov kúrií a meštianskych domov. Ojedinele sa tu vyskytujú aj pôvodné jednokridlové barokové roľnícke domy, ktoré v priebehu vývoja boli prestavané na meštianske domy. Po sérii zemetrasení v 18. storočí a katastrofálnom požiari

a následných vojenských udalostiach v rokoch 1848 – 1849 bolo obyvateľstvo mesta natoľko vyčerpané, že aj majetná lodiarska šľachta, tvoriaca elitu mesta, bola nútená rozdeliť pôvodné barokové a klasicistické trojkridlové objekty na viacero menších. Tento stav prežival v štruktúre zástavby až do poslednej tretiny 19. storočia, keď došlo k výstavbe významných verejných budov. Spolu s touto výstavbou sa začali budovať aj palácové nájomné domy na dnešnej Pohraničnej ulici na mieste asanovaných starších objektov, pričom ulica mala charakter mestského bulváru. Na prelome 19. a 20. storočia dochádza k hromadnému prefasádovaniu objektov a zvyšovaniu ich komfortu. Upravujú sa dvory s použitím dekoratívnych liatinových stĺpov a kovaných pergol, budujú sa vo dvoroch fontány a upravujú sa privátne úžitkové záhrady na okrasné. Bohužiaľ, z týchto úprav sa do súčasnosti zachovali iba torzá fontán, parkových schodísk, záhradných sôch a väčšina dvorov bola v dôsledku zmeny vlastníctva natoľko poupravovaná, že v súčasnosti sú tieto dvory poprehradzované plotmi a dvorové krídla heterogénne poupravované. V medzivojnovom období vstúpili do organizmu mesta funkcionalistické objekty, ktoré zväčša naviazali na princípy vtedajšieho urbanizmu. Radikálnym urbanistickým počínom tohto obdobia bolo rozšírenie prístavu na celé nábrežie Dunaja. Povodeň a následné rozhodnutie mesta o asanácii približne polovice historickej mestskej zástavby v roku 1965 malo katastrofálne následky. Objekty v asanačnom pásme neboli často ani zdokumentované a zvyšok historickej štruktúry bol preťatý privádzačom na most k hraničnému priechodu. Dá sa predpokladať, že boli zničené prevažne barokové a klasicistické objekty kúrií a množstvo objektov vybudovaných v závere 19. storočia. Jedným z posledných hodnotných objektov, ktoré boli bez kvalitnejšieho zdokumentovania zbúrané, bola viacpodlažná budova divadla bývalého katolíckeho spolku (v tom čase oblastného divadla) na Eötvösovej ulici postavená v eklektickom štýle. V dôsledku stavebnej činnosti po roku 1965 bola zbúraná jedna z najrozsiahlejších budov mesta – Vojenská nemocnica, pôvodne kláštor trinitárov z 18. storočia. Jej rozsiahla baroková záhrada splynula do parku na Námestí M.R. Štefánika. Asanáciou bloku na Klobúčnickej ulici sa vytvorila plocha pre vybudovanie komplexu tlačiarň. Boli zničené barokové remeselnícke domy, niekoľko kúrií a empírový poschodový palácový objekt. Pri búraní blokov pre privádzač na most a hraničný priechod zanikol aj rodný dom F. Lehára a ďalšie objekty. Po tomto období zostala mestská štruktúra historického jadra obklopená panelákovými sídliskami a v časti privádzača na most zostali obnažené štítové múry susedských stien.

Výstavba v druhej polovici 20. storočia na území PZ zväčša nahrádzala, prípadne dopĺňala asanované plochy objektmi bez kontextu a proporcie zodpovedajúcej historickej štruktúre mesta. V závere 20. storočia a na začiatku 21. storočia bolo na území pamiatkovej zóny vybudovaných množstvo objektov spadajúcich do výrazu domácky rustikalizovanej postmoderny. Ich mierka a kompozičné princípy málokedy rešpektujú pamiatkové hodnoty územia PZ a majú tendenciu vnášať do tohto prostredia syndróm historizovanej exotiky stredomoria a krajín západnej Európy. Jedným z najtypickejších komplexov tohto charakteru je blok Nádvoríia Európy. V prípade modernizácie prístavného prekladiska, ktoré by malo byť premiestnené do inej lokality, sa priestor súčasného prekladiska stane potenciálom rehabilitácie urbanistickej logiky historickej štruktúry územia pamiatkovej zóny.

Podľa kvality a množstva zachovaných pamiatkových hodnôt delíme objekty, nachádzajúce sa v pamiatkovej zóne do kategórií:

- národné kultúrne pamiatky (NKP),
- nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP,
- nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou,
- nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia,
- nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

Po analýze zachovania pamiatkových hodnôt objektov, nachádzajúcich sa na území pamiatkovej zóny, je preukázateľné, že národných kultúrnych pamiatok a nehnuteľností vytypovaných na vyhlásenie za NKP je v danom území v počte 34. Tieto spolu s nehnuteľnosťami s pamiatkovými hodnotami sú v území pamiatkovej zóny zastúpené v počte 219 z celkového počtu 342. Na základe tejto analýzy je možné konštatovať, že z nachádzajúcich sa objektov v predmetnej pamiatkovej zóne má 64 % objektov zachovaných pamiatkové hodnoty. Rušivých objektov je na území pamiatkovej zóny 18,7 %.

Analýze boli okrem stavieb podrobené aj historické sochy, ktoré sú považované za prvky uličného interiéru a sú neodmysliteľnou súčasťou histórie mesta. Na území pamiatkovej zóny sa nachádzajú aj novodobé sochy a prvky uličného interiéru. Tieto sú súčasťou samostatnej kapitoly „Prvky uličného interiéru a uličného parteru“.

Väčšina objektov je zachovaná v dobrom alebo vyhovujúcom stave. Zhrňujúce informácie o jednotlivých objektoch v pamiatkovej zóne sú vypracované vo forme evidenčného listu, v ktorom sú obsiahnuté údaje špecifikujúce hodnoty jednotlivých objektov. V nasledujúcich podkapitolách sa nachádza iba vysvetlenie jednotlivých kategórií.

E.6.1. Národné kultúrne pamiatky

Ide o najhodnotnejšie stavby zachované v autentickom výraze. Pre národné kultúrne pamiatky je charakteristická vysoká koncentrácia pamiatkových hodnôt prezentovaných objemovým výrazom, architektonickou koncepciou fasád, umelecko-remeselnými detailmi v podobe originálov, a to ako v exteriéroch, tak aj v interiéroch. Pôdorysným rozložením sú jedným z prvkov podieľajúcich sa na zachovaní stredovekého pôdorysu územia.

Fasády budov sú nositeľmi architektonických slohov baroka, klasicizmu a secesie, ale stavebne patria medzi najstaršie stavby v území, pochádzajúce zo stredoveku. Ich stredoveký pôvod je skrytý v murivách suterénov a v pôdorysných obrysoch stavieb.

Za národné kultúrne pamiatky je v súčasnosti vyhlásených 22 nehnuteľností. Objekty kategórie národné kultúrne pamiatky sú rôzneho druhu, v najväčšom počte sakrálne objekty a k nim viažuce sa objekty (15). V tomto počte nie sú zahrnuté kultúrne pamiatky sôch, náhrobníkov a pamätných tabúl (9) situovaných na pamiatkovom území. Presný zoznam vid'. kapitola G. Národné kultúrne pamiatky.

E.6.2. Nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky

Ide o stavby, ktoré sú svojimi hodnotami na rovnakej úrovni ako nehnuteľnosti vyhlásené za národné kultúrne pamiatky, ale ich legislatívny stav ich pri uplatňovaní pamiatkovej ochrany stavia na nižší stupeň.

Pre túto kategóriu objektov (rovnako ako pri kultúrnych pamiatkach) je charakteristická vysoká koncentrácia pamiatkových hodnôt v podobe objemového výrazu objektov, architektonickej koncepcie fasád, historických murív a omietok, ako i umelecko-remeselného detailu v exteriéroch a v niektorých prípadoch aj v interiéroch.

Svojím pôdorysným rozložením a hmotovým riešením sa podieľajú na zachovaní hmotovo-priestorovej kompozície územia. Fasády budov sú nositeľmi hlavne prvkov mladších architektonických slohov – klasicizmus, historizmus, eklektizmus a secesia.

Objekty kategórie vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky v počte 12 sú rôzneho druhu: bytový dom (4), administratívna budova (2), polyfunkčný objekt (2), škola (2), mestský dom (1), sakrálna (1). Nehnuteľnosti neprešli komplexnými pamiatkovými výskumami, ktoré by dôkladne preverili ich všetky pamiatkové hodnoty.

E.6.3. Nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou

V tejto kategórii sú zaradené objekty, ktorých pamiatkové hodnoty sa koncentrujú najmä v exteriéri. Tieto objekty nedosahujú svojou pamiatkovou hodnotou vyššie uvedené kategórie objektov, ale zastúpenie kvalitného umelecko-remeselného detailu si na týchto objektoch zasluhuje zvýšenú ochranu stanovených artefaktov in situ, ako aj v ich pôvodnom výraze. V tejto kategórii sa nachádzajú objekty, ktoré v priebehu vývoja utrpeli straty pamiatkových hodnôt, ktoré ich nedovoľujú zaradiť do procesu iniciácie zápisu do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ďalej ÚZPF). V tejto kategórii sa nachádzajú aj objekty, ktoré sú zastúpené v pamiatkovom fonde častejšie, a preto nie je potrebné ich chrániť na úrovni kultúrnych pamiatok.

Kategóriu tvoria objekty so starším stavebným základom, ktorý tvorí často ich najvýznamnejšiu pamiatkovú hodnotu v podobe starších murív, omietok a iných prípadných nálezov.

Prvú skupinu tvoria objekty, ktorých hodnota spočíva v zachovanom historickom a architektonickom výraze fasád so zachovanými slohotvornými štukovými a umelecko-remeselnými prvkami, ktorými sú okenné šambrány, rímsy, kamenné portály, výplne otvorov, oplotená. Objekty budov sú na fasádach nositeľmi prvkov od baroka po historizmus a eklektizmus. Charakteristická je pre ne pomerne veľká koncentrácia pamiatkových hodnôt v podobe objemového výrazu objektov, architektonickej koncepcie fasád, historických murív a omietok, ako i umelecko-remeselného detailu v exteriéroch. Nakoľko analýze objektov neboli podrobené vo všetkých prípadoch ich interiéri (neboli sprístupnené), nie je možné reálne zhodnotiť ich všetky pamiatkové hodnoty.

Do druhej skupiny patria stavby, ktoré historické prostredie dotvárajú viac hmotovo- priestorovou skladbou ako architektonicko-výtvarným výrazom. Sú to objekty, ktorých pamiatkové hodnoty boli prevažne narušené úpravami fasád v druhej pol. 20. storočia. U niektorých z týchto objektov je zreteľná snaha o prinavrátenie, resp. prispôbenie architektonických prvkov fasád v modernom duchu. Vplyvom novodobej nevýraznej prestavby fasád v polovici 20. storočia došlo v prvotnom pohľade k narušeniu historického charakteru týchto objektov a ich pamiatková hodnota je prezentovaná samotnou hmotou a pôdorysným

usporiadaním. Budúca potrebná hĺbková sondáž fasád a murív, ako i archívny výskum týchto domov môže poskytnúť nálezové možnosti pre kompletizáciu narušeného historicko-architektonického výrazu.

V konečnom zhodnotení je možné, ba priam až nevyhnutné v rámci rozsiahlejšej obnovy jednotlivých objektov, vychádzať z ich čitateľnej historickej podstaty a obnovu riešiť s dôrazom na prinavrátenie historického členenia a stvárnenia fasád. Ich hlavná pamiatková hodnota spočíva v názornom poukazaní na vývojové zmeny meštianskej architektúry.

Objekty tejto kategórie tvoria v počte 185 viac ako polovicu z celkového počtu objektov nachádzajúcich sa na území pamiatkovej zóny.

E.6.4. Nehnutelnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Do uvedenej kategórie spadajú objekty narušené, určené na rehabilitáciu, vykazujúce pamiatkové hodnoty, ktoré je potrebné správnou prezentáciou, prípadne inými zásahmi rehabilitovať na základe stavebno-historického, prípadne archívneho výskumu (dobové fotografie atď.) alebo v kontexte štruktúry ulice. Sú to objekty, ktorých objemovo-priestorový koncept zostal zachovaný a je možné rehabilitovať ich exteriérový výraz s uplatnením zvyšku autentickej architektonickej, prípadne umelecko-remeselnej výzdoby, prípadne objekty, ktoré je možné nenáročným spôsobom rehabilitovať do ich pôvodného slohového výrazu.

Do tejto skupiny patria tiež novostavby situované na mieste asanovaných budov, ktoré rešpektujú urbanistické a priestorové danosti územia. Popríklad vychýlenie sa od pôdorysného a zároveň i objemového riešenia asanovaných stavieb je možné stavebnými úpravami a dostavbami napraviť, a tým i rehabilitovať historickú zástavbu. Architektonicky sú riešené v duchu danej doby, ale svojím prejavom nepôsobia rušivo v celkovej zástavbe územia. Tieto objekty vznikli väčšinou v druhej polovici 20. storočia a ich architektonický objem a výraz pôsobia na území pamiatkovej zóny neutrálne.

Objektov tejto kategórie je v pamiatkovej zóne 59.

E.6.5. Nehnutelnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Do tejto kategórie patria objekty, ktorých hmota, architektonický výraz alebo ich situovanie pôsobia rušivo v kontexte s pamiatkovými hodnotami územia. Ide väčšinou o novostavby z druhej pol. 20. storočia, ktoré nahrádzajú asanované stavby. Ich vkomponovanie do územia pamiatkovej zóny nerešpektuje urbanistické princípy, od čoho sa odvíja aj nerešpektovanie princípov zástavby daného územia. Architektonicky sú nekvalitné.

Objektov tejto kategórie je v pamiatkovej zóne 64. V tomto počte nie sú zahrnuté drobné stavby bez orientačných, resp. súpisných čísiel, ako napr. garáže. Takisto v tomto počte nie sú zahrnuté rôzne drobné stavby vo dvoroch jednotlivých nehnuteľností.

Všetky objekty sú spracované v rámci výkresu č. 05 Zásady ochrany pamiatkového územia.

E.7. Pamätihodnosti

Špecifickou kategóriou objektov s pamiatkovými hodnotami sú nehnuteľnosti evidované ako pamätihodnosti obce. V zmysle § 14 odseku 4 pamiatkového zákona môže obec rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce.

Mesto Komárno nemá spracovaný zoznam evidovaných pamätihodností mesta.

E.8. Prvky uličného interiéru a uličného parteru

V pamiatkovej zóne sa okrem stavieb nachádzajú i prvky drobnej architektúry a výtvarné diela dotvárajúce prostredie pamiatkového územia. Niektoré z nich sú typickými prvkami pre dané prostredie z hľadiska architektonicko-historického vývoja. Okrem historických prvkov prostredie dotvárajú novodobé prvky. Tieto plnia v prostredí určitú funkciu a zároveň ho dotvárajú, niektoré vhodne, resp. nerušivo, iné nevhodne.

Z hľadiska typológie ich rozdeľujeme do nasledovných kategórií:

plastiky, ploty, osvetlenie, dlažby, schodiská, mobiliár (lavičky, koše, vývesné štíty, reklamy, markízy), reklamné pútače a stĺpy.

E.8.1. Plastiky

Na území sa nachádzajú dobovo staršie plastiky pochádzajúce z obdobia začiatku 18. až prvej pol. 20. storočia, ktoré tvoria historickú súčasť prostredia, a novodobé plastiky pochádzajúce z druhej pol. 20. storočia a prelomu 20. - 21. storočia.

Historické plastiky nachádzajúce sa na území pamiatkovej zóny:

- Súsošie Trojičný stĺp - na Námestí generála Klapku, rok postavenia 1715, evidované v ÚZPF pod číslom 308/1-8,
- Socha generála Klapku - pred vstupom do Radnice na Námestí generála Klapku, rok postavenia 1896, evidovaná v ÚZPF pod číslom 2099/1-3,
- Socha Móra Jókaiho - pred vstupom do bývalého Kultúrneho paláca na Palatínovej ulici, rok postavenia 1937, evidovaná v ÚZPF pod číslom 295/2,
- Socha M.R. Štefánika - pred vstupom do budovy Matice Slovenskej na Námestí M.R. Štefánika, rok postavenia 1930, evidovaná v ÚZPF 2097/1.

Novodobé plastiky nachádzajúce sa na území pamiatkovej zóny:

- Socha sovietskeho námorníka (Dunajská flotila) - v parku na Námestí M.R. Štefánika, rok postavenia 1965, evidovaná v ÚZPF 2098/1,
- Socha Franza Lehára, Lehárov park,
- Socha sv. Štefana, Tržničné námestie,
- Pomník aradských mučeníkov, Anglický park
- busta Jánoša Selyeho, dvor Dôstojníckeho pavilónu,
- Pamätník obetiam násilia, Námestie M.R. Štefánika,
- busta biskupa Jozefa Királyja, dvor gymnázia na Ulica biskupa Királyja,
- Socha Pohraničiar, Pohraničná ulica,
- súbor malých sôch historických osobností, Nádvorie Európy.

E.8.2. Ploty

Na území pamiatkovej zóny sa z dôvodu kompaktnosti zástavby nachádza minimum historických oplotení. Plne murované omietnuté oplotenie sa nachádza na uliciach Župná, Pevnostný rad, Jókaiho, Pohraničná, Františkánov. Kované oplotenia na uliciach Palatínova, Jókaiho, Školská, Pohraničná, biskupa Királyja, Župná, Valchovnícka a na Námestí M.R. Štefánika.

E.8.3. Osvetlenie

Z historických osvetľovacích prvkov sa do súčasnosti zachovala takmer celá sieť plynových kandelábrov z roku 1901 na uliciach Palatínova a Pohraničná. Fragmenty konzolových prvkov tohto osvetlenia sú na uliciach Františkánov a Jókaiho. Na Námestí generála Klapku a na uliciach Františkánov, Jókaiho, Palatínova, Župná sa už v súčasnosti nachádzajú rekonštrukčné kópie historických svietidiel. Pre dané územie je vhodná kombinácia historizujúcich stožiarových svietidiel a konzolových svietidiel, osadených na fasádach a ich nárožiach.

E.8.4. Dlažby

Mesto malo od roku 1840 dláždené hlavné ulice a námestie pred radnicou žulovou dlažbou kladenou diagonálne k osi komunikácie. Postranné chodníky mali vysoké obrubníky a dlažba v nich bola kladená do riadkov kolmých na os komunikácie. In situ sa dlažba zachovala na Štúrovej ulici a vo fragmentoch na uliciach Palatínovej a Jókaiho. V spôsobe dláždenia sa pokračovalo až do začiatku 20. storočia.

E.8.5. Mobiliiár (lavičky, koše, vývesné štíty, reklamy, markízy)

Na území pamiatkovej zóny sa v súčasnosti originály lavičiek, košov, reklám nenachádzajú. Zachoval sa vývesný štít na objekte Palatínova ulica, parc.č. 1856, a markízy na viacerých objektoch na uliciach Dunajské nábrežie, Lehárova, Námestie generála Klapku. Súčasný mobiliiár z druhej polovice 20. storočia je čiastočne vyhovujúci, nerušivý, ale jeho výmena za výtvarne hodnotnejší by bola obohatením pamiatkového územia. V prípade zámeru jeho výmeny je potrebné ho riešiť komplexne a koncepčne v súlade s ostatnými prvkami pamiatkového územia. Nový mobiliiár by mal byť pochopený ako novotvar s neutrálnym výrazom, zodpovedajúci kvalitám súčasnej dizajnerskej tvorby.

E.8.6. Reklamné pútače a stĺpy

Pôvodné reklamné pútače a stĺpy sa na území pamiatkovej zóny už nenachádzajú. V minulosti na začiatku 20. storočia sa na území mesta nachádzali reklamné pútače, ktoré sú zdokumentované na dobových fotografiách. Reklamné stĺpy boli pôvodne situované väčšinou v priestoroch na kríženiach ulíc. Podľa dobových fotografií sa dá dedukovať tvar a proporcia historických reklamných stĺpov ako valcový tvar s výškou cca 3 m, ukončený strieškou v tvare stlačenej podušky s kruhovým pôdorysom.

E.9. Archeologický výskum v pamiatkovom území

Územie mesta Komárno má typický nížinný charakter, z geomorfologického hľadiska patrí do centrálnej časti Podunajskej nížiny, po geologickej stránke patrí do južnej časti Podunajskej panvy, kde je súčasťou regionálno-geologickej jednotky Gabčíkovej panvy. Strategický význam mesta spočíva aj v tom, že sa nachádza v priestore, kde sa rieka Váh vlieva do rieky Dunaj. Na geologickej stavbe územia sa podieľajú sedimenty terciéru a kvartéru, väčšinou dominujú piesčité povodňové hliny a kvartérne íly. Výrazná strategická poloha, umožnenie ľahkej obrany, ako aj blízkosť vodného zdroja priťahovali pozornosť človeka už od najstarších čias. Pôvodne územie mesta pokrývali menšie pieskové duny a ramená vázskej delty, resp. jazerá, močiare. V čase dejinného vývoja sa terén postupne zvyšoval, resp. jednotlivé kopce sa znižovali z dôvodu opevňovacích a protipovodňových aktivít. Z uvedeného dôvodu sa niektoré archeologické situácie dostali do značných hĺbok (3-4 m), na druhej strane mnohé pôvodné archeologické situácie sa nenávratne zničili (na pôvodných vyvýšeninách).

E.9.1. Dejiny bádania

Začiatky archeologického bádania na území mesta Komárno súviseli so vznikom miestneho múzea. Už koncom 60-tych rokov 19. storočia malo komárňanské benediktínske gymnázium zbierku archeologických a historických starožitností. V roku 1886 vznikol Historický a archeologický spolok Komárňanskej župy a mesta Komárna, v ktorom pôsobil aktívne Rudolf Gyulai, zberateľ starožitností. Spolok mal bohatú archeologickú zbierku, otáznou je len prítomnosť archeologických nálezov z územia mesta Komárno. V prvej polovici 20. storočia archeologické výskumy na okolí vykonávali Gyula Alapy, János Weszelovszky a János Tóth-Kurucz, ktorí už mali na tú dobu patričné archeologické vzdelanie.

V roku 1909 boli zistené hroby z obdobia Avarskeho kaganátu na rohu ulíc Zámoryho (predtým ul. Bercsényiho, neskôr ul. Jaseninova) a Gombaiho (predtým ul. Puškinova) o čom písal aj Gy. Alapy. Kolekciu rímskych predmetov z okolia muničnej továrne odovzdalo riaditeľstvo stavebných prác v roku 1914 komárňanskému múzeu. V roku 1933 bola vydaná systematizujúca práca Jána Eisnera. Niekoľko pripomienok J. Eisnera sa dotklo aj samotného Komárna (spona z doby rímskej, pliešky a spona z doby sťahovania národov - 6. storočie, 2 jazdecké hroby).

Po druhej svetovej vojne sa dostal do vedenia Podunajského múzea v Komárne známy archeológ Mikuláš Dušek. V roku 1955 Stanislav Segert znovuobjavil rímsky sarkofág, ktorý bol počas stavby evanjelického kostola v období medzi rokmi 1795-1798 zabudovaný. Samotný sarkofág pôvodne pochádzal zo Szőnyu, ktorý bol ako kuriozita vystavená na južnej strane starej korvínovskej pevnosti v Komárne. Prvý opis rímskeho nápisu na sarkofágu pochádza z roku 1671 od holandského filológa Jacoba Tollia, neskôr sa uvádza jeho strata. Okrem rímskeho sarkofágu objavili v múre evanjelického kostola aj náhrobok veliteľa komárňanskej pevnosti Alexandra Columbu z roku 1606. V roku 1958 M. Dušek zachraňoval 2 avarske hroby počas kladenia kanalizačných rúr pred vojenským kostolom na Ulici františkánov (predtým ulica Československej armády, neskôr ulica 29. augusta). Zrejme ide o pokračovanie náleziska zisteného Gy. Alapym. Rozlohu avarskeho pohrebiska neskôr predpokladal Anton Točík v priestore Ulice františkánov,

medzi evanjelickým a vojenským kostolom a na Ulici Matúša Čáka (plocha asi 250 x 80 m). V roku 1961 M. Dušek zverejnil štúdiu, v ktorej uvádza z územia mesta Komárno aj náleziská z doby rímskej v polohe Anglického parku (predtým Leninové sady), avarské pohrebiská v okolí vojenského kostola a lodeníc, veľkomoravské a staromaďarské hroby z okolia evanjelického kostola. V roku 1965 pri ťažbe štrku na teritóriu komárňanského prístavu bol nájdený dokonale opracovaný a zachovaný liaty bronzový meč s jazykovitou rukoväťou z mladšej doby bronzovej (čakanská kultúra).

V roku 1982 v Anglickom parku (predtým Leninove sady) bola pozdĺž Hradnej ulice (predtým Kasárenská ulica) vyhlbená vodovodná ryha, kde boli porušené objekty z doby laténskej a pozostatky architektúry zo 17.-18. storočia. Ďalšia ryha, pozdĺž ulice Vnútná okružná (úsek od Dunajského nábrežia po Hradnú ulicu - predtým Stromová ulica) zachytila hustú stredovekú zástavbu, v niektorých prípadoch laténske objekty porušené základmi stredovekých domov.

V roku 1999 na nádvorí hospodárskeho traktu bývalého Kláštora jezuitov v Komárne robila P. Ratimorská zisťovací výskum. V tom istom roku vojaci posádky dislokovanej v Starej pevnosti na nádvorí počas kanalizačných prác vykopali 2 väčšie jamy, pričom v hĺbke 200 cm narazili na väčší počet keramických fragmentov a zvieracích kostí. Medzi nimi sa nachádzali fragmenty kachlíc, črepy označené kolkom, ktoré naznačujú, že ide o prácu viedenských hrnčiarov z 15.-16. storočia. Medzi rokmi 2001 až 2003 sa pod vedením P. Ratimorskej, K. Pietu a R. Masaryka uskutočnil počas výstavby Nádvorja Európy archeologický výskum, ktorý priniesol na povrch doposiaľ najvýznamnejší keltský nález nájdený na území mesta Komárno. Ide o nález 6 hrnčiarskych pecí s maľovanou laténskou keramikou. V roku 2004 za vedenia Petra Bednára sa uskutočnil archeologický výskum v interiéri severného krídla budovy bývalého Kláštora jezuitov. Okrem nálezov v druhotných polohách, laténskej a stredovekej keramiky, bolo zistených 80 kostrových hrobov zo 16. storočia, mohutné základy vežovitej stavby z druhej polovice 16. storočia, ktorú v 70. rokoch 17. storočia prebudovali pre účely krypty. Ďalšie zistené múry pochádzali zo začiatku 18. storočia a súviseli s ohradou cintorína a výstavbou nového kostola a kláštora. V súvislosti s výskumom sa uskutočnil aj geofyzikálny výskum nádvorja v rozlohe 1750 m². Odporové profilovanie ukázalo značne členitý priestor, v rámci ktorého je možné očakávať zvyšky základov kostola sv. Ondreja, v písomných prameňoch uvádzaného v roku 1268, a ďalšie neznáme štruktúry. Je zrejme, že stredoveký kostol bol zbúraný v roku 1764, až po postavení nového kostola v roku 1739.

V rokoch 2006 až 2008 uskutočnili P. Paterka a M. Gere pod vedením J. Urminského niekoľko archeologických výskumov v centre mesta. Pri výstavbe prevádzkovej budovy pri farskom úrade bol objavený kameno-tehlový múr s vyrovnávacím oblúkom, boli zistené v sekundárnych polohách stredoveké a novoveké nálezy (keramika, viedenská keramika s kolkom, kachlice, morská mušľa). Pri sledovaní rekonštrukcie NTL plynovodov bola sledovateľná vrstva popolová (asi požiar z roku 1849) na Ulici františkánov a mnohé novoveké planírky.

V roku 2009 nedeštruktívny geofyzikálny výskum uskutočnil J. Tirpák, deštruktívny zisťovací archeologický výskum sa uskutočnil pod vedením T. Štefanovičovej (spolupráca P. Jelínek, L. Straková, M. Benková) v Starej pevnosti. Mapa geofyzikálnych anomálií poukázala na prítomnosť architektúr malého a veľkého nádvorja Starej pevnosti. Počas výskumu boli zistené fragmenty neolitickéj vrstvy (železovská skupina), objekty a mohutná vrstva z neskorej doby kamennej (kostolacká skupina), zásah z doby laténskej, kamenné múry (stredoveké?), tehlové múry, tehlový mostový pilier v priekope pevnosti a tehlová klenbová kanalizácia z 19. storočia.

V roku 2010 sa uskutočnili záchranné výskumy počas stavieb dvoch polyfunkčných budov na Eötvösovej ulici a Palatínovej ulici na území pamiatkovej zóny mesta. Na Palatínovej ulici M. Takács v spolupráci s B. Ivanom zachytili stopy osídlenia z horizontu 17.-20. storočia (základy tehlovej a tehlovo-kamennej konštrukcie, niektoré s klenbami, pivnica s tehlovou klenbou, studne a žumpy, nálezy keramiky a kachlíc). Na Eötvösovej ulici M. Takács v spolupráci s M. Gerem zistili ďalšie pamiatky z 19. storočia, tehlovú pivnicu, studňu a tehlové základy stavieb.

V roku 2011 bol uskutočnený pod vedením T. Štefaničovej (spolupráca P. Jelínek, T. Teslíková, M. Gere) rozsiahlejší archeologický výskum pri revitalizácii Námestia Kossutha. Počas výskumu bol zistený sídliskový objekt z neskorej doby kamennej (ludanická fáza lengyelskej kultúry) a vyše 200 hrobov novovekého cintorína zo 16. až konca 17. storočia.

V roku 2012, v súvislosti s terénnymi úpravami Bastiónu Madony v Novej pevnosti, pod vedením M. Takácsa, v spolupráci s M. Gere, pokračoval archeologický výskum areálu komárňanskej pevnosti. Počas výskumu sa podarilo zachytiť doklady osídlenia v dobe laténskej (kultúrna vrstva a 6 objektov, maľovaná keramika z LT C2-LT D2) výrobného charakteru (nálezy železnej trosky – kováčska dielňa), bronzovú rímsku mincu Antonina Pia (138-161), 9 hrobov radového cintorína z 15.-16. storočia a protitlakové ochranné tehlové múry muničného skladu zo začiatku 19. storočia. Ďalšia novoveká vrstva a múr meštianskeho domu z 19. storočia boli zistené pri stavbe polyfunkčného domu na Námestí Kossutha.

Najnovšie sa vykonal výskum v roku 2013 pri stavbe obchodného domu pod vedením M. Takácsa a M. Gereho. Bolo objavených 10 objektov, ktoré sa na základe vyhodnotenia keramického materiálu

datovali do 19.-20. storočia. Získal sa početný keramický materiál, hlavne kuchynská a stolová keramika z 2. pol. 19. storočia. Zachytili sa tiež tehlové základy zaniknutého meštianskeho domu.

E.9.2. Archeologický potenciál územia mesta a pamiatkovej zóny mesta Komárno

Archeologické bádanie potvrdilo doposiaľ osídlenia na území Komárna takmer z každého pravekého a historického obdobia dejín ľudstva. Najstaršie osídlenie bolo zistené z obdobia paleolitu a neolitu (kultúra ľudu s lineárnou keramikou) v polohe Veľký Harčáš, ale sekundárne doklady osídlenia železovskej skupiny boli dokázané aj v polohe Starej pevnosti. O osídlení v eneolite, v čase prítomnosti ludanickej skupiny lengyelskej kultúry svedčí sídliskový objekt zistený v polohe Kossuthového nádvorja. O prvom intenzívnejšom osídlení územia svedčia sídliskové objekty kostolackej kultúry zistené v polohe Starej pevnosti. Prítomnosť osídlenia naopak v dobe bronzovej a staršej dobe železnej je v Komárne doposiaľ nepotvrdená. Druhé doložené intenzívne osídlenie nastalo v mladšej dobe železnej, keď pravdepodobne na území mesta vzniklo nížinné keltské oppidum (?). Prítomnosť Keltovej bola zistená v trojuholníku od polohy kotelne na Dunajskom nábreží po Námestie Kossutha a Starú pevnosť. Tieto údaje ukazujú, že s prítomnosťou zvyškov keltského osídlenia je možné počítať na území celej pamiatkovej zóny mesta Komárno. Ako najznámejší doklad osídlenia môžeme uvádzať batériu keltských pecí v polohe Nádvorja Európy. Otáznou je forma osídlenia v dobe rímskej, je však jednoznačné, že územie Komárna malo svoju úlohu v rímsko-germánskom konflikte. V polohe Veľký Harčáš sa dokázateľne nachádzali rímske pochodové tábory, v predpolí drevozemného a neskôr kamenného kastelu v polohe Leányvár v k.ú. Iža. Neďaleko od nich, tesne na dunajskom brehu, boli zistené nálezy osídlenia z doby rímskej. Na území mesta a centra Komárna boli zistené viaceré nálezy z doby rímskej (mince, spony), ale osídlenie sa doposiaľ nepodarilo dokázať. Viacerí bádatelia však predpokladajú nejakú stanicu vojenského charakteru v polohe ústredných pevností. Tretím, dokázateľne významným obdobím v dejinách mesta, bolo obdobie Avarskeho kaganátu. Pohrebiská a sídliská Avarskeho kaganátu zo 7.-8. storočia boli zistené v širšom okolí Bratislavskej cesty, od polohy Doprastavu po ulicu Pri Panoráme, pri kotolni na Dunajskom nábreží a v okolí Ulice františkánov, čiže tiež na území pamiatkovej zóny mesta. Na základe inventáru avarských pochovávaní sa dokázal vojensko-strategický význam osídlenia. I v tomto období sa predpokladá strategický bod v priestore sútoku Váhu a Dunaja, čiže v polohe ústredných pevností. Naopak, prítomnosť Starých Maďarov v Komárne nie je jednoznačne dokázaná, ale je pravdepodobné, že v priestore ústredných pevností existoval už komitátny hrad alebo hradisko zrejme od 10.-11. storočia, ktorý dokázal odolať útokom mongolských Tatárov. Na území mesta bolo viacero stredovekých osídlení, napr. Sv. Pavol, Sv. Ondrej. Stredoveké osídlenie prostredníctvom sekundárnych nálezov bolo nepriamo doložené takmer na celom území mesta, preto sa predpokladá veľmi intenzívne stredoveké osídlenie tak v predpolí hradu, ako v okolí Kostola sv. Ondreja, ako aj v polohe Lodenice pri Bratislavskej ceste. Matej Bel spomína mesto Komárno ako gotické mesto, čo je i nepriamo dôkazom intenzívneho osídlenia a výstavby v období po tatárskom vpáde, v 13. až 15. storočí. Doklady gotického osídlenia sa môžu nachádzať aj v polohe pamiatkovej zóny mesta. Z písomných prameňov je známe, že v priestore komárňanskej pevnosti sa narodil uhorský kráľ Ladislav V. Pohrobok. Neskôr dal v pevnosti Matej Korvín vybudovať svoju rezidenciu v štýle italskej renesancie. Poloha paláca sa predpokladá na veľkom nádvorí Starej pevnosti. V čase tureckého nebezpečenstva boli vybudované renesančné pevnosti Stará a Nová pevnosť. Je zrejme, že za obeť fortifikačných prác padli mnohé archeologické situácie starších období, najmä v priestore pevnostných priekop. Mesto napriek dvom ničivým zemetraseniam zažilo svoj hospodársky rozkvet najmä v 18. storočí, z ktorého pochádzajú mnohé barokové stavby. V tomto období boli vybudované najstaršie, dodnes existujúce objekty pamiatkovej zóny mesta. Na podnet protinapoleonských vojen, revolúcie 1848-49 a prusko-rakúskej vojny v 19. storočí pokračovala mohutná fortifikačná výstavba pevnostného systému. Z 19. storočia tiež pochádzajú najnovšie sídliskové objekty, zistené archeologickým výskumom pri stavbe Jazzy gardenu, polyfunkčných objektov na uliciach Palatínova, Eötvösa, Mederčská a Námestie Kossutha.

Potenciálnym archeologickým náleziskom je celé územie Pamiatkovej zóny Komárno, kde môžeme predpokladať pravdepodobne kontinuálne osídlenie od najstarších období praveku až po súčasnosť. Zdôvodnenie predmetného tvrdenia sa nachádza v kapitole IX. *Požiadavky na zachovanie archeologických nálezísk.*

E.10. Systém zelene pamiatkového územia - parky, verejná zeleň, záhrady a dvory, stromoradia

Na území vymedzenom hranicou Pamiatkovej zóny v Komárne sa v súčasnosti nenachádzajú žiadne plochy zelene, ktoré by boli zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu ako národné kultúrne pamiatky, resp. ktoré by boli súčasťou objektovej skladby NKP. V štádiu spracovania podkladov pre návrh na vyhlásenie je záhrada pri Kolégiu reformovanej cirkvi na Jókaiho ulici. Napriek tomu zeleň v Komárne je a i v predchádzajúcich historických obdobiach bola integrálnou súčasťou sídelného útvaru a ako taká vyžaduje primeranú pozornosť a usmernenie.

Rekonštruovať vývoj historickej zelene v sídle Komárno môžeme na základe analýzy archívnych dokumentov, máp a historických fotografií. Najstaršia i najrozsiahlejšia parková úprava – Anglický park - je dochovaná iba vo fragmente pôvodnej výmery. Anglický park mal charakter verejného mestského parku a tvoril zelený most medzi mestom a Novou pevnosťou. Park zriadilo veliteľstvo pevnosti v rokoch 1840 až 1845 na mieste zbúranej časti stredovekého mesta. Posádka pevnosti zabezpečovala údržbu parku do roku 1945, kedy starostlivosť o park prevzalo mesto. Kultúrnemu životu v parku slúžil hudobný pavilón, dôstojnícka jazdiareň a mestské divadlo, ktoré bolo funkčné do roku 1911, potom bola budova rozobratá. V roku 1891 bola v parku usporiadaná priemyselná výstava na podporu miestneho priemyslu pod patronátom Esterházyovcov, ktorí dali pri tejto príležitosti vystavať v parku drevený výstavný pavilón. Tento neskôr darovali mestu a slúžil ako miestne múzeum, neskôr ako Robotnícky dom, zbúraný bol začiatkom dvadsiatych rokov. Na základe analýzy historických podkladov môžeme identifikovať dve slohovo odlišné časti parku, a to časť v pravidelnom slohu, tzv. francúzskom, a časť prírodno-krajinársku. Časť parku s pravidelnými úpravami nadväzovala na mestskú zástavbu a dôstojnícky pavilón, časť prírodne krajinárska vyplňala priestor medzi pevnosťou a pravidelným parkom. Pravidelné úpravy sa do súčasnosti nedochovali, táto časť parku bola v povojnovom období (1952–1954) zabratá pre výstavbu obytného súboru. Pravidelná úprava pred dôstojníckym pavilónom tiež stratila charakter pravidelnej francúzskej záhrady. Časť prírodne – krajinárska bola rozparcelovaná, dnes tu stoja budovy univerzity. Z pôvodnej výmery parku sa dochovala iba centrálna časť parku, avšak s úplne zmenenou dispozíciou a slohovým výrazom. Trvalou súčasťou parku boli sochy významných osobností, ich osud, resp. ich výmena a v niektorých prípadoch návrat je odrazom turbulentného spoločensko – politického vývoja tohto pohraničného mesta.

V rokoch 1898 – 1903 bolo upravené Dunajské nábrevie v súvislosti so stavbou zimného prístavu. Na novospevnenom brehu bol zriadený tzv. Darányiho park (nazvaný podľa vtedajšieho ministra poľnohospodárstva Ignáca Darányiho). V roku 1922 mesto však toto územie odpredalo na stavbu prístavu a park bol zastavaný.

Na dnešnom Štefánikovom námestí stál Kláštor Trinitárov, ktorý bol po jozefínskych reformách odpredaný armáde, ktorá ho prebudovala na Vojenskú nemocnicu. Nádvorie nemocnice bolo pravidelne parkovo upravené. Po zbúraní budovy v druhej pol. dvadsiateho storočia mesto zriadilo na celej ploche park, dnes park M.R. Štefánika. V parku je inštalovaná socha Námorníka osloboditeľa a socha M. R. Štefánika.

K 110. výročiu narodenia Franza Lehára v roku 1980 založilo mesto na mieste zbúraného bloku domov, medzi ktorými bol i rodný dom Franza Lehára, Park Franza Lehára s pamätníkom tomuto skladateľovi.

Charakter neverejnej parkovej úpravy mala kláštorná záhrada na nádvorí Kolégia jezuitov na Palatínovej ulici. O výraze záhrady sa nám okrem mapy z roku 1899 nedochovali žiadne pramene.

Pri niektorých mestských palácoch a kúriách bolo koncom 19. storočia niekoľko menších súkromných, parkovo upravených záhrad. Tieto všetky bez výnimky zanikli, v mnohých prípadoch sa nedochovali ani ako plochy, nakoľko boli zastavané.

Na prelome 19. a 20. storočia sa aj v Komárne, podobne ako i v iných mestách, začínajú zveľaďovať verejné priestranstvá a ulice. Do ulíc sa dostávajú prvé alejové stromy. Podľa dobovej fotodokumentácie môžeme takmer na každej mestskej ulici identifikovať výsadby alejových stromov. Druhovú skladbu drevín v alejach zodpovedala dobovej móde a dostupnosti škôlkarských výpestkov, najpoužívanejšie boli malokorunné formy javora a agátu (*Acer platanooides Globosum* a *Robinia pseudoaccacia Umbraculifera*), miesto v uličných stromoradiach našiel i brestovec západný (*Celtis occidentalis*). Na okraji mesta fungovala škôlka, ktorá uspokojovala miestny dopyt po okrasných rastlinách.

E.11. Kultúrne hodnoty

E.11.1. Súpis pôvodných názvov dôležitých námestí a ulíc

Dunajská ulica

Tímár utca, Császár utca, Szappanyos utca, Duna utca, Dunajská ulica – Duna utca

Dunajské nábřežie

Győri Duna melléke, Felső-és Alsó Dunasor, Ferenc József rakpart, Dunajské nábřežie – Duna rakpart, nábřežie M.R. Štefánika - M.R. Štefánik rakpart, Duna rakpart, nábřežie Klementa Gottwalda

Eötvösova ulica

Eötvös utca, Fučíkova ulica

Jókaiho ulica

Sándor utca, Szombathy utca, Jókai Mór utca, Jókaiho ulica – Jókai mór utca, Molotovova ulica

Kapitánova ulica

Kapitány utca, ul. kapitána Nálepku

Klobučnícka ulica

Kis utca, Dunasor háta megetti utca, Kalapos utca

Lehárova ulica

Schilling – köz, Kishíd utca, Malomostná ulica – kishíd utca, gr. Teleki Pál utca, ulica Hraničiarov, Mostná ulica, (po asanácii mestského bloku) Námestie Májového víťazstva

Letná ulica

Kalapos utca, Vár előtt levő utca, Sétatér utca, Promenádna ulica – Sétatér utca, Stromovka

Námestie generála Klapku

Forum Majus, Öreg piac, Városház tér, Főtér, Klapka tér, Klapkovo námestie – Klapka György tér, Námestie M.R. Štefánika, Námestie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie

Námestie Kossutha

Régi református temető, Disnópiarc, Rozália tér, Kossuth Lajos tér, Kossuthovo námestie – Kossuth Lajos tér, Kossuth tér, námestie 1. Máj

Námestie M.R. Štefánika

M.R. Štefánik tér, námestie SNP

Palatínova ulica

Szent András utca, Rác utca, Nádor utca, Masarykova ulica – Masaryk utca, Szent István út, Masarykova ulica, ulica Gábora Steinera

Pevnostný rad

Vágóra menő utca, Vágó utca, Vársor utca, Pevnostná ulica – Vársor utca, Vártűzér utca, Mestský rad, Belojanisova ulica

Senný trh

Széna tér, námestie Karola Marxa

Svătoondrejská ulica

Szent András háta megetti utca, Szent András utca, Svătoandrejská ulica - Szent András utca, Svătoandrejská ulica, Zoborská ulica

Špitálska ulica

Ispotály utca, Moyzesova ulica

Štúrova ulica

Hajnal utca, Hajnalova ulica – Hajnal utca

Tržničné námestie

Lúdpiac tér, námestie Májového povstania

Ulica františkánov

Kajtor utca, Ferences barátok utca, Barátok utcája, gróf Széchenyi István utca, Széchenyiho ulica – Széchenyi utca, Šmidkeho ulica, ulica Československej armády

Ulica J. Husa

Husz János utca

Ulica K. Thalyho

Nedeczky utca, Huszár utca, Thaly Kálmán utca, Thalyho ulica – Thaly Kálmán utca, ulica V.P. Tótha

Ulica Matúša Csáka

Csák Máté utca

Ulica pohraničná

Leány utca, Nagy Mihály köze, Nagy Mihály utca, Deák Ferenc utca, Deákova ulica – Deák Ferenc utca, Stalinova ulica

Valchovnícka ulica

Büdös köz, Kis-Csapó utca, malá Csapó ulica - Kis-Csapó utca

Vnútorhá okružná

Belső körút, Leninove sady

Zahradnícka ulica

Sándor utca, Kertész utca, Záhradnícka ulica – Kertész, Malinovského ulica

Zámoryho ulica

Zámory utca, Zámoryho ulica – Zámory utca, Jeseninova ulica

Župná ulica – Ulica biskupa Királyja

Adler Gasse, Hosszú utca, Megyeház utca, Vármegye utca, Megye utca, Župná ulica – Vármegye utca, ulica Červenej armády

E.11.2. Vodné plochy a toky na pamiatkovom území a iné významné prírodné prvky

Cez územie pamiatkovej zóny nepretekajú žiadne vodné toky a nenachádzajú sa tu žiadne prírodné vodné plochy. Z juhovýchodu obmýva územie mesta Komárno rieka Váh, z juhu Dunaj.

E.11.3. Pamiatky histórie

Významné osobnosti , ktoré pripomínajú konkrétne miesta na území PZ Komárno:

- György Klapka (1820–1892) – v období národnooslobodzovacích bojov 1848-49 zástupca ministra vojny revolučnej vlády a veliteľ pevnosti Komárno, neskôr emigrant a po amnestii poslanec Uhorského snemu, autor *Der Nationalkrieg in Ungarn und Siebenbürgen* a *Életem és élményeim* (pripomína pomník na hlavnom námestí mesta a toto námestie),
- Mór Jókai (1825–1904) – právnik, publicista, spisovateľ, člen Uhorskej akadémie vied, poslanec Uhorského snemu, viac ako 300 literárnych diel, najznámejšie dielo *Az arany ember* (pripomína pomník v priestore pred budovou múzea a pamätná tabuľa na dome, kde vyrastal na Ulici biskupa Királyja parc.č.1936, a pamätná tabuľa a zvyšok jeho rodného domu vo dvore na Jókaiho ulici na parc. č. 566,

- Franz Lehár (1870–1948) - hudobný skladateľ, skomponoval množstvo operiet napr. *Veselá vdova ...* (pripomína park a pomník pri mieste, kde sa nachádzal dom, v ktorom sa narodil a vyrastal),
- Béla Bartók (1881–1945) - hudobný pedagóg, klavírista, etnomuzeológ, člen Uhorskej akadémie vied, hudobný skladateľ (pripomína koncertná sieň v budove múzea, vtedajšieho kultúrneho paláca a pamätná tabuľa na tejto budove),
- János Domonkos (1768–1833) - lodiarsky podnikateľ, predloha románu M. Jókaiho *Az arany ember* (pripomínajú ho dva objekty na Jókaiho ulici, parc. č. 534/1, 534/3 a na Námestí Kossutha, parc. č. 635, 636, 637, 640, ktoré patrili rodine Domonkos a hrob J. Domonkosa s náhrobkom premiestnený k budove pravoslávneho chrámu),
- Hans Selye (1907-1982) - lekár, biológ, chemik, je považovaný za otca moderného výskumu stresu, detstvo strávil v Komárne (pripomína to pamätná tabuľa na dome na Ulici pohraničná, parc. č. 565/1),
- József Szinyei (1830-1913) - akademik, bibliograf, narodil sa v Komárne (pripomína to pamätná tabuľa na dome na Ul. františkánov, parc. č. 890),
- József Péczeli st. (1750-1792) - farár, básnik, žil a pôsobil v Komárne (pripomína to pamätná tabuľa na dome na Ulici františkánov, parc. č. 597/1-2),
- József Péczeli ml. (1789-1849) – pedagóg, historik, básnik, žil a pôsobil v Komárne (pripomína to pamätná tabuľa na dome na Ulici františkánov, parc. č. 597/1-2).

F. FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pamiatková zóna reprezentuje dochovanú najstaršiu historickú časť mesta, ktorá je zároveň i časťou hlavného centra mesta s jeho potrebami a funkciami. Pôvodná funkčná náplň pamiatkového územia ostala v prevažnej miere zachovaná, až na ojedinelé prípady. Územie pamiatkovej zóny si z hľadiska funkčného využitia kontinuálne zachovalo svoj charakter.

Ťažiskom záujmu pre súčasný stav využitia a vybavenosti územia je v rámci cestovného ruchu. Genius loci pamiatkovej zóny upevnilo i to, že mesto si uchovávalo svoju identitu v priebehu celých storočí. Základná priestorová štruktúra vyplynula z povahy prírodného miesta a hneď od začiatku zostala stabilná.

Ako rušivý jav možno vyhodnotiť pôsobenie prevádzky tlačiarň na Dunajskom nábreží, pre ktorej potreby došlo k asanácii zástavby meštianskych domov. Rovnako pôsobenie prístavu na Dunajskom nábreží možno vyhodnotiť ako nevhodné funkčné využitie priestoru nadväzujúceho na pamiatkové územie. Iné rušivé javy v rámci funkčného využitia územia ako priemysel, výroba, skladovanie sa už (oproti druhej pol. 20. storočia) na pamiatkovom území nevyskytujú.

G. NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY

Kultúrnou pamiatkou je huteľná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. Ak ide o archeologický nález, kultúrnou pamiatkou môže byť aj neodkrytá huteľná vec alebo neodkrytá nehnuteľná vec, zistená metódami a technikami archeologického výskumu.

Pod pamiatkovou hodnotou sa rozumie súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany.

Základná ochrana kultúrnej pamiatky je súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu.

Z celkového počtu objektov, nachádzajúcich sa v pamiatkovej zóne, je evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu ako národná kultúrna pamiatka celkom 40 objektov:

č. ÚZPF	Názov	Ulica	Číslo parcely
295/1-3	Múzeum a pomník	Palatínova ulica č. 13	1860
296/1	Tabuľa pamätná (M. Jókaiho)	Ulica biskupa Királyja č. 10	1936
303/1	Radnica	Námestie generála Klapku č. 1	1
304/1-3	Kostol s areálom (pravoslávny)	Palatínova ul. č. 32	2027, 2028
305/1-2	Kostol a náhrobníky (reformovaný)	Jókaiho ul. č. 31	600, 601
306/1-2	Kostol a kolégium (sv. Ondreja)	Palatínova ulica č. 10	2061, 2062, 2063
308/1-8	Súsošie na stĺpe (sv. Trojice)	Námestie generála Klapku	951
2097/1	Pomník (M.R. Štefánika)	Námestie M. R. Štefánika	74
2098/1	Pomník (Dunajská flotila)	Námestie M. R. Štefánika	69
2099/1-3	Pomník so sochou (gen. Klapku)	Námestie gen. Klapku	951
2101/1	Kolégium	Jókaiho ulica č. 34	537
2144/1	Palác mestský (Zichyho)	Námestie generála Klapku č. 9	29/1
2145/1	Dom kultúrny (Dôstojnícky pavilón)	Pevnostný rad č. 3	1846/1-3, 1850, 1851
2146/1	Dom župný	Župná ulica č. 15	55/1
2147/1-2	Súd	Ulica pohraničná č. 6	25
2148/1	Dom meštiansky	Palatínova ulica č. 2	2134
2151/1-2	Špitál a kaplnka (sv. Anny)	Jókaiho ulica 4-6	2, 3
2152/1-3	Kostol s areálom (evanjelický)	Ulica františkánov č. 15, 17, 19	893, 894, 895
2155/1	Kostol (františkánsky)	Ulica františkánov č. 33	818
2159/1	Kaplnka (sv. Jozefa)	Palatínova ulica č. 35	1905
2161/1	Budova administratívna (Župná súdna stolica)	Palatínova ulica č. 8	2125
2167/1	Hotel (Grand)	Dunajské nábrežie č. 13	2035
11700/1	Dom bytový s lekárnou	Župná ulica č. 2	1853

Základné údaje o jednotlivých národných kultúrnych pamiatkach sú spracované v príslušných evidenčných listoch, viď časť: Príloha.

H. FUNKČNÉ VYUŽITIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

Funkčné využitie objektov priamo ovplyvňuje funkčné využitie územia. Podstatná časť objektov, nachádzajúcich sa v pamiatkovej zóne, je vo vlastníctve fyzických osôb, čo vo veľkej miere ovplyvňuje ich využitie. Objekty pamiatkovej zóny v prevažnej väčšine sú využitie a opustených alebo asanovaných objektov sa vyskytuje minimum. Vzhľadom na polohu a potreby centra v historickom jadre prevláda funkcia vybavenosti kombinovaná s funkciou bývania, kde cca 1/3 predstavuje čistá vybavenosť, cca 1/3 čisté bývanie a 1/3 kombinácia týchto dvoch funkcií v jednom objekte. Objekty plnia často funkciu obytnú, resp. sú charakterizované ako polyfunkčné. Viacero väčších objektov slúži samospráve, resp. štátnym organizáciám. S využitím územia úzko súvisí aj dopravný systém. Časť historickej urbanistickej a pôdorysnej štruktúry pamiatkového územia bola podriadená riešeniu dopravy (medzinárodnej). Zároveň súčasný dopravný režim vyčleňuje najhodnotnejšiu časť pamiatkového územia ako pešiu zónu s obmedzeným vjazdom motorových vozidiel.

I. SPOLUPRÁCA NA REGENERÁCII PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Rozmanitosť a špecifickosť územia pamiatkovej zóny si pri jeho revitalizácii vyžaduje komplexnú spoluprácu orgánov štátnej správy, obecnej samosprávy, ako aj ďalších inštitúcií verejnej správy. Medzi najviac zainteresované orgány patrí predovšetkým Mesto Komárno - Mestský úrad v Komárne, spoločný stavebný úrad, odbor starostlivosti o životné prostredie (Námestie generála Klapku č.1, Komárno), ktorého jedným z prioritných cieľov by mala byť komplexná revitalizácia územia pamiatkovej zóny.

Ďalšími dotknutými orgánmi sú: Pamiatkový úrad SR - Krajský pamiatkový úrad Nitra (Námestie Jána Pavla II. č.8, Nitra), Okresný úrad Komárno – odbor starostlivosti o životné prostredie (Námestie generála Klapku č.7, Komárno) Nitriansky samosprávny kraj – odbor strategických činností, odbor regionálneho rozvoja, oddelenie kultúry (Rázusova 2A, Nitra), ako aj Regionálna a rozvojová agentúra Nádvorie Európy 50/1, Komárno).

Okrem štátnych a samosprávnych orgánov je pri regenerácii územia pamiatkovej zóny nevyhnutné spolupracovať aj s inštitúciami odborného charakteru, predovšetkým s Podunajským múzeom v Komárne (Palatínova 13, Komárno), Archeologickým ústavom SAV v Nitre (Akademická 2, Nitra), Štátnym archívom v Nitre, pobočka Komárno, Hradná 2, Komárno).

Rovnako pri regenerácii je žiaduca aj spolupráca s organizáciami tretieho sektora, zameriavajúcimi sa na ochranu kultúrneho dedičstva.

Najdôležitejšou súčasťou procesu regenerácie územia pamiatkovej zóny Komárno sú vlastníci jednotlivých objektov, pretože iba prostredníctvom nich môže byť proces regenerácie a revitalizácie územia pamiatkovej zóny plnohodnotný a efektívny.

Spôsob a forma zabezpečovania regenerácie územia pamiatkovej zóny a s tým spojené úlohy štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu sú legislatívne ukotvené v zákone č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Podľa § 10 ods. 2 písm. a) Pamiatkový úrad Slovenskej republiky riadi a kontroluje výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu uskutočňovaný krajskými pamiatkovými úradmi. Podľa § 11 ods. 1 je krajský pamiatkový úrad v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ak tento zákon neustanovuje inak.

J. PREHĽAD V SÚČASNOSTI PLATNÝCH AKO AJ ROZPRACOVANÝCH ÚZEMNOPLÁNOVACÍCH DOKUMENTÁCIÍ

- ÚZEMNÝ PLÁN MESTA KOMÁRNO (sprac. MARKROP, s.r.o. , Bratislava, 12/2004) schválený MZ v Komárne VZN č. 10/2005 zo dňa 21.10.2005 o záväzných častiach územného plánu mesta Komárno v znení neskorších predpisov.

3. POŽIADAVKY

NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA, NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE, OBJEKTOVEJ SKLADY, VÝŠKOVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV, PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU, CHARAKTERISTICKÝCH POHLADOV, SILUETY A PANORÁMY, ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK A ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT

I. ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Základnú ochranu pamiatkového fondu definuje § 29 pamiatkový zákon ako súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

Pri určovaní základných princípov ochrany a usmerňovania stavebných aktivít v rámci pamiatkovej zóny je potrebné vychádzať z princípu, že vzájomné vzťahy a požiadavky súčasnosti k historickým hodnotám sa musia rozvíjať zo zámerov, ktoré budú smerovať k utváraniu životného prostredia pochopením historických hodnôt, tradícií a kultúry v konkrétnej lokalite. Pri každej investičnej činnosti je potrebné mať na zreteli v prvom rade konečný cieľ v doriešení historického jadra mesta ako celku. Akékoľvek zdanlivo zanedbateľné vybočenie z koncepcie týchto zásad ochrany jednotlivých štruktúr a regenerácie narušených prvkov môže v budúcnosti znamenať vážne ohrozenie celého zámeru, nenahraditeľnú stratu identity a historického charakteru interiéru územia.

Ako z hodnotiacej a rozborovej časti vyplýva, že územie, na ktorom sa nachádza Pamiatková zóna Komárno, je sídelným celkom, v ktorom z hľadiska pamiatkových hodnôt dominuje urbanistická a hmotovo-priestorová koncepcia komplexu pevnostného systému a pomerne kompaktná uličná zástavba historického jadra mesta.

Emocionálnu pôsobivosť urbanistického celku Pevnosti a mestského jadra podporuje ich situovanie na sútoku riek Dunaja a Váhu. Z hľadiska typovosti predstavuje predmetný urbanistický komplex opevnené vojenské sídlo s pôvodne dominantne obytnou urbanistickou štruktúrou blokovej zástavby s akcentáciou nároží a významných verejných priestorov. Na základe rozboru pamiatkových hodnôt je čitateľné, že dominantné postavenie Pevnosti sa jednoznačne odzrkadľuje i v charaktere samotných jednotlivých štruktúr územia pamiatkovej zóny. Základná historická uličná sieť vidlicovito vybieha z bodu vstupu do Pevnosti, z hlavného námestia s Radnicou ako dominantou na jednej strane a Dôstojníckym pavilónom na strane druhej. Mnohé staršie stavby padli za obeť rozširovaniu sa pevnostného systému, tak ako mnohé stavby odstránila potreba výstavby novších obytných komplexov. Hlavnú uličnú sieť mestského jadra tvorí viacnásobná vidlica ulíc Pevnostného radu, Palatínovej, Župnej a Jókaiho, vybiehajúcich v smere hodinových ručičiek z Námestia generála Klapku. Historicky najdôležitejšou tepnou mestského organizmu bola Palatínova ulica, ktorá tvorila aj spojnicu medzi Pevnosťou a Bratislavskou bránou, tvoriacou súčasť Bastiónu I. pevnostného systému. Na Župnú ulicu sa neskôr pripája v druhom pláne vidlica Valchovnícka a na Jókaiho Františkánska. Prevládajúcim typom štruktúry je bloková jednopodlažná zástavba so sedlovými strechami s hrebeňmi rovnobežnými s ulicou a spoločnými požiarnymi štítovými stenami. Smerom k Námestiu generála Klapku sa podlažnosť i reprezentatívnosť objektov zvyšuje.

Pamiatkovou hodnotou pamiatkovej zóny Komárno je štruktúra predmetného celku tak, ako ju zachytáva katastrálna mapa z roku 1899 (okrem asanovanej časti pre trasovanie hlavnej dopravnej komunikácie do Maďarskej republiky), jeho urbanistická štruktúra, zástavba s jeho siluetou a panorámou, ako aj samotný pamiatkový fond jednotlivých objektov, v menšom množstve aj hodnotný a autentický umelecko-remeselný detail, zároveň je v území pamiatkovým predmetom archeológia. Zeleň bola v historických obdobiach integrálnou, neoddeliteľnou súčasťou urbánneho priestoru a ako taká vyžaduje primeranú pozornosť a usmernenie.

Napriek viacerým výrazným novodobým zásahom do zachovanej pôvodnej historickej štruktúry mesta si územie pamiatkovej zóny zachovalo vysoké percento historickej parcelácie, pôvodnej pôdorysnej schémy, zastavanosti, historickej kompozície, siluety a panorámy. Z tohto dôvodu je z hľadiska zachovania hodnôt a konsolidácie kompozície územia vhodná konzervácia a čiastočná regenerácia so zachovaním, prinavrátaním a rehabilitovaním hodnôt, zistených exaktnými výskumami, a preto je nevyhnutné zabezpečiť:

- primerané funkčné využitie, rešpektujúce hodnoty územia a pamiatok,
- zachovanie pôvodnej pôdorysnej schémy, v narušených častiach jej čiastočná regenerácia a rehabilitácia,

- zachovanie hodnotnej objektivej skladby,
- zachovanie výškového a priestorového usporiadania územia,
- zachovanie a rehabilitácia uličného interiéru a parteru
- zachovanie charakteristických pohľadov a priehľadov,
- zachovanie siluety a panorámy,
- zachovanie archeologických nálezísk,
- korigovanie a regenerácia historickej zelene a ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt územia.

Z hľadiska posúdenia individuálnych historicko-architektonických hodnôt samostatným predmetom pamiatkovej ochrany sú:

- nehnuteľnosti evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu.

Pre dosiahnutie vhodnej prezentácie pamiatkového územia je dôležité brať do úvahy aj individuálne postupy rôznych investorov a tieto usmerňovať tak, aby z hľadiska spoločenskej úmernosti boli efektívne a uspokojujúce. V tejto súvislosti bude potrebné brať do úvahy záujmy individuálnych vlastníkov a podnikateľov.

Pri každej investičnej činnosti je potrebné mať na zreteli v prvom rade konečný cieľ v doriešení historického jadra mesta ako celku, pričom akékoľvek zdanlivo zanedbateľné vybočenie z koncepcie môže v budúcnosti znamenať vážne ohrozenie celého zámeru, nenahraditeľnú stratu identity a historického charakteru interiéru centra mesta.

Pevnosť s archeologickými nálezmi aj v priestoroch mesta dokumentuje význam sídelného celku ako opevneného vojenského sídla štátnej moci a to už od čias vzniku Uhorska. Zároveň samotná substancia hmoty pevnosti je dokumentom zmien súvisiacich s rozvojom opevňovania a spolu so zástavbou mestského jadra dokumentuje slohové a štýlové premeny výtvarného a architektonického prejavu. Urbanistické dominanty historického jadra predstavujú najmä veže kostolov a radnice. Najvýraznejšie sa v obraze historického mesta prejavuje dvojica veží Kostola sv. Ondreja na Palatínovej ulici. Veže reformovaného, evanjelického a vojenského kostola dodávajú panoráme mesta priestorovosť. Veža Radnice tvorí historický orientačný bod navádzajúci k centrálnemu priestoru mesta, Námestiu generála Klapku. Akcenty v interiéru mesta dopĺňajú najmä priestor námestia a jeho bezprostredné okolie: stĺp Najsvätejšej Trojice, socha generála Klapku, či socha Móra Jókaiho na nádvorí múzea. Nevhodné urbanistické zásahy predstavuje najmä Nádvorie Európy a trasovanie hlavného dopravného ťahu do Maďarska stredom pôvodnej urbanistickej štruktúry.

II. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Dnešné funkčné využitie pamiatkovej zóny možno klasifikovať ako adekvátne danému historickému centru. Územie si zachovalo charakter atraktívneho historického centra s primeraným využitím a zhodnotením pamiatkového fondu a udržalo si primárnu historickú funkciu (bývanie, služby).

Pri rozhodovaní o funkcii objektov je nutné dokonale poznať ich vnútorné usporiadanie, disponibilné plochy, reprezentačnosť priestorov a pamiatkové hodnoty. Funkčné využitie objektov je potrebné regulovať tak, aby vo vzťahu k požiadavkám prevádzky nedochádzalo k postupným hmotovým (nadstavby, dostavby), či architektonickým (úpravy fasád) zmenám objektov, ktoré by narušili historický či autentický výraz budov.

Zvolené funkcie by mali umocňovať atmosféru historického prostredia. Obnova historických objektov, najmä pamiatkovo chránených, pre funkcie, ktoré sú v protiklade s pôvodným výtvarným, dispozičným alebo architektonickým či stavebným riešením, nedáva predpoklad na dobrý výsledok ani na ekvivalentnosť vynaložených prostriedkov. Všeobecne platí, že vhodnými funkciami pre toto územie sú vybavenosť a bývanie. Pri niektorých objektoch dochádza k bližšej špecifikácii funkcie na administratívu. Z dôvodu ochrany pôvodnej stavebnej hmoty by iná vybavenosť (najmä obchodného charakteru) mohla príliš pozmeniť pôvodný vzhľad a hmotu objektu. Tieto povolené funkcie je potrebné v najvyššej možnej miere včleňovať vo forme polyfunkcie tak, ako pôvodne boli objekty v tejto časti mesta využívané: do ulice prevádzka, do dvora bývanie. Napriek tomu, že funkcia výroby sa v povolených funkciách nenachádza, je prípustná po jednotlivom zvážení. Pri malovýrobe je možné mať vo dvoroch dielne. Nepripustná je výroba väčšieho rozsahu alebo výroba hlučná, znečisťujúca, zapáchajúca bez ohľadu na veľkosť. Podobne je nevhodné prehusťovať existujúci fond administratívou, ktorej nároky na adaptáciu objektov spôsobujú kompletne ničenie dispozície. Dôsledky nového funkčného využitia objektov a priestorov v pamiatkovom území nesmú spôsobiť úbytok ich pamiatkových hodnôt alebo znemožniť ich vhodnú prezentáciu.

Požiadavky pre zachovanie historického charakteru územia z hľadiska funkcie:

- 1) zachovať historickú funkčnú náplň objektov,
- 2) pre objekty typologicky radené k obytným je potrebné bývanie uprednostňovať ako prvoradú funkciu,
- 3) pre objekty typologicky radené ako objekty administratívneho charakteru je potrebné uprednostňovať ako prvoradú funkciu administratívy,
- 4) pri využívaní stavieb a plôch prihliadať k ich kapacitným a stavebno-technickým možnostiam, a to vo všetkých nadzemných podlažiach vrátane suterénov a podkrovných priestorov,
- 5) suterény a podkrovné priestory nevyužívať ako plnohodnotné priestory, a tomu prispôbiť ich funkciu,
- 6) do podkrovných priestorov povoľovať iba funkcie, ktoré si nevyžadujú veľké nároky na svetelné podmienky; musia byť rešpektované požiadavky z hľadiska zachovania strešnej krajiny, zobrazujúcej sa v diaľkových pohľadoch,
- 7) výsledné riešenie nemôže narúšať pohľadovo, prevádzkovo alebo svojim technickým riešením pamiatkovú charakteristiku územia,
- 8) vylúčiť prevádzky s potrebou zvýšených nárokov na dopravu, a to hlavne v ul. Palatínova, Župná, Jókaiho, kde je doprava obmedzená,
- 9) v historickom území nesmú byť umiestňované nevhodné, hlučné alebo znečisťujúce funkcie (funkcie poškodzujúce pamiatkové hodnoty územia ako priemyselná veľkovýroba, poľnohospodárska veľkovýroba, skladové hospodárstvo, veľké dopravné areály, čerpace stanice pohonných hmôt, parkovacie domy, veľkopredajné priestory a pod.),
- 10) prípadné požiadavky umiestňovania prevádzok vyžadujúcich si väčšie priestorové nároky situovať mimo územia predmetnej pamiatkovej zóny.

III. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE

Pôdorys je jedným zo základných urbanistických prvkov, ktorý patrí k najviac zachovaným hodnotám. Urbanistické vzťahy mesta sa upravovali najmä vo vzťahu k pevnosti, ale aj v dôsledku viacerých povodní a zemetrasení ako aj požiarov. Historická parcelácia, ktorá je predmetom ochrany a je dochovaná na viac ako 80%, je zachytená na historickej katastrálnej mape z roku 1899, revidovanej v roku 1911.

Z dôvodu zachovania pamiatkových hodnôt objektov je potrebné pri posudzovaní ich stavebných zmien brať vždy do úvahy celý stavebný blok a ako k celku k nemu aj pristupovať. V prípade prieluk v kompaktnej zástavbe je potrebné rešpektovať architektonickým objemovým členením novostavieb pôvodnú parcelačnú schému aspoň pri pohľadoch z verejných priestorov. V prípade asanovaných plôch väčšieho rozsahu (R 01) je potrebné naznačiť v novom architektonickom objeme objemovým členením novej architektúry pôvodné parcelné členenie. Nie je potrebné dodržať pôvodnú parcelačnú schému vo vnútri týchto blokov.

Najvýraznejšie zmeny v pôvodnej parcelácii a v pôvodnej pôdorysnej schéme sa objavujú najmä po obvode pamiatkovej zóny, s výnimkou už vyššie zmieňovaných najvýraznejších urbanistických zásahov do jadra pamiatkovej zóny. V týchto územiach, vymedzených Nádvorím Európy a okolím Záhradníckej ulice, došlo k zániku pôvodnej parcelácie. Vzhľadom na bežnú metodiku by nebolo vhodné snažiť sa o prinavrátenie týchto už úplne zaniknutých štruktúr. Nová zástavba v tomto priestore však musí rešpektovať v členení architektonického objemu pôvodný systém parcelácie a prispôbiť, prípadne podriaďiť sa jej. Nie je vhodné posúvať novú parceláciu do dominantnej polohy voči pôvodnej historickej. Tento prístup by mal zabezpečiť obnovenie pôvodných celkov v pôdorysnej úrovni.

Jedinečnosť pamiatkovej zóny spočíva v tom, že ide o zachovaný typ rastlého mesta vo vzťahu k jeho pôvodnej funkcii. Historický pôdorys, sieť ulíc, parcelácia, námestia, línie stavebnej a uličnej čiary musia ostať zachované. Historickú parceláciu nie je možné meniť zlučovaním alebo delením parcel, aby nedošlo k zmene stavebných princípov ustálených historickým vývojom a nevznikali hmoty zástavby, ktoré by svojou mierkou nevhodne narúšali kompozíciu pamiatkového prostredia.

Zásahom do historickej urbanistickej štruktúry sú rušivo doplnené novostavby pri zmene plošnej zástavby, ktoré negatívne zasiahli hlavne do historickej pôdorysnej schémy. Najvhodnejším riešením by bolo existujúce objekty nerešpektujúce urbanistické hodnoty asanovať a následnou úpravou nehnuteľnosti revitalizovať štruktúru územia v zmysle podmienok zásad. Nakoľko však ide o pomerne mladé objekty s dobrým stavebno-technickým stavom, nie je reálny predpoklad ich asanácie v blízkej dobe, a preto je potrebné ich rešpektovať v dnešnom rozsahu.

Požiadavky pre zachovanie a rehabilitáciu historickej pôdorysnej schémy, parcelácie a urbanistickej štruktúry uličných priestorov a námestí:

- 1) zachovať, udržiavať a regenerovať historický pôdorys mesta tvorený historickou uličnou sieťou (pôdorysná schéma pamiatkovej zóny s existujúcou sieťou ulíc) a ňou vymedzenými blokmi, stavebnými objektmi v blokoch, historicky nezastavanými pozemkami a plochou pevnostného systému,
- 2) zachovať, udržiavať a regenerovať princíp historickej parcelácie (tvar, veľkosť a orientácia parciel) v stavebných blokoch so zachovanou alebo zmenenou parceláciou,
- 3) v blokoch so zaniknutou parceláciou ďalšie úpravy riešiť vo väzbe na súčasný stav, avšak s ohľadom na okolité historické prostredie,
- 4) vytváranie ďalších nových verejných cestných komunikácií v rámci existujúcich stavebných blokov je neprípustné,
- 5) medzi ulicami Svätoondrejská a Dunajské nábrežie sa od prvej pol. 18. storočia takmer do súčasnosti zachovala ulička, ktorá si charakterom a výrazom udržala „génia loci“ 18. storočia; v prípade stavebných zmien je potrebné ju opätovne spriechodniť,
- 6) z barokovej štruktúry mesta zostali zachované fragmenty Klobučnickej ulice, ktorá bola preťatá stavebným objemom Komárňanských tlačiarňí; v prípade stavebných zmien väčšieho rozsahu je potrebné ju opätovne spriechodniť,
- 7) v priestore vyústenia Námestia generála Klapku je potrebné počítať s vizuálnym a komunikačným prepojením PZ a NKP – Pevnosť Komárno. Na uvedený priestor sa napájajú zvyšky historického Anglický park, ktorý bol prepojený na park na Dunajskom nábreží a spolu vytváral promenádu; v priestore tohto parku je potrebné počítať s komunikačným prepojením na Dunajské nábrežie, ktoré bude v budúcnosti podľa územného plánu slúžiť na oddych a relaxáciu,
- 8) vnútroblok s parcelami č. 36, 37, 38, 39, 40/1, 40/2, 44, 47 (R 2) slúžil od roku 1869 ako verejná záhrada, v ktorej sa kumuloval kultúrny a spoločenský život mesta; uvedený blok je vhodné funkčne rehabilitovať s ohľadom na existujúcu zástavbu a pri rehabilitácii zelenej plochy ho spojiť so záhradou Župného domu,
- 9) pôdorysná a hmotovo-priestorová regenerácia priestorov musí byť systematicky riešená na rezervných plochách, podmienky rehabilitácie bližšie uvádza kapitola „Rezervné plochy“,
- 10) v prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia plochu po asanácii rehabilitovať tak, aby rešpektovala pamiatkové hodnoty pamiatkovej zóny.

IV. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. Požiadavky z hľadiska zachovania a ochrany zástavby - architektonických, umelecko-historických a výtvarných hodnôt objektov pamiatkového územia

Prístup k ochrane, obnove, údržbe objektov v pamiatkovom území upravuje zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 231/2014 zo 17. augusta 2014, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu.

Základnou zásadou ochrany je uprednostnenie stálej údržby pred komplexnou obnovou, ktorej realizácia má v prípade výrazne poškodených objektov neraz negatívny dopad na zachovanie ich autentickej hmoty a architektonického výrazu.

V dôsledku niektorých nevhodných obnov objektov ubudlo v niektorých prípadoch z autentického stavebno-historického detailu, zaniklo to, čo nebolo obhliadkovými prieskumami zdokumentované. Aj zo zdokumentovaného fondu umelecko-remeselných detailov bolo in situ zachované iba torzo. Preto hodnotu autentického umelecko-remeselného detailu je možné vnímať viac na objektoch, ktoré sú zaradené do kategórie národné kultúrne pamiatky a vytypované na vyhlásenie ako u objektov s pamiatkovou hodnotou a nižších kategórií.

Národné kultúrne pamiatky majú najvyššiu koncentráciu pamiatkových hodnôt, a preto sú predmetom individuálneho posudzovania, platí pre ne zásada vysokého stupňa ochrany stavby ako celku.

Zámery úprav ostatných nehnuteľností sa posudzujú vo vzťahu k pamiatkovým hodnotám. Rozsah zachovania pamiatkových hodnôt je zisťovaný pamiatkovými výskumami, o ktorých vykonaní rozhoduje krajský pamiatkový úrad v rámci rozhodnutí o zámere obnovy národných kultúrnych pamiatok, resp. v rámci rozhodnutí o zámere úpravy nehnuteľností v pamiatkovom území. Vykonanie pamiatkových výskumov je spravidla potrebné v prípadoch navrhovaných zásahov do pôvodných hmôt, konštrukcií alebo povrchových úprav národných kultúrnych pamiatok a nehnuteľností v pamiatkovom území, ktoré disponujú pamiatkovými hodnotami.

Vo všeobecnosti je možné vypovedať, že predmetom pamiatkovej ochrany územia je zachovanie a regenerácia urbanistických a architektonických hodnôt ako jedným zo základných prvkov vytvárajúcich charakter územia (situovanie objektu v rámci parcely, pôdorysné usporiadanie objektov, základné objemové riešenie, spôsob ich prestrešenia). Tieto hodnoty neoddeliteľne dopĺňajú špecifické hodnoty jednotlivých výtvarných a umelecko-remeselných detailov. Práve oni sa v neposlednom rade podieľajú na dotvorení historickej atmosféry prostredia. Platí tu pravidlo, že všetky dochované hodnoty od stredoveku po polovicu 20. storočia sú pre územie vzácne a majú vysokú hodnotu a je opodstatnený dôvod ich chrániť v maximálnej miere. A to bez ohľadu na to, či ide o hodnoty viditeľné (prvky fasád) alebo hodnoty skryté pod novšími vrstvami (murivá, historické omietky).

Predmetom pamiatkovej ochrany v súčasnosti nie sú novostavby, za ktoré sa považujú objekty postavené v druhej pol. 20. storočia, resp. na začiatku 21. storočia. Tieto objekty nevynikajú mimoriadne kvalitnou architektúrou. No aj napriek tomu je nutné ich v súčasnosti rešpektovať, úpravy realizovať bez výraznejších zásahov do hmotového riešenia stavby.

Z hľadiska diferencovaného prístupu k realizácii úprav objektov nachádzajúcich sa na území pamiatkovej zóny bol stavebný fond rozdelený na národné kultúrne pamiatky, objekty vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky, objekty s pamiatkovou hodnotou, objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

Predmet kapitoly je doplnený formou evidenčných listov, vid'. Príloha.

V nasledujúcich podkapitolách sa nachádza základné vysvetlenie jednotlivých kategórií.

1.1. Národné kultúrne pamiatky (NKP)

Kultúrne pamiatky podliehajú individuálnej pamiatkovej ochrane v zmysle platnej legislatívy, ktorá vyžaduje zachovanie kultúrnej pamiatky bez straty pamiatkových hodnôt. Povinnosťou vlastníka je zákonom stanovená základná ochrana. Od stavu kultúrnej pamiatky a zámerov obnovy vlastníka závisí požiadavka vykonania pamiatkových výskumov.

Na ochranu a obnovu kultúrnych pamiatok sa vzťahuje § 27, § 28, § 32, § 33 pamiatkového zákona:

- § 27 pamiatkového zákona definuje základnú ochranu kultúrnej pamiatky,
- § 28 pamiatkového zákona definuje práva a povinnosti vlastníka pamiatky,
- § 32 pamiatkového zákona definuje obnovu kultúrnej pamiatky,
- § 33 pamiatkového zákona definuje reštaurovanie kultúrnej pamiatky.

Ku každej národnej kultúrnej pamiatke je potrebné pristupovať individuálne.

Základné princípy uplatňujúce sa pri ochrane, obnove a údržbe národných kultúrnych pamiatok:

- 1) kultúrne pamiatky musia podliehať individuálnej pamiatkovej ochrane v zmysle platnej legislatívy,
- 2) kultúrne pamiatky musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá ich pamiatkovej hodnote,
- 3) obnovou sa musí predchádzať ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky,
- 4) za obnovu kultúrnych pamiatok sa považuje súbor špecializovaných odborných činností, ktorými sa vykonáva údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia a rekonštrukcia kultúrnej pamiatky alebo jej časti s cieľom zachovania ich pamiatkových hodnôt,
- 5) v štádiu zamýšľanej obnovy kultúrnej pamiatky je vlastníkom kultúrnej pamiatky povinný predložiť príslušnému krajskému pamiatkovému úradu žiadosť o rozhodnutie k zámeru obnovy, ktorý bude špecifikovať predpokladané zmeny a plánované budúce využitie pamiatky,
- 6) obnovu kultúrnej pamiatky je nevyhnutné vykonávať iba na základe exaktne zistených pamiatkových hodnôt,
- 7) v závislosti od zámeru obnovy určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere obnovy požiadavku vykonania predchádzajúceho pamiatkového výskumu,
- 8) rekonštrukcie kultúrnych pamiatok musia byť vykonávané iba za účelom obnovy ich narušených pamiatkových hodnôt,
- 9) všetky stavebné zásahy sú prípustné na základe individuálneho posúdenia a za podmienky, že nedôjde k zničeniu či poškodeniu pamiatkových hodnôt, resp. za účelom odstraňovania nevhodných úprav kultúrnej pamiatky,
- 10) objekty nie je možné nadstavovať, znižovať, ani meniť historické hmoty, vrátane dopĺňania striech perforáciami,
- 11) originál kultúrnej pamiatky je nevyhnutné zachovať v maximálnej miere,
- 12) sochy obnovovať výlučne reštaurátorským spôsobom.

1.2. Nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky (vytypované za NKP)

Podmienky ochrany, úpravy týchto objektov definuje pamiatkový zákon ako základnú ochranu pamiatkového územia a úpravu nehnuteľností nachádzajúcich sa v pamiatkovom území. Vysoká koncentrácia pamiatkových hodnôt u týchto nehnuteľností si vyžaduje iniciovať ich na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky a tým vytvoriť priestor na zabezpečenie právnej ochrany, vyplývajúcej z pamiatkového zákona.

Prestavba s následkom zániku pamiatkových hodnôt či samotný zánik objektov by znamenali poškodenie hodnôt pamiatkovej zóny, pretože ich vzťah spoluvytvára jej dochovanú podstatu. Hodnota architektonickej koncepcie fasád alebo ich slohového výrazu si na týchto objektoch zasluguje zvýšenú ochranu zachovaných artefaktov in situ, v ich pôvodnom výraze a materiáli.

Na ochranu a úpravu týchto objektov sa vzťahuje § 29, §30, § 32 pamiatkového zákona:

§ 29 pamiatkového zákona definuje základnú ochranu pamiatkového územia,

§ 30 pamiatkového zákona definuje všeobecné podmienky pri ochrane pamiatkového fondu,

§ 32 pamiatkového zákona definuje úpravu nehnuteľnosti v pamiatkovej zóne.

Ku každému objektu je potrebné pristupovať individuálne.

Základné princípy uplatňujúce sa pri ochrane, obnove a údržbe vytypovaných objektov:

- 1) všetky existujúce pamiatkové hodnoty objektov musia ostať zachované,
- 2) objekty musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá ich pamiatkovej hodnote,
- 3) v štádiu zamýšľanej úpravy objektov je vlastník povinný predložiť príslušnému krajskému pamiatkovému úradu žiadosť o rozhodnutie o zámere úpravy, ktorý bude obsahovať plánované využitie nehnuteľnosti a špecifikáciu predpokladaných územných a priestorových zmien,
- 4) všetky stavebné zásahy sú prípustné na základe individuálneho posúdenia,
- 5) za prípustnú úpravu objektu je možné považovať iba takú, ktorá nespôsobí zničenie, poškodenie či zánik pamiatkových hodnôt nehnuteľnosti,
- 6) úpravou zabezpečiť aj prinavrátanie narušených pamiatkových hodnôt nehnuteľností,
- 7) úpravy riešiť za účelom odstraňovania nevhodne vykonaných úprav objektu,
- 8) úpravu objektov je nevyhnutné vykonávať iba na základe exaktne zistených pamiatkových hodnôt,
- 9) v závislosti od zámeru úpravy určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere úpravy požiadavku vykonania predchádzajúceho pamiatkového výskumu,
- 10) objekty nie je možné nadstavovať, znižovať, ani meniť historický objem ich hmoty vrátane strešných perforácií,
- 11) originál je nevyhnutné zachovať v maximálnej miere,
- 12) sochy obnovovať minimálne umelecko-remeselným spôsobom.

1.3. Nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou

Podmienky ochrany, obnovy a údržby týchto objektov definuje pamiatkový zákon ako ochranu, údržbu a obnovu nehnuteľností nachádzajúcich sa na pamiatkovom území. U nehnuteľností kategórie s pamiatkovými hodnotami sa nepredpokladá ich vyhlásenie za NKP, lebo ich pamiatkové hodnoty sú zachované iba lokálne. Nevyhnutnosť ich ochrany vyplýva z ich významu ako objektov dotvárajúcich historické prostredie pamiatkovej zóny. Nevyhnutné je udržiavať ich v dobrom technickom stave a ich bežnú údržbu vykonávať primárnymi (pôvodnými) materiálmi a technológiami za účelom zachovania slohotvorných prvkov, resp. obnovy zaniknutých či narušených častí prvkov. Prípadný zásah do hmoty nad rámec historického objemu, resp. zánik objektov, by znamenali značné ochudobnenie historického obrazu sídla, pretože spoluvytvárajú dochovanú historickú podstatu sídla. Potreba ich ochrany vyplýva z ich významu ako objektov kontextuálneho dotvorenia historického prostredia pamiatkovej zóny.

Predmetom pamiatkovej ochrany je zachovanie a regenerácia urbanistických a architektonických hodnôt objektov ako jedným zo základných prvkov vytvárajúcich charakter územia. Práve oni sa v neposlednom rade podieľajú na dotvorení historickej atmosféry prostredia. Platí tu pravidlo, že všetky dochované hodnoty od stredoveku po začiatok 20. storočia sú pre územie vzácne a majú vysokú hodnotu a je opodstatnený dôvod ich chrániť v maximálnej miere. A to bez ohľadu na to, či ide o hodnoty viditeľné alebo hodnoty skryté pod novšími vrstvami (murivá, historické omietky). Tieto hodnoty neoddeliteľne dopĺňajú špecifické hodnoty jednotlivých výtvarných a umelecko-remeselných detailov. Prístup k ich úprave je individuálny podľa zachovania pamiatkových hodnôt a podľa kvality novších úprav.

Nehnutelnosti disponujú pamiatkovými hodnotami, ktorými sú hlavne hmota objektu, fasáda, parter alebo strecha objektu. Preto tie časti, ktoré pamiatkovou hodnotou disponujú, musia zostať zachované, a tie ktoré pamiatkovou hodnotou nedisponujú, môžu byť adekvátne upravené alebo zmenené podľa situácie konkrétneho objektu v rámci stanovených limitov.

Objekty, ktoré boli novodobo upravované v koncepcii historického prostredia, napr. úpravou fasád prvkami v zjednodušenej forme, úpravou otvorov pri rešpektovaní tektoniky samotného objektu či okolitých budov, je možné akceptovať. Objekty, ktorých úpravy sú značne degradujúce, je potrebné riešiť stavebnými úpravami.

Zámery úprav nehnuteľností sa posudzujú vo vzťahu k pamiatkovým hodnotám. Mnohé pamiatkové hodnoty nie sú exaktne zistené. Realizácie niektorých zámerov úprav si vyžadujú potrebu vykonať pamiatkové výskumy súvisiace s plánovanými zmenami, napr. plánovaná zmena dispozície, obnova farebného riešenia fasád, obnova umelecko-historických prvkov fasád a výplní.

Konkretizácia pamiatkových hodnôt je uvedená v evidenčných listoch jednotlivých objektov.

Na ochranu a úpravu týchto objektov sa vzťahuje § 29, §30, § 32 pamiatkového zákona:

§ 29 pamiatkového zákona definuje základnú ochranu pamiatkového územia,

§ 30 pamiatkového zákona definuje všeobecné podmienky pri ochrane pamiatkového fondu,

§ 32 pamiatkového zákona definuje úpravu nehnuteľnosti v pamiatkovej zóne.

Ku každému objektu je potrebné pristupovať individuálne.

Základné princípy uplatňujúce sa pri ochrane, úprave a údržbe objektov:

- 1) všetky existujúce pamiatkové hodnoty exteriérov objektov musia ostať zachované,
- 2) objekty musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá ich pamiatkovej hodnote,
- 3) všetky stavebné zásahy sú prípustné po ich individuálnom posúdení,
- 4) v štádiu zamýšľanej úpravy objektov je vlastník povinný predložiť príslušnému krajskému pamiatkovému úradu žiadosť o vydanie rozhodnutia k zámeru úpravy, ktorá bude obsahovať plánované využitie nehnuteľnosti a špecifikáciu predpokladaných územných a priestorových zmien,
- 5) v závislosti od zámeru úpravy určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere úpravy požiadavku vykonania predchádzajúceho pamiatkového výskumu,
- 6) za prípustnú úpravu objektu je možné považovať iba takú, ktorá nespôsobí zničenie, poškodenie, či zánik pamiatkových hodnôt exteriéru nehnuteľnosti,
- 7) úpravou zabezpečiť aj prinavrátanie narušených pamiatkových hodnôt nehnuteľností,
- 8) akékoľvek úpravy objektov je nutné riešiť s rešpektom na ich architektonický výraz na základe dochovanej historickej fotodokumentácie,
- 9) objekty nenadstavovať a nemeniť objem ich hmoty vychádzajúci z historického pôdorysného riešenia,
- 10) úpravy riešiť za účelom odstraňovania nevhodných úprav objektu,
- 11) objekty, ktoré majú narušené fasády, musia byť rehabilitované,
- 12) objekty, ktorých pamiatkové hodnoty fasád zanikli, musia byť rehabilitované formou náznakovej rekonštrukcie,
- 13) nevhodné materiály (napr. obklady soklov, novodobé výplne otvorov) nahrádzať primárnymi v zmysle požiadaviek použitia stavebných materiálov,

1.4. Nehnutelnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Podmienky ochrany a úpravy týchto objektov definuje pamiatkový zákon ako základnú ochranu pamiatkového územia a úpravu nehnuteľností nachádzajúcich sa na pamiatkovom území. Nakoľko ide o objekty architektonicky riešené v príslušnom slohovom období, je žiaduce ich ponechať bez akýchkoľvek stavebných zásahov do ich historického výrazu. Výrazovo kontextuálne dotvárajú historické prostredie. Nové úpravy by narušili ich dobový prejav, čím by pôsobili rušivo nielen na samotnú stavbu, ale nevhodne i na celé prostredie. V prostredí musia byť priznané ako stavby príslušného obdobia a súčasne musia vypovedať o stavebnom vývoji územia.

Na ochranu a úpravu týchto objektov sa vzťahuje § 29, §30, § 32 pamiatkového zákona:

§ 29 pamiatkového zákona definuje základnú ochranu pamiatkového územia,

§ 30 pamiatkového zákona definuje všeobecné podmienky pri ochrane pamiatkového fondu,

§ 32 pamiatkového zákona definuje úpravu nehnuteľnosti v pamiatkovej zóne.

Základné princípy uplatňujúce sa pri ochrane, úprave a údržbe objektov:

- 1) objekty musia byť trvalo udržiavané v dobrom stave, musia sa využívať a prezentovať spôsobom, ktorý zodpovedá ich charakteru,
- 2) všetky stavebné zásahy sú prípustné po ich individuálnom posúdení,
- 3) v štádiu zamýšľanej úpravy objektov je vlastník povinný predložiť príslušnému krajskému pamiatkovému úradu žiadosť o rozhodnutie o zámere úpravy, ktorý bude obsahovať plánované využitie nehnuteľnosti a špecifikáciu predpokladaných územných a priestorových zmien,
- 4) akékoľvek úpravy objektov je možné riešiť s rešpektom k ich architektonickému výrazu a zároveň upravovať spôsobom rešpektujúcimi historické prostredie,
- 5) objekty nenadstavovať a nezväčšovať ich objem.

1.5. Nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Podmienky regulovania a úpravy týchto objektov definuje pamiatkový zákon ako základnú ochranu pamiatkového územia a úpravu nehnuteľností nachádzajúcich sa na pamiatkovom území. Ide o objekty, ktoré sú v pamiatkovom území považované za rušivé voči pamiatkovým hodnotám územia. Vo väčšine prípadov je nutné objekty akceptovať v ich výraze. Väčšinou akékoľvek snahy o ich úpravy a zásahy do ich daného architektonického prejavu by degradovali nielen samotné stavby, ale v konečnom dôsledku by sa ich rušivý, územie degradujúci prejav iba zvýraznil. V niektorých prípadoch však je možné eliminovať ich rušivé pôsobenie stavebnými úpravami a vhodnou stavebnou úpravou doceliť preradenie objektov do kategórie nehnuteľnosti rešpektujúcich pamiatkové hodnoty.

Na ochranu a úpravu týchto objektov sa vzťahuje § 29, §30, § 32 pamiatkového zákona:

§ 29 pamiatkového zákona definuje základnú ochranu pamiatkového územia,

§ 30 pamiatkového zákona definuje všeobecné podmienky pri ochrane pamiatkového fondu

§ 32 pamiatkového zákona definuje úpravu nehnuteľnosti v pamiatkovej zóne.

Základné princípy uplatňujúce sa pri ochrane, úprave a údržbe objektov:

- 1) objekty je nutné akceptovať a ponechať na „dožitie“ a následne nahradiť novostavbami, vychádzajúc pritom z historickej zástavby, resp. historickej úpravy plôch,
- 2) v prípade niektorých objektov je vhodné riešiť dostavbu v rozsahu historickej plošnej zástavby a stavebným zásahom do hmoty dosiahnuť historický objem (R 1),
- 3) všetky stavebné zásahy sú prípustné po ich individuálnom posúdení,
- 4) v štádiu zamýšľanej úpravy objektov je vlastník povinný predložiť príslušnému krajskému pamiatkovému úradu žiadosť o rozhodnutie o zámere úpravy, ktorý bude obsahovať plánované využitie nehnuteľnosti a špecifikáciu predpokladaných územných a priestorových zmien,
- 5) akékoľvek úpravy objektov je možné riešiť s rešpektom k ich architektonickému výrazu a zároveň upravovať spôsobom rešpektujúcimi historické prostredie,
- 6) objekty nenadstavovať a nezväčšovať ich objem.

2. Pamätihodnosti mesta

Nehuteľné a huteľné veci, ktoré nie sú evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a hodnotným spôsobom dotvárajú územie pamiatkovej zóny, je možné evidovať v zozname pamätihodností mesta Komárno. V zmysle §11 písm. g) pamiatkového zákona poskytne Krajský pamiatkový úrad Nitra metodickú a odbornú pomoc pri ich výbere a evidencii.

Obec môže rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem huteľných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Zoznam evidovaných pamätihodností obce predloží obec na odborné a dokumentačné účely krajskému pamiatkovému úradu; ak ide o nehnuteľné veci, predloží zoznam aj stavebnému úradu.

Mesto Komárno v súčasnosti nemá spracovaný zoznam evidovaných pamätihodností mesta.

3. Požiadavky z hľadiska zachovania systému opevnenia

Nakoľko pevnostný systém Komárna nie je typickým opevnením mesta, výrazne presahuje svojimi rozmermi plochu PZ a predstavuje sám o sebe samostatnú časť v rámci územia mesta, nie je predmetom spracovania zásad (pre pevnostný systém sú spracované samostatné zásady ochrany z roku 2006). Historické opevnenia mesta (mestské hradby) prechádzajúce aj časťou územia pamiatkovej zóny v priebehu vývoja zanikli a zostali po nich iba stopy v podobe ulíc a komunikačných bodov, v ktorých sa nachádzali brány. Na území pamiatkovej zóny boli pravdepodobne dve brány stredovekého mesta v lokalite vyústenia ulíc Františkánov, K. Thalyho, Zámoryho, Gombaiho a vyústenia Námestia generála Klapku pred Anglickým parkom. Obe polohy uvedených brán je potrebné archeologicky preskúmať a na základe výskumu prípadne stanoviť metodiku ich prezentácie.

4. Požiadavky pre obnovu historického prostredia na rezervných plochách

Pri určení rezervných plôch sa vychádzalo hlavne z hľadiska zániku pamiatkových hodnôt, s cieľom rehabilitovať pôvodnú výškovo-priestorovú skladbu územia. Určením zastavovacích podmienok na rezervných plochách sa sleduje prinavrátanie hodnôt historického urbanizmu a zástavby. Ide o doplnenie a zakomponovanieestskej štruktúry v mierke adekvátnej pôvodnej objemovej skladbe. Pri dostavbách musí ísť o súlad s jestvujúcou okolitou zástavbou. Objemové členenie novostavieb nebude zvýraznené hmotovo kontrastnými prvkami vo vzťahu k okolitej zástavbe pamiatkovej zóny.

Základné požiadavky uplatňujúce sa pri zástavbe rezervných plôch:

- 1) zástavbu na rezervných plochách obnoviť v pôdorysnom rozsahu na základe výsledkov archeologického výskumu,
- 2) pri obnove objemového a architektonického riešenia je potrebné vychádzať z výsledkov archívnych výskumov, zo zachovaných historických plánov a dobových pohľadníc,
- 3) povolené môžu byť iba úpravy navrhnuté v súlade s výsledkami týchto výskumov,
- 4) stavebné úpravy rezervnej plochy R1 rieši rehabilitáciu celého asanovaného bloku, pričom pri určovaní výškových úrovní stavieb je nevyhnutné vychádzať zo susedných historických objektov, ako i výsledkov výskumov.

Na základe analýzy územia boli vyšpecifikované nasledovné 2 rezervné plochy:

R 1 parc. č. 2011/1, 2011/2, 2011/3, 2019, 2020, 2032, 2030/1, 2031, 2033/4, 2033/1 – priestor po asanovanom bloku Dunajského nábrežia a Klobučnickej ulice :

- pôdorys a objem novostavieb musí vychádzať z historickej zástavby parciel,
- plochu určenú pre dostavbu objektov realizovať do uličnej čiary,
- výšková úroveň novostavieb je jedno maximálne dve podlažia,
- dodržaný musí byť typ sedlovej strechy so strešným hrebeňom orientovaným rovnobežne s uličnou čiarou,
- v prípade zobytnenia strechy nesmú byť tieto priestory chápané ako plnohodnotné, funkcia podkrovného priestoru sa musí podriaďovať možnostiam konštrukcie krovu,
- plochu strechy nečleniť architektonickými prvkami,
- priestory podkrovia môžu byť presvetľované iba strešnými oknami,
- stavba sa nesmie svojím pôsobením negatívne presadzovať na úkor prostredia, architektonicky sa novotvarom musí priblížiť princípu s dôrazom na vyzdvihnutie hodnoty autenticity.

R 2 parc. č. 46, 45, 39, 38, 37, 36 – plocha zelene určená na rehabilitáciu – priestor vnútrobloku za záhradou Župného domu a Justičného paláca:

- Pre predmetnú plochu je vhodná čiastočná rehabilitácia funkcie verejnej záhrady s čulým spoločenským životom, ktorá sa tu do času výstavby Justičného paláca nachádzala. Je vhodné tento priestor funkčne rehabilitovať. Z hľadiska konkrétneho architektonického riešenia je vhodná forma kontextuálneho novotvaru s minimom pavilónových objektov, ktoré by pomohli zabezpečiť kultúrno-spoločenské využitie.

5. Požiadavky z hľadiska použitia stavebných materiálov

Obnova historických stavieb, architektonické stvárnenia novostavieb a rehabilitácia zmodernizovaných stavieb v chránenom území úzko súvisí s otázkou stavebných materiálov. Tie sú spolu s hmotovým a tvaroslovným riešením neoddeliteľnou a významnou súčasťou pamiatkových hodnôt územia, resp. základným predpokladom pre vznik diela citlivo sa začleňujúceho do historického prostredia. Platí zásada, že materiálová ponuka bola v minulosti daná predovšetkým dostupnými materiálmi v mieste stavby alebo v jej blízkom okolí, ktoré sa práve preto stali pre dané sídlo a oblasť charakteristickými.

Vo všeobecnosti platí, že nie je vhodné aplikovať historické prírodné materiály na tých častiach stavieb a v takých architektonických súvislostiach, v ktorých sa v minulosti nepoužívali. Nie je však principiálne vhodné ani vylučovať v odôvodnených prípadoch použitie niektorých moderných materiálov a konštrukcií. Nežiaduce sú však výstredné materiálové povrchy a podobne aj výrazné, netradičné, teplejšie, viac syté farby.

Z hľadiska špecifik stavebných diel dominujú v pamiatkovom území murované omietané architektonické objemy s aditívnym radením stavebných hmôt.

Základné požiadavky uplatňujúce sa pri výbere stavebných materiálov:

- 1) povrchová a farebná úprava stien budov, rehabilitovaných objektov a novostavieb musí rešpektovať povahu historickej zástavby, ktorá identifikuje územie,
- 2) pri obnove národných kultúrnych pamiatok, objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a objektov s pamiatkovými hodnotami je nevyhnutné použiť primárne (pôvodné tradičné) materiály, v prípade ostatných objektov je možné uplatňovať aj novodobé materiály a technológie, samozrejme s ohľadom na maximálnu mieru zachovania pamiatkových hodnôt objektov a územia,

Tradičné materiály používané v minulosti v pamiatkovom území:

- drevo: konštrukcia krovu, trámové stropy, doskové a parketové podlahy, výplne okenné a dverné, brány, obklady a stolárske výrobky v interiéroch,
- kameň (1. tradičný vápenec z lomu Tardos a lomu Süttő - Maďarská republika, 2. vápenec, 3. pieskovec): exteriérové obklady soklov, schodiskové stupne, portály a ostatné kamenárske a kamenno-sochárske prvky,
- kov: klampiarske prvky, oplechovanie dverných výplní, brán a výkladov, dverné výplne, zábradlia, ploty, mreže, konzoly, kandelábre, kľučky a zámočnicke detaily,
- keramika: strešná krytina, kachľové pece, tehlové a keramické dlažky, terakotová výzdoba fasád a doplnky z terakoty, obklady, historické zariadenia hygienického vybavenia,
- vápno: omietky a ochranné nátery,
- hlina: zvislé nosné konštrukcie (múry z tehál z nepálenej hliny), dlažky,
- farebnosť: stanoviť podľa výskumu a slohovosti, pri nových stavbách alebo prvkoch používať chladnejšie, menej syté farby, pri rešpektovaní farebnosti okolitých historických budov,
- nevhodné materiály: disperzné náterové hmoty, cementy, plasty (okná alebo dvere), asfaltová krytina, novodobá plechová krytina, hliník atď..

V. POŽIADAVKY NA VÝŠKOVÉ USPORIADANIE OBJEKTOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. Požiadavky z hľadiska zachovania hmotovej skladby zástavby územia

Prirodzený vývoj mesta si udržal takmer kompaktnú hustú radovú zástavbu zoskupenú do blokov. V chránenom území je nutné považovať výslednú historickú podlažnosť v zásade za nemennú. Historickú zástavbu je potrebné zachovať v maximálnej miere v jej autentickej podobe, a to s cieľom uchovania identity historického prostredia územia.

Všetky existujúce objekty s pamiatkovými hodnotami je nevyhnutné zachovať s ohľadom na ich zachované, resp. narušené pamiatkové hodnoty, k úpravám pristúpiť s cieľom zachovať, resp. prinavrátiť hodnoty nielen samotných objektov, ale i celého pamiatkového územia. Podmienky zachovania a prinavrátenia pamiatkových hodnôt bližšie uvádza kapitola „Požiadavky z hľadiska zachovania a ochrany architektonických, umelecko-historických a výtvarných hodnôt objektov pamiatkového územia“.

V prípade úprav existujúcej historickej zástavby je predpoklad požiadaviek zmeny podlažnosti. Vo všeobecnosti je nevyhnutné stanoviť, že nadstavba poschodia, prípadne poschodí, ako i zmeny nárastu či úbytkov hmôt existujúcich objektov je neprípustná. Z hľadiska požiadavky na objemové riešenie je prípustná zmena objemu hmôt chápaná len ako náprava rušivého stavu nevhodnými prístavbami, či nadstavbami objektov. Historický objem objektov je však potrebné preveriť príslušnými pamiatkovými výskumami.

Obnovou narušenej historickej zástavby v danom území je potrebné prinavrátiť urbanistické, architektonické a historické hodnoty územia s dôrazom na prezentáciu ako jednotlivých prvkov objektov, tak i celého priestoru. Pri väčšine rušivo pôsobiacich novostavieb je však nemožné požadovať asanáciu z dôvodu ich vhodného využitia a dobrého stavebno-technického stavu, preto je potrebné ich rešpektovať v dnešnom rozsahu a ich rušivé pôsobenie, pokiaľ možno, eliminovať.

Nová zástavba je prípustná iba v prípade zástavby rezervných plôch (R 1). Podriadená musí byť určitým pravidlám. Svojou pôdorysnou mierkou, umiestnením na parcele, hmotovou skladbou a architektonickým riešením musí regenerovať alebo dopĺňať koncepciu historického sídla a jeho chýbajúce časti. Nesmie sa rušivo uplatňovať pohľadom z verejného priestranstva, či panoramatických pohľadov. Ich objem by nemal výrazne prekročiť zvyčajnú zastavanosť danej časti mesta. Tieto zásadné kritériá je potrebné rešpektovať, aby sa vyšlo neprimeranému kontrastu medzi novými a pôvodnými historickými objektmi.

Požiadavky pre zachovanie, ochranu a regeneráciu tradičnej skladby zástavby a charakteru pamiatkovej zóny:

- 1) odstraňovanie objektov na území pamiatkovej zóny, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany (objekty evidované v ÚZPF, vytypované na vyhlásenie za NKP, objekty s pamiatkovými hodnotami) je vylúčené,
- 2) v jednotlivých polohách musí ostať zachovaný charakter zástavby nasledovne:
 - a) zachovať historickú hustú radovú zástavbu zoskúpenú do blokov pri dodržaní uličnej čiary,
 - b) zadné časti parciel musia ostať zastavané existujúcimi dvorovými krídlami, dotvorené zeleňou záhrad, nedopĺňať novými stavbami v zadných častiach parciel,
 - c) výšková úroveň zástavby, zastúpená jedno až dvojpodlažnými objektmi, s existujúcimi trojpodlažnými objektmi, ktoré sú v danom území považované za výškové a hmotové dominanty, musí ostať zachovaná,
 - d) objekty dvorových traktov nesmú prevyšovať výšku korunnej rímsy a hrebeňa strechy uličných krídiel,
 - e) v uličných pohľadoch sa zástavba musí prejavovať jedno až viacosovými fasádami so symetrickými a asymetrickými podbrániami, dotvorená oplateniami dvorových častí,
 - f) oplatenia dvorových zadných častí parciel, prezentované dlhými radmi plných murovaných oplatení, vo výnimočných prípadoch historizujúcimi kovanými plotmi, zachovať (plotom je venovaná samostatná kapitola „Požiadavky z hľadiska zachovania prvkov interiéru a uličného parteru“),
 - g) typ sedlových striech s hrebeňom strechy rovnobežným s uličnou čiarou, ojedinele s valbou kolmo na komunikáciu, musí ostať zachovaný, s výnimkou existujúcich rovných striech (strechám je venovaná samostatná kapitola „Požiadavky z hľadiska zachovania strešnej krajiny“),
 - h) objekty nenadstavovať, ani neznižovať historickú podlažnosť,
 - i) zmena nárastu či úbytkov hmôt existujúcich objektov je prípustná iba v prípade, že ide o nápravu rušivého stavu nevhodnými prístavbami, či nadstavbami objektov, pričom historický objem objektov musí byť preverený príslušnými pamiatkovými výskumami,
 - j) rušivé objekty je dočasne nevyhnutné akceptovať,
- 3) novostavby je možné realizovať formou zástavby len na rezervných plochách (R 1) za podmienok výstavby bližšie uvedených v kapitole „Rezervné plochy“,
- 4) novostavby je možné realizovať len na mieste asanovaných objektov zaradených do kategórie nehnuteľností rešpektujúcich, resp. nerešpektujúcich pamiatkové územie,
- 5) historické objekty musia dominovať nad objektmi novostavieb, nová zástavba musí byť podriadená historickej zástavbe,
- 6) objem novostavieb musí vychádzať z historickej zástavby parciel,
- 7) novostavby nesmú výškovo prekročiť úroveň korunnej rímsy a strešného hrebeňa susedných budov,
- 8) v prípade dožitia alebo asanácie stavieb zaradených do kategórie rešpektujúcich, resp. nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia, plochu po asanácii rehabilitovať tak, aby novostavby rešpektovali pamiatkové hodnoty pamiatkovej zóny.

2. Požiadavky z hľadiska zachovania strešnej krajiny

S ohľadom na historický výraz zástavby, kde po mnohých živelných pohromách dominovala horizontalita prevažne jednopodlažnej zástavby, je potrebné zachovať tento charakter aj naďalej. Strešná krajina je v pamiatkovej zóne zachovaná s dominujúcimi sedlovými, valbovými strechami a v dvorových častiach pultovými strechami.

Ochrana strešnej krajiny musí byť zvolená tak, aby podporovala v pohľadoch na zástavbu historickú vžitú podobu, ktorá sa ustálila koncom 19. a začiatkom 20. storočia. V pamiatkovom území je nutné zachovať v čo najautentickejšej podobe typy a sklony striech, orientáciu strešného hrebeňa a charakteristickú strešnú krytinu. Okrem základného tvaru striech sa musia rešpektovať a zachovávať detaily ukončení historických striech. Odkvapové rímky je nutné riešiť tak, aby neprekryvali plastické rímky.

Ku charakteristickým strešným krytinám v Komárne patrila keramická pálená krytina (väčšinou typ bobrovka, resp. typ francúzska dvojdrážková), vo výnimočných prípadoch aj betónová s farebným pigmentom a plechová. V priebehu 20. storočia sa začali na objektoch objavovať ojedinele aj krytiny z azbestocementových šablón. V súčasnosti viac pretláčané požiadavky zobytnovania podkroví nesú negatívny dopad na plochu a tvar striech.

Požiadavky pre zachovanie, ochranu a regeneráciu tradičnej strešnej krajiny:

- 1) typ strechy musí byť zachovaný nasledovne:
 - pri radovej zástavbe sedlové strechy s hrebeňom strechy rovnobežne orientovaným s komunikáciou, pri nárožných objektoch na konci radovej zástavby s valbou,
 - dvorové krídla musia mať strechy pultové a sedlové,
 - pri objektoch solitérne situovaných sedlová, valbová strecha,
 - ploché strechy, charakteristické pre objekty pochádzajúce z prvej polovice 20. storočia, je nevyhnutné rešpektovať, t.j. typ strechy sa nesmie meniť a nadstavovať,
 - objekty s uličným krídlom orientovaným rovnobežne s komunikáciou musí mať i hrebeň strechy orientovaný rovnobežne s komunikáciou,
 - objekty s dlhým krídlom tiahnucim sa do dvora musia mať hrebeň strechy orientovaný kolmo na komunikáciu s valbou na uličnej strane,
- 2) pri objektoch s pamiatkovými hodnotami tvar, sklon a hmota strechy musí ostať zachovaná v pôvodnom rozsahu a výraze, t.j. strecha sa nesmie meniť a nadstavovať,
- 3) existujúca úroveň korunnej rímky a strešného hrebeňa musí ostať zachovaná,
- 4) výšky strešných hrebeňov dvorových a zadných traktov nesmú prevýšiť úroveň strešného hrebeňa hlavných uličných krídiel,
- 5) nadstavby objektov v danom území sú neprípustné, nadstavby podlaží ani striech nie sú možné,
- 6) typ strešnej krytiny musí ostať zachovaný v zastúpení:
 - a) tvrdá krytina – pálená škridla typ bobrovka, resp. dvojdrážková, v odtieňoch prírodnej červenej farby, vlákno cementové vo farebnosti šedo-čiernej,
 - b) nehnuteľnosti NKP, vytypované na NKP – strešná krytina podľa doby vzniku (myslí sa tým: pálená krytina, pálená krytina glazovaná, bridlica, plechová krytina, pigmentovaná betónová krytina - podľa nálezov originálov),
 - c) nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou, rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia – strešná krytina z doby vzniku, prípadne tvarovo a farebne príbuzná (myslí sa tým: pálená krytina, pálená krytina glazovaná, bridlica, plechová krytina, betónová pigmentovaná krytina)
 - d) nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a novostavby - strešná krytina z doby vzniku, prípadne tvarovo a farebne príbuzná, prípadne z analogických novodobých materiálov (myslí sa tým voľba krytiny podľa kontextu, prípadne zachovaného originálu s výnimkou plastovaných plechových šablón, „bonského šindľa“, posypom štruktúrovaných betónových krytín a iných krytín, ktoré farbou, materiálom výrazom, tvarom a mierkou rušia chránený výraz strešnej krajiny)
- 7) výber typu strechy pri jednotlivých objektoch je nevyhnutné riešiť diferencovaným prístupom – na základe pamiatkových a archívnych výskumov,
- 8) v prípade novostavieb sa budú uplatňovať charakteristické typy striech, teda strechy sedlové a valbové,
- 9) pri regeneráciách sa budú uplatňovať charakteristické typy striech, teda strechy sedlové a valbové prípadne strechy pultové,
- 10) pri novostavbách je potreba koncipovať stavebné objemy tak, aby vznikali dvorové krídla, ktorých pultové strechy budú dotvárať charakteristickú strešnú krajinu,
- 11) zvolený typ strešnej krytiny musí zodpovedať historicky potvrdenému alebo obvyklému typu strešnej krytiny štruktúrou, farebnosťou a spôsobom kladenia,

- 12) gradácia striech musí zostať zachovaná aj s komínovými telesami, strešnými vetracími vikiermi,
- 13) členenie striech pôvodnými strešnými štítmí, atikami, v niektorých prípadoch dotvorené sochárskou výzdobou (vázy, sochy) musia ostať zachované v existujúcom rozsahu, strešnú krajinu nedopĺňať novými prvkami,
- 14) existujúce komínové telesá musia ostať zachované,
- 15) v prípade potreby vytvorenia komínových telies tieto musia byť dopĺňané v historickom rozsahu, na základe zachovaných častí komínových konštrukcií, výskumov alebo podľa dobových pohľadníc zo začiatku 20. storočia,
- 16) komínové telesá musia byť murované z tehál, neomietané, nečlenené, bez dekorácie, situované čo najbližšie k hrebeňu strechy,
- 17) odkvapové žľaby je nutné riešiť tak, aby neprekrývali plastické rímasy,
- 18) zobytnenie podkrovia je možné iba v prípade, ak to umožňuje historický typ a sklon strechy,
- 19) do podkroví môžu byť umiestňované funkcie, ktoré vyhovujú požiadavke zachovania strešnej krajiny,
- 20) výška strešného hrebeňa novostavieb nesmie prevýšiť úroveň strešného hrebeňa susedných stavieb,
- 21) výšky strešných hrebeňov dvorových a zadných traktov nesmú prevýšiť úroveň strešného hrebeňa hlavných uličných krídiel blokov, situovaných do ulice,
- 22) pri rekonštrukcii striech, resp. zobytnovaní podkrovia musí zostať zachovaný pôvodný typ strechy, sklon strechy, výškové nivelety konštrukcie krovu,
- 23) plochy striech musia zostať bez zmeny tvaru, t.j. strechy je neprípustné presvetľovať strešnými vikiermi a strešnými štítmí,
- 24) perforácia striech je prípustná iba v neexponovaných polohách (vo dvoroch a vnútroblokoch, vo vizuálne neexponovaných polohách striech radovej zástavby, na objektoch neutrálnych a prestavbách, na novostavbách),
- 25) miera perforácie strešnej krajiny musí vychádzať z historickej perforácie vetracími strešnými oknami a malými vetracími vikiermi,
- 26) pre presvetlenie podkrovných priestorov sú neprípustné nadrozmerné, veľkoplošné strešné okná (nad štandardnými rozmermi 80x120 cm) ,
- 27) situovanie strešných okien musí rešpektovať existujúce historické strešné vetráky,
- 28) strešné okná môžu byť v ploche strechy situované iba v jednom rade,
- 29) počet strešných okien musí byť obmedzený tak, aby súčet širok všetkých okien nepresahoval 1/4 šírky príslušnej plochy strechy, resp. historické strešné vetracie okná môžu byť nahrádzané novými strešnými oknami,
- 30) perforácia striech nie je prípustná na nehnuteľnostiach NKP a na objektoch vytypovaných na vyhlásenie za NKP,
- 31) na nehnuteľnostiach s pamiatkovou hodnotou a rešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia je potrebné individuálne zvažovať možnosť perforácie.

3. Požiadavky z hľadiska zachovania dominant a výškové zónovanie

Pre identifikáciu sídla v diaľkových pohľadoch je zachovanie dominant nevyhnutné. Zachovanie hmotových i výškových dominant je dôležité aj pre zachovanie gradácie vytvorenej vyčlenením sa významnejších objektov z typickej výškovaj aj hmotovej zástavby.

Historické dominanty mesta, veže kostolov a radnice, majú v súčasnosti konkurenciu najmä v okolitej sídliskovej zástavbe a komínoch teplární. Novým konkurentom z hľadiska nevhodného výškového zónovania sa stáva aj naddimenzovaná zástavba Nádvorja Európy, ktorá prekrýva z diaľkových pohľadov výhľad na historické dominanty vo viacerých významných bodoch. Jednopodlažné objekty v blokovej zástavbe sa smerom k centru, ktoré predstavuje Námestie generála Klapku, postupne zvyšujú na dve, výnimočne na tri podlažia. Výnimkou je niekoľko mladších nájomných domov na Lehárovej ulici a Ulici pohraničná. Napriek tomu podlažnosť ani týchto objektov neprekračuje 3 nadzemné podlažia. Výnimku v štruktúre tvorí komplex Nádvorja Európy, ktorý naddvihnutím nivelity terénu o polpodlažie a nadstavbami v úrovni „podkrovia“, túto výšku nevhodným spôsobom prekračuje.

Zachovanie a ochrana dominant v meste spočíva najmä v zachovaní voľných priehľadov v líniiach chránených pohľadov a siluety historickej časti mesta. Prakticky to znamená udržať výškové zónovanie historickej časti mesta, zabrániť nevhodnému zvyšovaniu podlažnosti (nadstavby objektov v danom území sú neprípustné). Bezprostredné okolie historického jadra, už mimo pamiatkovej zóny, sa doporučuje v rámci územného plánu výškovo limitovať postupným zvyšovaním podlažnosti pri rešpektovaní možných budúcich diaľkových pohľadov z hlavných dopravných ťahov.

V zmysle vyššie uvedených kapitol je v chránenom území nutné považovať výslednú historickú podlažnosť v zásade za nemennú. Narušenie, zvyšovanie podlažnosti by malo negatívny vplyv na historické výškové usporiadanie, zároveň by malo za následok potlačenie významných historických dominánt. V pamiatkovej zóne nie je prípustný vznik nových dominánt, a to aj z pohľadu exteriéru (panorámy) na mesto. Stanovením podmienok pre ochranu historickej parcelácie a zástavby, ako i obmedzením podlažnosti stavieb je zamedzené utváranie nových dominánt v predmetnom historickom prostredí.

Z hľadiska zachovania a ochrany historických dominánt a kompozície výškového zónovania pamiatkovej zóny je potrebné:

- 1) v pamiatkovej zóne nevytvárať nové objemové, výškové a urbanistické dominanty,
- 2) rešpektovať historickú kompozíciu a každú zmenu podlažnosti zvažovať v jej kontexte,
- 3) úpravy existujúcich objektov ako i novú výstavbu je potrebné riešiť v zmysle podmienok stanovených v predchádzajúcich kapitolách.

VI. POŽIADAVKY NA PRVKY ULIČNÉHO INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU

Najvýznamnejšie prvky uličného parteru, ktoré sú súčasťou pamiatkového fondu, sú chránené pre svoje umelecké hodnoty a z hľadiska historickej hodnoty ako doklad historických udalostí, ktoré podnietili ich vznik. Ide v prvom rade o plastiky, oplotenia, osvetlenia, dlažby, výkladce, schodiská, iný mobiliár. Prvky historické sú príznačné pre dané prostredie, podieľajú sa na identite historického sídla, a preto podliehajú požiadavkám pamiatkovej ochrany.

Novodobé prvky drobnej architektúry, vkomponované do prostredia nekoncepčne - územie pamiatkovej zóny nie je potrebné dotvárať za každú cenu prvkami drobnej architektúry a predovšetkým sochárskymi dielami. Umiestňovanie nových sôch, resp. pamätných tabúl na území pamiatkovej zóny realizovať len v opodstatnených prípadoch, nesmú však v predmetnom prostredí vytvárať lokálne dominanty, ani inak narúšať pamiatkové hodnoty územia.

Základné požiadavky uplatňujúce sa pri zachovaní prvkov interiéru a uličného parteru:

- 1) každý nový zámer dotvárať historické prostredie prvkami uličného interiéru je vlastník povinný v štádiu zamýšľanej úpravy nehnuteľnosti predložiť krajskému pamiatkovému úradu na posúdenie ako žiadosť o rozhodnutie o zámere úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území,
- 2) všetky navrhované úpravy verejných plôch a priestorov vrátane parteru a prvkov exteriérového mobiliáru musia svojím technickým a výtvarným riešením rešpektovať, prípadne rehabilitovať pôvodný charakter pamiatkového územia,
- 3) dopĺňanie územia akýmkoľvek prvkami musí byť opodstatnené z hľadiska historickej nadväznosti či funkcie,
- 4) prvky interiéru udržiavať v dobrom stave.

1. Požiadavky na riešenie sôch a plastík

Základnou zásadou ochrany je uprednostnenie stálej údržby pred komplexnou obnovou, ktorá má neraz negatívny dopad na autenticitu hmoty a povrchovej úpravy pamiatky. Princiipiálne je nutné dodržiavať zásadu ochrany zachovania pamiatky na pôvodnom mieste pre samotnú pamiatkovú hodnotu miesta a súvzťažnosti pamiatky s prostredím. Transfer pamiatky je akceptovateľný len v prípade nevyhnutnosti, ako je napr. vysoký stupeň poškodenia pamiatky, následného nahradenia kópiou originálu, reštaurátorského ošetrenia originálu a umiestnenia do zbierkového fondu.

Ostatné výtvarné diela, ktoré nie sú evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a výtvarne dotvárajú územie pamiatkovej zóny, je potrebné zaevidovať do odborného zoznamu pamätihodností mesta Komárno. V zmysle cit. zákona §11 písm. f) poskytnie KPÚ Nitra metodickú a odbornú pomoc pri ich výbere a evidencii.

Na území pamiatkovej zóny sa nachádza množstvo hodnotných sochárskych diel a pamätných tabúl, prevažne z 19. storočia a prvej polovice 20. storočia. Tieto sú zväčša vyhlásené za národné kultúrne pamiatky a vzťahuje sa na ne režim najvyššej ochrany ich autentických výtvarných a historických hodnôt. Na území pamiatkovej zóny nie je vhodné umiestňovať ďalšie nové plastiky alebo iné sochárske diela. V odôvodnených prípadoch budú prípadné nové plastiky alebo iné sochárske diela mať súdobý výraz a nesmú byť rušivé v priestoroch, v ktorých budú umiestňované. Budú môcť byť umiestňované iba tak, aby sa nestali dominantami verejných priestorov. Ich lokalizácia bude posúdená individuálne podľa priestorových možností a pamiatkových hodnôt navrhovanej lokality.

Požiadavky pre riešenie sôch a plastík:

- 1) historické sochy a plastiky kategórie národné kultúrne pamiatky:
 - podliehajú individuálnej pamiatkovej ochrane v zmysle platnej legislatívy, ktorá vyžaduje zachovanie kultúrnej pamiatky bez straty pamiatkových hodnôt,
 - obnovu vykonávať reštaurovaním v zmysle kapitoly „Požiadavky z hľadiska zachovania a ochrany zástavby - architektonických, umelecko-historických a výtvarných hodnôt objektov pamiatkového územia“.
- 2) historické plastiky a pamätné tabule neevidované ako národné kultúrne pamiatky:
 - musia zostať v území pamiatkovej zóny zachované,
 - ich úpravu riešiť minimálne umelecko-remeselným spôsobom.
- 3) novodobé plastiky:
 - je potrebné akceptovať.

2. Požiadavky na riešenie plotov

Na pamiatkovom území sa z dôvodu kompaktnosti zástavby nachádza minimum oplotení. Z nich sú vyhlásené za NKP ako súčasť objektivej skladby pamiatok oplotenia pri NKP Múzeum a pomník (č. v ÚZPF 295/1-3), Súd (č. v ÚZPF 2147/1-2) a v štádiu vyhlásenia je pri NKP Kolégium (č. v ÚZPF 2101/1). Pôvodným historickým kovaným oplotením na podmurovke disponuje aj NKP Dom župný (č. v ÚZPF 2146/1) a objekty vytypované na vyhlásenie za NKP – v súčasnosti Gymnázium Ľ. J. Šuleka a Gymnázium J. Selyeho.

Požiadavky pre riešenie plotov:

- 1) plné murované oplotenia
 - pôvodné historické musia ostať zachované,
 - tehlovo-kamenné oplotenia musia byť omietnuté,
 - zachovať perforovanie plnými drevenými bránami,
- 2) kované oplotenia
 - pôvodné historické musia ostať zachované,
 - pôvodné kovové ploty s vysokou umeleckou hodnotou tvoriace integrálnu súčasť jednotne architektonicky koncipovaného urbanistického súboru je potrebné zachovať,
 - nové oplotenia prispôsobiť historickým, lebo vytvárajú podstatnú súčasť koloritu verejných mestských priestorov.

3. Požiadavky na riešenie dlažieb

Mesto malo od roku 1840 dláždené hlavné ulice a námestie pred radnicou žulovou dlažbou kladenou diagonálne k osi komunikácie. Postranné chodníky mali vysoké obrubníky a dlažba v nich bola kladená do riadkov kolmých na os komunikácie. In situ sa dlažba zachovala na Štúrovej ulici a vo fragmentoch na uliciach Palatínova a Jókaiho. V spôsobe dláždenia sa pokračovalo až do začiatku 20. storočia.

Požiadavky pre riešenie dlažieb:

- 1) zvyšky pôvodnej dlažby, prípadne obrubníky, je potrebné zachovať na celom území pamiatkovej zóny,
- 2) pri dláždení peších komunikácií bude uprednostnené dláždenie zodpovedajúce tvarom a kladením historickej dlažby (typ, rozmery, materiál a spôsob kladenia),
- 3) doposiaľ zrealizované nekonceptné riešenia je potrebné po uplynutí ich životnosti nahradiť v zmysle vyššie uvedenej požiadavky,
- 4) rovnaký druh dláždenia bude použitý na komunikáciách pre motorové vozidlá, s výnimkou hlavných dopravných komunikácií,
- 5) problematika dláždenia prejazdov a nádvorí zástavby mesta bude predmetom osobitného posúdenia na základe výskumu, prípadne analógií s objektmi na území pamiatkovej zóny,
- 6) z dôvodu súčasného heterogénneho výrazu novších dláždení, ktoré sú v rozpore s potrebami zachovania pamiatkových hodnôt na území pamiatkovej zóny, sa odporúča Mestu Komárno v spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom Nitra spracovať komplexnú koncepciu riešenia verejných priestorov územia pamiatkovej zóny.

4. Požiadavky na riešenie mobiliáru (lavičky, koše, vývesné štíty, reklamy, markízy, letné terasy)

Na území pamiatkovej zóny sa v súčasnosti originály lavičiek, košov, reklám, nenachádzajú. Zachoval sa vývesný štít na objekte Palatínova ulica, parc.č. 1856, a markízy na viacerých objektoch na uliciach Dunajské nábrežie, Lehárova, Námestie generála Klapku. Hoci súčasný mobiliár z druhej polovice 20. storočia je čiastočne vyhovujúci, nerušivý, je predpoklad jeho výmeny za výtvarne hodnotnejší. V prípade zámeru jeho výmeny je potrebné ho riešiť komplexne a koncepčne s ostatnými prvkami pamiatkového územia.

Požiadavky pre riešenie mobiliáru:

- 1) aplikácia jednotlivých typov iného mobiliáru bude v zmysle dobových fotografií a na dokladovateľných miestach nasledovné:
 - rekonštrukčné kópie uvedeného mobiliáru podľa zachovaných originálov na území pamiatkovej zóny (Palatínova ulica, Záhradnícka ulica, Námestie generála Klapku, Ulica pohraničná, Lehárova ulica, Ulica biskupa Királya, Župná ulica, Jókaiho ulica, Námestie M. R. Štefánika),
 - novotvar v kontexte s uvedeným historickým mobiliárom (Dunajské nábrežie, Pevnostný rad, Anglický park, Kapitánova ulica, Ulica Matúša Csáka, Námestie Kossutha, Námestie M. R. Štefánika, Rybárska ulica).
- 2) nový navrhovaný mobiliár musí svojím technickým a výtvarným riešením rešpektovať, prípadne rehabilitovať historický charakter územia,
- 3) nový mobiliár riešiť ako novotvar s neutrálnym výrazom zodpovedajúcim kvalitám súčasnej dizajnerskej tvorby,
- 4) novým navrhovaným mobiliárom nahradiť súčasný,
- 5) umiestňovať terasy s celoročnou prevádzkou a stavby podobného charakteru je neprípustné,
- 6) z dôvodu súčasného heterogénneho výrazu mobiliáru, ktorý je v rozpore s potrebami zachovania pamiatkových hodnôt na území pamiatkovej zóny, sa odporúča Mestu Komárno v spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom Nitra spracovať komplexnú koncepciu riešenia verejných priestorov územia pamiatkovej zóny.

5. Požiadavky na reklamné pútače a stĺpy

Nakoľko pôvodné reklamné pútače a stĺpy sa na území pamiatkovej zóny už nenachádzajú, nie je vhodné ich do štruktúry historického jadra vnášať. V prípade nutnosti by mali slúžiť iba sezónne a ich umiestňovanie by malo byť redukované na nutné minimum. V minulosti, na začiatku 20. storočia, sa na území mesta nachádzali reklamné pútače, ktoré sú zdokumentované na dobových fotografiách. Reklamné stĺpy je možné aplikovať, v odôvodnených prípadoch, v priestoroch na kríženích ulíc. Podľa dobových fotografií sa dá dedukovať tvar a proporcia historických reklamných stĺpov ako valcový tvar s výškou cca 3 m, ukončený strieškou v tvare stlačenej podušky s kruhovým pôdorysom. Iné formy priestorovej reklamy sú na území PZ vhodné len v odôvodnených prípadoch, iba formou novotvarov, aj to v zredukovanom rozsahu.

6. Požiadavky na riešenie osvetlenia

Z historických osvetľovacích prvkov sa do súčasnosti zachovala takmer celá sieť plynových kandelábrov z roku 1901 na uliciach Palatínova a Pohraničná. Fragmenty konzolových prvkov tohto osvetlenia sú zachované na uliciach Františkánov a Jókaiho. Na Námestí generála Klapku a na uliciach Františkánov, Jókaiho, Palatínova, Župná sa už v súčasnosti nachádzajú rekonštrukčné kópie historických svietidiel.

Požiadavky pre riešenie osvetlenia:

- 1) verejné priestranstvá osvetľovať stožiarovými svietidlami,
- 2) zachované fragmenty historického osvetlenia zachovať na ich pôvodnom mieste a v prípade rehabilitácie predmetných uličných priestorov je potrebné ich sfunkčnit',
- 3) historické kandelábre a ich rekonštrukčné kópie zachovať a aplikovať na: Palatínova ulica (s presahom cez Záhradnícku ulicu), Námestie generála Klapku, Ulica pohraničná, Lehárova ulica, Ulica biskupa Királya,
- 4) historické konzoly a ich rekonštrukčné kópie zachovať a aplikovať na: Ulica františkánov, Jókaiho ulica, Župná ulica (s presahom do Námestia M.R. Štefánika),
- 5) kandelábre – novotvar v kontexte s historickými kandelábrami (výška a smer osvetlenia) aplikovať na: Pevnostný rad, Dunajské nábrežie, Anglický park, Gazdovská ulica, Kapitánova ulica, Kúpeľná

- ulica, Ulica Matúša Csáka, Námestie Kossutha, Námestie M.R. Štefánika, Rybárska ulica, Zámoryho ulica, Špitálska ulica, Štúrova ulica, Vnútoraná okružná,
- 6) konzoly – novotvar v kontexte s historickými konzolami (výška a smer osvetlenia) aplikovať na uliciach Eötvösová a Svätoondrejská, osvetlenie nahradia súčasné osvetľovacie telesá z druhej polovice 20. storočia,
 - 7) umiestnenie konzol musí akceptovať predovšetkým princípy osvetľovania verejných a palácových budov, teda osvetľovacie konzoly umiestňovať pri vchodoch, v prípade viac významných objektov aj párovo, a to na základe dochovanej historickej dokumentácie,
 - 8) v prípade objektov vyhlásených za národné kultúrne pamiatky je otázka ich osvetlenia podriadená riešeniu ich exteriéru na základe individuálneho posúdenia.

7. Požiadavky z hľadiska nasvietenia – iluminácie historických priestorov a budov, slávnostné a príležitostné osvetlenie, nutné komunikačné osvetlenie (určenie typov a materiálu)

Základné aspekty navrhovanej koncepcie osvetlenia pamiatkovej zóny vychádzajú zo zachovaných historických fotografických podkladov. Osvetlenie prostredia je všeobecne determinované piatimi základnými aspektmi umelého osvetlenia - fyziologickým, technickým, psychologickým, ekonomickým a estetickým.

Základná symbolika iluminácie:

Medzi najvýznamnejšie a vo svojom objeme najstaršie objekty v Komárne patrí komplex Pevnostného systému. Aj keď sa uvedený komplex nachádza mimo územia pamiatkovej zóny je potrebné uvažovať v kontexte nadväznosti osvetlenia pevnosti a fondu pamiatkovej zóny. Z dôvodu transponovania významu slávnostného osvetlenia do súčasných možností je zvolené pre osvetlenie studené svetlo zo zdrojov svetla umiestnených tak, aby tento komplex vyznieval ako čitateľná sústava objemov – predovšetkým obvodového pláštia (zdroje svetla vo väčšej vzdialenosti od múrov, nasmerované zdola nahor).

Objekty v pamiatkovom území by mali byť osvetlené tak, aby bola čitateľná plasticita ich architektonického členenia. Kostol sv. Ondreja má byť osvetlený teplým žltkastým svetlom, ktorého intenzita má vrcholiť v hornej partii oboch veží a mierne dosvetľovať helmice, ktoré sú až zo záveru 19. storočia. Jeho hlavná severná fasáda má byť osvetlená homogénnym svetlom, mierne plasticizujúcim jej výzdobu. Vhodné je občasne svetlom akcentovať otvor vo vrchole fasády, ktorý patrí k jedinečným prejavom barokového zmyslu pre teatralnosť pomocou denného svetla. Osvetľovacie zdroje majú svietiť zdola nahor v primeranej vzdialenosti, aby nezanikala plasticita veží ani hlavnej fasády. Veža a západná fasáda kostola reformovanej cirkvi patrí svojim dominantným charakterom k vrcholne klasicistickým dielam na území Slovenska a ich slohový výraz sa v transpozícii spája so studeným žltkastým až modrastým svetlom bez nadmerného zvýrazňovania plasticity architektúry, iba jej blokovosti a proporcií vrátane helmice veže (zdroje svetla majú byť nasmerované z väčšej vzdialenosti tak, aby boli osvetlené plochy architektúry). Osvetlenie kostola evanjelickej cirkvi a pravoslávneho kostola bude zodpovedať forme osvetlenia barokového objektu, teda podobne ako v prípade Kostola sv. Ondreja. Osvetlenie Kaplniek sv. Anny a sv. Jozefa bude koncentrované na ich vežové časti a bude zodpovedať osvetleniu barokového objektu. Objekt radnice bol výrazne prestavaný v poslednej tretine 19. storočia. So slohovým výrazom tohto obdobia sa spája studené osvetlenie so zvýraznením blokovosti stavby. Fasády radnice a veža budú nasvietené studeným svetlom (zdroje svetla majú byť nasmerované z väčšej vzdialenosti tak, aby boli osvetlené plochy architektúry).

Na základe kompozičných charakteristík a pamiatkových hodnôt pamiatkovej zóny je stanovený spôsob osvetľovania dôležitých objektov v nasledovných režimoch:

- 1) Večerné komunikačné osvetlenie.
Nakoľko dominantný charakter pamiatkovej zóny má výraz druhej polovice 19. storočia, bude na celom území PZ použité studené bodové osvetlenie v podobe kandelábrov a konzolových svietidiel s lucernami. Nakoľko kvality verejného osvetlenia spadajú aj pod príslušné normy STN, bude v budúcnosti potrebné túto problematiku dopracovať s odborníkmi v oblasti svetlotekniky.
- 2) Slávnostné osvetlenie.
Princíp slávnostného osvetlenia sa opiera o hierarchiu a historický význam dominant a významných objektov a mal by vo farebnosti odlišiť stavby mimoriadneho historického významu. Slávnostne nasvietené majú byť: Kostol sv. Ondreja, kostol reformovanej cirkvi, evanjelický a pravoslávny kostol, františkánsky kostol, Kaplnka sv. Jozefa, Kaplnka sv. Anny, objekty radnice a múzea; mimo územia pamiatkovej zóny: Pevnosť.

- 3) Večerné, prevádzkové osvetlenie.
Má zdôrazňovať najdôležitejšie dominanty mesta. Majú byť nasvietené: Stará pevnosť, Kostol sv. Ondreja, kostol reformovanej cirkvi, veža radnice.

8. Požiadavky na riešenie predzáhradiek

Na území pamiatkovej zóny sa predpolia niektorých objektov upravovali ako okrasné záhrady. Nachádzajú sa na uliciach Pohraničná, biskupa Királya, Palatínova, Župná.

Požiadavky pre riešenie predzáhradiek:

- 1) pri obnove je potrebné zachovať primárny charakter z prelomu storočia, eventuálne neutrálny charakter priestoru okrasnej predzáhradky,
- 2) nevytvárať nové typy, ktoré mierkou ani typom nezodpovedajú charakteru typických okrasných záhrad.

9. Požiadavky na riešenie výkladcov

K charakteristickým prvkom, ohraničujúcim verejný priestor, patrili výkladce. Do polovice 19. storočia sa uplatňovali okenné výkladce, približne v šírke okenných osí, uzatvárané drevenými oplechovanými okennými. Zachovali sa na uliciach Župná, Jókaiho. V poslednej tretine 19. storočia a na začiatku 20. storočia sa uplatňovali na uličných fasádach veľké skriňové výkladce, niektoré aj náročne umelecko-remeselne zdobené. Z väčšiny týchto výkladcov zostali iba kamenné sokle, eventuálne stupne. Zachované výkladce tohto druhu sa nachádzajú na uliciach Dunajská, Jókaiho, Palatínova. Všetky pôvodné výkladce majú mimoriadny význam vzhľadom na ich umelecko-remeselné hodnoty.

Požiadavky pre riešenie výkladcov:

- 1) pôvodné výkladce zachovať in situ a umelecko-remeselne, prípadne reštaurátorsky obnoviť,
- 2) nové výkladce na objektoch, na ktorých sa zachovali fragmenty pôvodných výkladcov (kamenné sokle alebo stupne), musia rešpektovať tradičný typ, mierku, proporciu a materiál (drevo, kov, nepoužívať hliník ani plasty),
- 3) nové výkladce na objektoch, kde sa nezachovali fragmenty pôvodných výkladcov, riešiť ako novotvar s výrazom zodpovedajúcim pôvodným výkladcom na území pamiatkovej zóny s cieľom rehabilitovať historický charakter územia.

10. Požiadavky na riešenie fontán

Historické fontány sa na verejných priestoroch pamiatkového územia nenachádzajú. Niekoľko sa ich nachádza v súkromných dvoroch a záhradách bývalých šľachtických kúrií a víl, napr. dvor objektu na Ulici K. Thalyho (parc. č. 655/1). Tieto sú zväčša zanedbané a rozdelením dvorov na viacero vlastníckych jednotiek je takmer nemožné z hľadiska pamiatkového zákona zaručiť ich ochranu. K vzácnostiam patria nadzemné čerpacie zariadenia studní a to nielen zdobené liatinové z konca 19. storočia, ale aj studne zo starších období. Vo dvore nehnuteľnosti na Dunajskom nábreží (parc. č. 2102) sa nachádza v mure zabudovaná studňa s mramorovou empírovou nadzemnou časťou a liatinovým čerpacím zariadením. Nadzemná časť má podobu stély a nádrž v tvare tumbly. Vo viacerých dvoroch sú voľne porozhadzované podobné fragmenty, napr. vo dvore na Župnej ulici (parc. č. 43). Ochrana týchto historických fontán, studní a kamenno-sochárskych fragmentov je výhradne vecou a prestížou vlastníkov, lebo s ohľadom na platnosť zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu nie je možné zaručiť ich ochranu. V druhej polovici 20. storočia bolo vytvorených niekoľko novších fontán bez výraznejších pamiatkových hodnôt, ako napr. fontána v parku na Námestí M.R. Štefánika pôvodne s kolekciami záhradných trpaslíkov, resp. fontána na Nádvorí Európy.

Požiadavky pre riešenie fontán: na území pamiatkovej zóny nie je vhodné umiestňovať nové fontány, v odôvodnených prípadoch budú ich lokalizácia a výraz posudzované individuálne.

11. Požiadavky na riešenie malej architektúry

Súčasným predajným stánkom na území pamiatkovej zóny je nutné nahradiť novotvarmi na primeranej architektonickej úrovni. Z dlhodobého pohľadu je vhodné predajné stánky z územia pamiatkovej zóny premiestniť za jej okraj.

12. Požiadavky na riešenie iného mobiliáru (odpadkové koše, zábrany na parkovanie, parkovacie automaty, informačné zariadenia)

Na území pamiatkovej zóny je potrebné aplikovať mobiliár, riešený formou kontextuálneho novotvaru, ktorý nesmie byť rušivý, farebne a materiálovo príbuzný s rekonštrukčnými kópiami svietidiel, a to na uliciach: Palatínova ulica (s presahom cez Záhradnícku ulicu), Námestie generála Klapku, Ulica pohraničná, Lehárova ulica, Ulica biskupa Királyya, Ulica františkánov, Jókaiho ulica, Župná ulica (s presahom do Námestia M. R. Štefánika). V ostatných častiach pamiatkovej zóny budú aplikované uvedené druhy mobiliáru, príbuzné dizajnom navrhovaným novotvarovým svietidlám.

Požiadavky pre riešenie mobiliáru:

- 1) nový mobiliár musí svojim technickým, výtvarným riešením rešpektovať historický charakter územia,
- 2) mobiliár by mal byť pochopený ako novotvar s neutrálnym výrazom zodpovedajúci kvalitám súčasnej dizajnerskej tvorby,
- 3) navrhovaný mobiliár nahradí súčasný,
- 4) z dôvodu súčasného heterogénneho výrazu mobiliáru, ktorý je v rozpore s potrebami zachovania pamiatkových hodnôt na území pamiatkovej zóny, sa doporučuje Mestu Komárno v spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom Nitra spracovať komplexnú koncepciu riešenia verejných priestorov územia pamiatkovej zóny.

13. Požiadavky na riešenie dopravy

V súčasnosti historická pôdorysná štruktúra územia je nadržaná riešeniu dopravy. Súčasný dopravný režim vyčleňuje časť územia pamiatkovej zóny ako pešiu zónu s obmedzeným vjazdom a parkovaním motorových vozidiel. Obyvatelia územia musia mať umožnené parkovať na svojich parcelách. Súčasný dopravný režim negatívne zasahuje do časti organizmu historického mesta. S výnimkou pešej zóny sa ulice historického mesta zahŕňujú statickou dopravou, najviac na Jókaiho ulici a Ulici biskupa Királyya. Organizmus mesta rozdeľuje tranzitný ťah na most do Maďarskej republiky cez Záhradnícku ulicu.

Požiadavky pre riešenie dopravy:

- 1) historická štruktúra musí byť nadriadená dopravnému režimu,
- 2) zachovať existujúce komunikačné dopravné i pešie ťahy,
- 3) zachovať existujúci režim pešej zóny s obmedzeným režimom dopravy a parkovania,
- 4) pre odľahčenie územia pamiatkovej zóny statickou dopravou doplniť záchytné parkoviská pred vstupom do územia pamiatkovej zóny,
- 5) nedegradovať pôdorysnú a hmotovo - priestorovú štruktúru, neuskutočňovať demolácie stavieb za účelom vzniku nových dopravných ťahov,
- 6) predĺžiť pešiu zónu na uliciach Františkánov a Jókaiho po kríženie s Ulica pohraničná,
- 7) ponechať parkovanie na uliciach Dunajské nábregie, Pevnostný rad, Vnútoraná okružná, Štúrova, Kúpeľná, Špitálska, Lehárova a Námestie Kossutha bez zmien organizácie parkovania.

14. Požiadavky na riešenie infraštruktúry vrátane jej technických zariadení

Obnova jednotlivých inžinierskych sietí prebieha v rôznych časových intervaloch, z tohto dôvodu regeneračný program technickej infraštruktúry v meste by mal priniesť zodpovedné plánovanie a rekonštrukciu za koordinácie všetkých dotknutých účastníkov, ktorí po vzájomnej dohode stanovujú vecnú a časovú konkretizáciu a určujú záväzný postup obnovy infraštruktúry v pamiatkovej zóne. Konkrétny systém má mať zavedené všetky požiadavky a nároky majiteľov a investorov, aby koncepčne stanovil možnosti technickej infraštruktúry.

Likvidácia komunálneho odpadu na území pamiatkovej zóny má zodpovedať nárokom vývoja technického pokroku v tejto oblasti, teda separácie odpadov pre možnú recykláciu, čím sa spôsob odvozu môže radikálne zmeniť.

Na území pamiatkovej zóny pôsobí rušivo vzdušné elektrické vedenie, meracie skrinky osádzané v soklových častiach uličných fasád, staré nevyužívané technické prvky na strechách domov. Rekonštrukcie vedenia technického vybavenia sú pre všetky formy výstavby podmieňujúce.

Požiadavky pre riešenie infraštruktúry:

- 1) vzdušné elektrické vedenie na stĺpoch je nevyhnutné zmeniť na podzemné vedenia,
- 2) vzhľadom na vysokú koncentráciu archeologických nálezov a jednoduchšiu dostupnosť v prípade poruchy uprednostniť umiestnenie všetkých rozvodov tak, aby nedochádzalo k častým zásahom do kultúrnych vrstiev,
- 3) nevyužívané technické prvky na strechách domov, v uličných priestoroch (napr. stĺpy po presune vedení do zeme) musia byť odstránené,
- 4) rozvodné elektrokrine, meracie a regulačné zariadenia, resp. všetky technické zariadenia musia byť umiestňované na nehnuteľnostiach s pamiatkovými hodnotami (NKP, vytypované na vyhlásenie za NKP, nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou) mimo uličného priečelia tak, aby svojou polohou a výrazom nerušili pamiatkové hodnoty objektov a pamiatkového územia,
- 5) likvidáciu komunálneho odpadu na území pamiatkovej zóny riešiť tak, aby boli nadriadené pamiatkové hodnoty a prezentácie priestorov územia - smetné koše umiestňovať mimo exponovaných plôch, vo vnútri nádvorí.

VII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV V ÚZEMÍ

Krajinný kontext Komárna je z hľadiska atraktivity možné hodnotiť veľmi vysoko. Ide o sútok dvoch mohutných riek, obklopený listnatými lesmi, poľnohospodársku vidiecku krajinu s príjemnou hustotou osídlenia a množstvom historických, kultúrnych a prírodných zaujímavostí. Samotné historické jadro tohto sídla je však obklopené kultúrnou krajinou bez výraznejších architektonických hodnôt.

Napriek konfigurácii terénu sa vo vnútri územia otvára viacero pohľadov a priehľadov, ktoré je nevyhnutné zachovať, respektíve očistiť. Funkcia týchto priehľadov nie je len vo zvýraznení historického centra, ale má aj zároveň orientačnú funkciu pre návštevníka mesta, ktorému umožní ľahšie sa zorientovať a pochopiť organizáciu urbanizmu mesta.

Pre zachovanie a regeneráciu charakteristických pohľadov v území pamiatkovej zóny je nevyhnutné všetky pohľady v území zachovať:

- pohľad na Námestie generála Klapku od nárožia objektu na južnej strane námestia, parc. č. 2146,
 - pohľad č. 1 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad z ulice Hradná od objektu parc. č. 950 na Námestie generála Klapku a ulíc Palatína, Župná a Pevnostný rad,
 - pohľad č. 2 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad do Palatínovej a Župnej ulice a na Trojičný stĺp z Námestia generála Klapku,
 - pohľad č. 3 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad do Valchovníckej a Župnej ulice zo Župnej ulice od objektu parc. č. 43,
 - pohľad č. 4 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad na veže Kostola sv. Ondreja z ulice Školská,
 - pohľad č. 5 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad do Jókaiho ulice a Františkánov z Jókaiho ulice od objektu parc. č. 939,
 - pohľad č. 6 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad do Jókaiho ulice od objektu na Jókaiho ulicu parc. č. 15,
 - pohľad č. 7 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad do Jókaiho ulice od objektu na Jókaiho ulicu parc. č. 613/1,
 - pohľad č. 8 (grafické znázornenie výkrese č. 05)
- z priestoru vyústenia Ulice františkánov smerom do ulice na bývalý františkánsky kostol,
 - pohľad č. 9 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad z Ulice biskupa Királya od objektu parc. č. 96/1 na Kostol sv. Ondreja,
 - pohľad č. 10 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad z ulice Palatína od objektu parc. č. 1891 na Kostol sv. Ondreja,
 - pohľad č. 11 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)
- pohľad do Župnej ulice z Námestia M.R. Štefánika od objektu parc. č. 1889/1,
 - pohľad č. 12 (grafické znázornenie na výkrese č. 05)

VIII. POŽIADAVKY NA OCHRANU SILUETY A PANORÁMY ÚZEMIA

Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu siluety a panorámy územia vychádza z nižšej malopodlažnej úrovne zástavby v celom území voči okolitému sídelnému celku mesta Komárno, čo je určujúce aj pre regeneráciu hodnotných diaľkových chránených pohľadových uhlov na historickú siluetu pamiatkového územia.

Z hľadiska riešenia siluety a panorámy je umiestnenie Komárna problematické. Absolútna rovina riečnej nivy neumožňuje žiadnu akcentáciu pomocou terénu a každá vyššia zástavba a zeleň v okolí ciest a mesta znemožňuje výhľad na historické jadro, ktoré obklopuje.

Napriek uvedenému stále v siluete mesta dominujú veže jednotlivých kostolov, ostatné objekty historického jadra sa v siluete objavujú už menej výrazne. V súčasnosti nie je možné z ekonomického a spoločenského hľadiska realizovať odstránenie všetkej vysokej zástavby realizovanej v meste v druhej pol. 20. storočia, aby zostala zachovaná a rehabilitovala sa dominancia panorámy historického jadra. Je však potrebné pri plánovaní rozvoja mesta myslieť na špecifiká krajinného obrazu a s týmto zreteľom umožniť priehľady na historické dominanty aspoň z hlavných prízjazdových trás. Pri požiadavkách na zachovanie, údržbu a regeneráciu siluety a panorámy územia je určujúca dominantna veží rímskokatolíckeho Kostola sv. Ondreja.

Podmienky pre zachovanie a regeneráciu charakteristických pohľadov:

- 1) Pre zachovanie historicky vžitej siluety a panorámy mesta je potrebné zachovať všetky existujúce pohľady vnímateľné od prízjazdových komunikácií:
 - pohľad z Vážskeho mostu pri prízjazde od Nových Zámkov a Nitry cesta č. 64, ktorý ruší náletová zeleň a uzatvára novodobá výstavba panelákového sídliska,
 - diaľkový panoramatický pohľad č. 1 (grafické znázornenie na výkrese č. 01)
 - prízjazd od hraničného prechodu Komárno-Komárom cesta č. 64,
 - diaľkový panoramatický pohľad č. 2 (grafické znázornenie na výkrese č. 01)

- 2) Pre zachovanie dominantného pôsobenia historického jadra je potrebné zachovať všetky existujúce pohľady utvárajúcich sa v rámci mesta:
 - pohľad z Alžbetinho ostrova,
 - vonkajší pohľad č. 3 (grafické znázornenie na výkrese č. 01)
 - pohľad z Novej pevnosti na historické jadro,
 - vonkajší pohľad č. 4 (grafické znázornenie na výkrese č. 01)

IX. POŽIADAVKY ŠPECIFIKOVANÉ PRE BLOKY BL 01 AŽ BL 07 PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Požiadavky špecifikované pre bloky BL 01 až BL 07 pamiatkového územia PZ Komárno

Výklad termínov, spresnenie významu pojmov:

- úpravy jestvujúcich objektov v rámci jednotlivých blokov budú predmetom individuálneho posúdenia, pričom ich hmotové a výškové usporiadanie neprekročí parametre stanovené pre novostavby v tom istom bloku,
- osadenie objektu na uličnú čiaru – situovanie plnej (vo všetkých podlažiach) uličnej fasády na určenú hranicu ulice,
- výška jedného nadzemného podlažia – pre účely týchto zásad sa výškou jedného NP rozumie max. 3,30 m,
- podkrovie – priestor v rámci krovovej konštrukcie.

BL 01

Zásady pre blok v centrálnej časti pamiatkového územia (Námestie generál Klapku, ulice Palatínova, Župná, Valchovnícka a časť Námestia M.R. Štefánika, Tržničné námestie)

Popis bloku:

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou s najhodnotnejšími architektonickými objektmi a pamätníkmi (budova Radnice, Zichyho palác, Župný dom, Kultúrny palác, Kostol sv. Ondreja,

Kaplnka sv. Jozefa, Trojičný stĺp, socha generála Klapku a Jókaiho), v bloku sú situované predovšetkým nehnuteľnosti - NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP, nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou; nehnuteľností rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a nehnuteľností nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia je minimum.

Funkčné využitie:

- historická funkcia: obytná, obchodná, sakrálna
- súčasná funkcia : obytná, obchodná, sakrálna, administratívna
- cieľová funkcia : spoločensko - obslužná a obytná, sakrálna

Požiadavky:

- zachovať a udržiavať objekty NKP,
- zachovať a udržiavať objekty vytypované na vyhlásenie za NKP,
- zachovať, udržiavať a rehabilitovať objekty s pamiatkovými hodnotami,
- zachovať objektovú skladbu - existujúcu radovú uličnú zástavbu,
- zachovať pamiatkovo hodnotné objekty,
- realizácia novostavieb neprípustná,
- nadstavby objektov v danom území sú neprípustné, nadstavby podlaží ani striech nie sú možné,
- minimalizovať nové prvky drobnej architektúry a umeleckých artefaktov,
- ako najhodnotnejší blok PZ rehabilitovať do výrazu z konca 19. a začiatku 20. storočia,
- na všetkých objektoch bloku používať pôvodné materiály ,
- z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov viesť inžinierske stavby prioritne v už existujúcich koridoroch,
- pre blok uplatňovať zásady pre pamiatkové územie PZ Komárno (časť 3. Požiadavky).

BL 02

Zásady pre stavebný blok ulíc Jókaiho, Františkánov a K. Thalyho

Popis bloku:

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou s hodnotnými architektonickými objektmi (reformovaný, evanjelický a františkánsky kostol, Špitál a Kaplnka sv. Anny, budova Kolégia), v bloku sú situované predovšetkým nehnuteľnosti - NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP, nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou; nehnuteľností rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a nehnuteľností nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia sa nachádzajú predovšetkým na Ulici františkánov v časti od evanjelického kostola po františkánsky kostol.

Funkčné využitie:

- historická funkcia: obytná, obchodná, sakrálna
- súčasná funkcia: obytná, obchodná, sakrálna
- cieľová funkcia: spoločensko - obslužná a obytná, sakrálna

Požiadavky:

- zachovať a udržiavať objekty NKP,
- zachovať a udržiavať objekty vytypované na vyhlásenie za NKP,
- zachovať, udržiavať a rehabilitovať objekty s pamiatkovými hodnotami,
- zachovať objektovú skladbu - existujúcu radovú uličnú zástavbu,
- zachovať pamiatkovo hodnotné objekty,
- realizácia novostavieb neprípustná (len v prípade parc. č. 583/1, 584, 585, 586),
- nadstavby objektov v danom území sú neprípustné, nadstavby podlaží ani striech nie sú možné,
- realizácia novostavieb prípustná len v prípade individuálneho posúdenia KPÚ s limitovaným využitím pozemkov, dodržať historické stavebné čiary, max. do výšky zástavby 1 nadzemného podlažia,
- minimalizovať nové prvky drobnej architektúry a umeleckých artefaktov,
- z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov viesť inžinierske stavby prioritne v už existujúcich koridoroch,
- pre blok uplatňovať zásady pre pamiatkové územie PZ Komárno (časť 3. Požiadavky).

BL 03

Zásady pre stavebný blok objekt Dôstojníckeho pavilónu a časti Anglického parku.

Popis bloku:

- blok je tvorený národnou kultúrnou pamiatkou Dôstojnícky pavilón a plochou časti Anglického parku

Funkčné využitie:

- historická funkcia: obytná, oddychová - park
- súčasná funkcia : administratívna, oddychová – park
- cieľová funkcia : administratívna, oddychová – park

Požiadavky:

- zachovať a udržiavať objekt NKP,
- zachovať a udržiavať plochu parku,
- realizácia novostavieb neprípustná,
- minimalizovať nové prvky drobnej architektúry a umeleckých artefaktov,
- pre blok platia aj všeobecné zásady pre pamiatkové územie PZ Komárno (časť 3. Požiadavky),
- pre riešenie zelene parku pozri časť XI. Požiadavky na zachovanie ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

BL 04

Zásady pre stavebný blok ulíc Pevnostný rad, Dunajské nábrežie, Dunajská, Svätoondrejská, Lehárova spolu s parkom.

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou, v bloku sú situované v rovnakej miere nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou, nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia; NKP (1), nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP (1).

Funkčné využitie:

- historická funkcia: obytná, obchodná
- súčasná funkcia : obytná, obchodná, administratívna
- cieľová funkcia : spoločensko - obslužná a obytná

Požiadavky:

- zachovať a udržiavať objekty NKP,
- zachovať a udržiavať objekty vytypované na vyhlásenie za NKP,
- zachovať, udržiavať a rehabilitovať objekty s pamiatkovými hodnotami,
- zachovať pamiatkovo hodnotné objekty,
- realizácia novostavieb neprípustná (len v prípade parc. č. 2077, 2078, 2079, 2080, 2081),
- realizácia novostavieb prípustná len v prípade individuálneho posúdenia KPÚ s limitovaným využitím pozemkov, dodržať historické stavebné čiary, max. do výšky zástavby 1 - 2 nadzemných podlaží,
- minimalizovať nové prvky drobnej architektúry a umeleckých artefaktov,
- z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov viesť inžinierske stavby prioritne v už existujúcich koridoroch,
- pre blok uplatňovať zásady pre pamiatkové územie PZ Komárno (časť 3. Požiadavky).

BL 05

Zásady pre stavebný blok ulíc Dunajské nábrežie, Klobučnicka, Rybárska, Palatínova, Kúpeľná, Eötvösa, Štúrova, Ulica biskupa Király, Špitálska, Senný trh, Námestie M.R. Štefánika

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou, v bloku sú situované v rovnakej miere nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou, nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia; NKP (1), nehnuteľnosti vytypované na NKP (3)

Funkčné využitie:

- historická funkcia: obytná, obchodná, sakrálna
- súčasná funkcia : obytná, obchodná, administratívna, sakrálna
- cieľová funkcia : spoločensko - obslužná a obytná, sakrálna

Požiadavky:

- zachovať a udržiavať objekty NKP,
- zachovať a udržiavať objekty vytypované na vyhlásenie za NKP,
- zachovať, udržiavať a rehabilitovať objekty s pamiatkovými hodnotami,
- zachovať a rehabilitovať (Dunajské nábrežie R 1) objektovú skladbu - existujúcu radovú uličnú zástavbu,
- zachovať pamiatkovo hodnotné objekty,
- novostavby na ploche R 1 uskutočňovať podľa podmienok stanovených v kapitole „Požiadavky pre obnovu historického prostredia na rezervných plochách.“,
- realizácia novostavieb prípustná len v prípade individuálneho posúdenia KPÚ s limitovaným využitím pozemkov, dodržať historické stavebné čiary, max. do výšky zástavby 1 - 2 nadzemných podlaží,
- minimalizovať nové prvky drobnej architektúry a umeleckých artefaktov,
- z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov viesť inžinierske stavby prioritne v už existujúcich koridoroch,
- pre blok uplatňovať zásady pre pamiatkové územie PZ Komárno (časť 3. Požiadavky).

BL 06

Zásady pre stavebný blok ulíc Pohraničná, Záhradnícka, Námestie M.R.Štefánika, Kapitánova, časť Námestia Kossutha

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou, v bloku sú situované väčšinou nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a nehnuteľností rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia; NKP (1), nehnuteľnosti vytypované na NKP (1).

Funkčné využitie:

- historická funkcia: obytná, obchodná
- súčasná funkcia : obytná, obchodná, administratívna
- cieľová funkcia : spoločensko - obslužná a obytná

Požiadavky:

- zachovať objektovú skladbu na Ulici pohraničná a existujúcu radovú uličnú zástavbu,
- rehabilitovať priestor R 2 na kultúrno-spoločenské využitie,
- zachovať pamiatkovo hodnotné objekty,
- novostavby je možné realizovať len na mieste asanovaných objektov zaradených do kategórie nehnuteľností rešpektujúcich resp. nerešpektujúcich pamiatkové územie,
- z hľadiska zabezpečenia ochrany archeologických nálezov viesť inžinierske stavby prioritne v už existujúcich koridoroch,
- pre blok uplatňovať zásady pre pamiatkové územie PZ Komárno (časť 3. Požiadavky).

BL 07

Zásady pre stavebný blok ulíc Letná, Vnútoraná okružná, M. Csáka, Zámoryho

- blok je tvorený radovou uličnou zástavbou, v bloku sú situované väčšinou nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia a nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

Funkčné využitie:

- historická funkcia: obytná, obchodná
- súčasná funkcia : obytná, obchodná, administratívna
- cieľová funkcia : spoločensko - obslužná a obytná

Požiadavky:

- zachovať a udržiavať objekty NKP,
- zachovať, udržiavať a rehabilitovať objekty s pamiatkovými hodnotami,
- zachovať objektívnu skladbu na Zámoryho ul. a existujúcu radovú uličnú zástavbu,
- zachovať pamiatkovo hodnotné objekty,
- novostavby je možné realizovať len na mieste asanovaných objektov zaradených do kategórie nehnuteľností rešpektujúcich resp. nerešpektujúcich pamiatkové územie,
- pre blok uplatňovať zásady pre pamiatkové územie PZ Komárno (časť 3. Požiadavky).

X. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK

Spôsob prezentovania archeologických nálezov na území PZ Komárno je podmienený charakterom a významom nálezov. Nálezy zvyškov architektúry je potrebné hodnotiť a prezentovať v zmysle nasledovných kategórií:

1. V prípade významných nálezov fragmentov architektúr je vhodné ich prezentovať ich in situ v podobe sond, ktoré budú prezentovať konzervovaný originál aj s príslušným vysvetľujúcim textom.

2. V prípade zaujímavých architektonických situácií, ktoré nebudú dosahovať význam vyššie uvedenej skupiny, budú tieto prezentované v podobe vyloženia v pôdoryse s vysvetľujúcim textom.

3. V prípade nálezov menej významných architektonických situácií bude spôsob ich prezentácie individuálne zväznený. Nálezy budú v prípade ich neprezentovania zdokumentované a po zabezpečení prekryté reverzibilnými konštrukciami.

Nálezy hnutelnej povahy je vhodné prezentovať podľa uváženia formou fotografií, prípadne ich kópií ako súčasť prezentácie nálezov definovaných v kategórii 1. a môžu byť zaradené do muzeálnej expozície, prípadne iných expozícií.

Pri hodnotení pravekého, včasnohistorického a stredovekého osídlenia Komárna pre potreby identifikácie jeho dosiaľ nezistených stôp vo forme archeologických nálezísk a nálezov je potrebné z dôvodu existencie špecifických prvkov v danom mikroregióne vychádzať z charakteristiky krajiny (územia), jednak na báze prírodných vplyvov, ako aj na báze kultúrnych, resp. antropogénnych vplyvov.

Kultúrna (antropogénna) charakteristika

Človek, hlavne od začiatku mladšej doby kamennej - neolitu, v súvislosti so zavedením poľnohospodárskej výroby, začal pôsobiť na prírodnú krajinu a tým ju začal pretvárať. Pretvárajúci charakter si ľudská činnosť zachovala dodnes a smerom k súčasnosti môžeme tento jav označiť za výrazne rastúci. Svojím pôsobením na prírodnú krajinu (napr. odlesňovaním) neúmyselne napomáhal prírodným procesom meniacim tvar krajiny (napr. vodná a veterná erózia). Z čisto archeologického hľadiska však najvýraznejšie zasiahol do kultúrnej krajiny na miestach s dlhodobým, takmer neprerušovaným osídlením človeka. Neustálym zakladaním či obnovovaním sídiel na tom istom mieste, technologickým vývojom v stavebníctve a v neposlednom rade ťažbou jednej zo základných stavebných surovín – hliny, nielen menil charakter krajiny, ale zároveň devastoval stopy po predchádzajúcom osídlení. Tento jav sa najvýraznejšie prejavil v neskorom stredoveku a v novoveku, keď takmer neustály nárast obyvateľstva vyvolal búrlivý rozmach stavebníctva a je veľmi dobre sledovateľný aj na území mesta Komárno a hlavne v jeho historickom centre. V blízkej budúcnosti bude potrebné výskumom doriešiť otázku sídliskovej aglomerácie centrálneho charakteru (oppidum?) v strednej a neskoršej dobe laténskej. V neskoršom období, v dobe Avarskeho kaganátu, je vojenský charakter osídlenia doložený hustotou avarských pohrebísk s jazdeckými hrobmi a torzami avarských sídlisk. Opevnenie pri sútoku dvoch ramien Dunaja, ktoré vzniklo pravdepodobne už vo včasnom stredoveku, bolo postupom času prebudované v závislosti od rozvoja vojenských a stavebných technológií a prešlo dlhou cestou od zemného hradiska cez stredoveký hrad s renesančným palácom až k modernej novovekej pevnosti. Najvýraznejšie sa však na území pamiatkovej zóny prejavila masívna výstavba mesta v 1. polovici 18. storočia súvisiaca s výstavbou tzv. Novej pevnosti. Pravdepodobne v tom období boli výstavbou zdeštruované stopy po predchádzajúcom osídlení v takých rozmeroch, že do súčasnosti sa zachovali len ich nepatrné torzá.

Zásady ochrany archeologických nálezov a nálezísk

Pôvodný terén na území pamiatkovej zóny bol pravdepodobne pôvodne mierne vlnitý, pričom z vyšších polôh postupom odvážali alebo exploatovali zemínu a nižšie polohy (ako aj riečne ramená, jazerá) postupne naplňali pieskom, stavebným odpadom, ako aj ruinami stavieb po požiaroch, záplavách a zemetraseniach a miestami aj záplavovými usadeninami. Súčasný reliéf územia je sformovaný dlhodobým osídlením (od cca 5 000 p.n.l.) lokality až po súčasnosť. Podľa popisov M. Duška o zistení

včasnostredovekých hrobov v hĺbke 170-180 cm, keltských pecí P. Ratimorskou na Nádvorí Európy v hĺbke asi 3-4 m a zistení viacerých pivníc v PZ je možné predpokladať, že antropogénny terén sa nachádza miestami až do hĺbky 4-5 m. Naopak situácia v pevnosti, kde pôvodný pôdny povrch pri prestavbe pevnosti v 19. storočí odstránili, praveké archeologické nálezy sa nachádzajú už v hĺbke 20 cm. Objekty sú vo viacerých prípadoch ťažko sledovateľné. Z tohto hľadiska je nevyhnutné pri všetkých zemných prácach súvisiacich so stavebnou činnosťou a pri stavebnej úprave každého suterénu uskutočniť archeologický, resp. záchranný archeologický výskum.

Požiadavky pre zachovanie archeologických nálezísk:

- 1) realizovať systematické odkryvy jednotlivých plôch, ktoré sú nevyhnutné v prípade podzemných novostavieb (napr. pivnice, podzemné garáže) s kontrolnými blokmi na jednotlivých úsekoch,
- 2) pri investičnej činnosti, pokiaľ to technické riešenie umožňuje, využiť v prvom rade plochy, na ktorých bol historický terén zničený predchádzajúcou stavebnou činnosťou alebo už preskúmaný deštruktívnym archeologickým výskumom,
- 4) výkopové práce podmieniť vykonaním archeologického výskumu,
- 5) podľa možnosti uprednostniť v prvej etape archeologického výskumu metódy nedeštruktívne (georadar, elektromagnetické a elektroodporové merania a pod.) a následne uskutočniť sondážny alebo plošný výskum na overenie výsledkov nedeštruktívneho výskumu,
- 6) nehnuteľné archeologické nálezy (torzá architektúr, barokové pivnice, studne) v čo najväčšej miere zachovať na pôvodnom mieste, napr. zastavením investičnej činnosti alebo zmenou projektu stavby, nehnuteľné nálezy s vysokou výpovednou hodnotou prezentovať „in situ“.

XI. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

V pamiatkových územiach z hľadiska záujmov pamiatkovej starostlivosti je potrebné rozlišovať päť (5) typov štruktúr zelene a historickej zelene:

- 1) historická záhrada v zmysle Florentskej charty,
- 2) ostatná historická zeleň sídla,
- 3) zeleň novodobá – dotvárajúca historické prostredie sídla,
- 4) zeleň novodobá – v historickom prostredí sídla nevhodná,
- 5) zeleň navrhovaná.

Tieto typy štruktúr zelene sú výsledkom priemetu súčasnej štruktúry zelene a rekonštruovanej štruktúry historickej zelene. Súčasná štruktúra zelene bola zisťovaná na základe mapovania v teréne. Historickú zeleň je možné rekonštruovať na základe analýzy historických fotografií a historických máp.

Základné zákonné podmienky pre zakladanie a údržbu zelene v pamiatkovej zóne:

- 1) rozhodnutie o výrube drevín v pamiatkovej zóne môže vydať orgán ochrany prírody len po vyjadrení orgánu ochrany pamiatkového fondu, ktorý je v tomto prípade dotknutým orgánom,
- 2) výsadby drevín v pamiatkovej zóne (na základe projektovej dokumentácie i na základe zámeru) podliehajú vyjadreniu príslušného krajského pamiatkového úradu v zmysle § 32 odsekov 5, 8, 9 a 10 pamiatkového zákona.

Podmienky pre zachovanie, ochranu a regeneráciu zelene (parky, verejná zeleň, záhrady a dvory, stromoradia) podľa jednotlivých typov:

1. Historická záhrada (park) v zmysle Florentskej charty:

- zeleň dochovaná do súčasnosti na pôvodnej ploche, prípadne i plošne zredukovaná, s relatívne vysokým stupňom autenticity.

Takáto štruktúra historickej zelene na území pamiatkovej zóny nebola zistená.

2. Ostatná historická zeleň sídla:

- plošné (parky a záhrady) i líniové (aleje) sadové úpravy dochované aspoň vo fragmentoch na pôvodných plochách a uliciach, hoci s nízkym stupňom autenticity.

Tejto kategórii zodpovedá fragment Anglického parku, kláštorňa záhrada na nádvorí Kolégia jezuitov na Palatínovej ulici, záhrada pri Kolégiu reformovanej cirkvi na Jókaiho ulici, sadová úprava na nádvorí Podunajského múzea so sochou M. Jókaiho, sadová úprava na nádvorí Dôstojníckeho pavilónu, sadová úprava pred Gymnázium L. J. Šuleka na Ulici pohraničná, sadová úprava pred Gymnázium H. Selyeho na Ulici biskupa Király, sadová úprava dvora budovy bývalej Župnej súdnej stolice na Palatínovej ulici, bývalého domu sv. Jána na Námestí generála Klapku a všetky aleje v mestských uliciach.

Požiadavky pre riešenie zelene:

- zachovať všetky štruktúry zelene tohto typu v princípe, to zn. nie je nutné zachovať konkrétny vegetačný prvok (strom, aleja), ale zachovať, resp. obnoviť ideu, ktorá je v nich obsiahnutá,
- obnova/plocha - v prípade existencie hodnoverných podkladov vychádzať z týchto, napr. dispozičné riešenie, pri absencii podkladov vychádzať z historických analógií (napr. obnova kláštornej záhrady),
- obnova/línia, resp. aleja - v prípade zmiešaných alejí je prípustná jednorázová úplná asanácia celej aleje, avšak s bezprostrednou náhradnou výsadbou vhodným druhom,
- po získaní hodnoverných údajov sa pridržať zásady pôvodnej druhovej skladby drevín, pri absencii takýchto údajov sa pridržať dobových analógií, ako náhrada za asanované dreviny prichádzajú do úvahy i niektoré moderné kultivary stromov odvodené od rodov pôvodne použitých (napr. namiesto lipy použiť malokorunný kultivar tohto rodu alebo namiesto pagaštana konského použiť malokorunný kultivar tohto rodu, ktorý je zároveň odolný voči škodcom).

3. Zeleň novodobá - dotvárajúca historické prostredie sídla:

- novodobé parkové úpravy a aleje na uliciach a námestiach, ktoré síce nenadväzujú na vzory z minulosti, avšak vhodne dotvárajú interiér mesta, prípadne akcentujú historické dominanty alebo maskujú nežiaduce pohľady a priehľady,
- zeleň záhrad obytných domov a obytných súborov, často úžitková, transformácia na zeleň okrasnú je prípustná, transformácia na zastavanú plochu iba po vyjadrení orgánu ochrany pamiatkového fondu.

Tejto kategórii zodpovedá parková úprava na Námestí M.R. Štefánika a parku Franza Lehára, sadová úprava Nádvorí Európy, sadová úprava okolia reformovaného kostola na Jókaiho ulici a všetky menšie zelené plochy v meste, či verejného alebo súkromného charakteru.

Požiadavky pre riešenie zelene:

- u mladších výsadiieb v dobrom zdravotnom stave pravidelnou odbornou údržbou a starostlivosťou čo najviac predĺžiť periódu ich hlavného estetického účinku, u starších výsadiieb v poslednej vývojovej fáze, u ktorých nie je predpoklad obnovenia ich estetického účinku prichádza do úvahy radikálna obnova celej prestarnutej výsadby alebo aleje a jej náhrada vhodným druhom vzrastlých stromov,
- druhová skladba: prípustné sú i moderné kultivary drevín, ktoré nemusia byť odvodené od pôvodne použitých rodov a druhov, pripúšťajú sa i šľachtiteľské novinky, avšak pri rešpektovaní ekologických a pestovateľských nárokov týchto rastlín.

4. Zeleň novodobá - v historickom prostredí sídla nevhodná:

- v interiéri sídla pôsobí cudzo, často náletová alebo vysádzaná nekonceptne a živelne, prekrývajúca dominanty mesta často z ideologických dôvodov (sakrálné stavby "utopené" v hmote ihličnanov), niekedy vysádzaná pod vplyvom módných trendov (výsadby tzv. tuje mlyňanskej (*Thuja occidentalis Malonyana*) v 60 - tých rokoch 20. storočia, alebo výsadby cupresovca laylandského (*Cupressocyparis leylandii*) v 80-tých rokoch 20. storočia.

Tejto kategórii zodpovedá nevhodná výsadba ihličnanov v predzáhradke budovy radnice.

Požiadavky pre riešenie zelene:

- asanácia bez náhradnej výsadby.

5. Zeleň navrhovaná:

- zeleň (reštitúcia pôvodnej) na plochách v súčasnosti bez vegetácie, o ktorých máme hodnoverné údaje o existencii zelene v minulosti,
- zeleň (novotvar) na plochách, na ktorých v minulosti nemáme existenciu zelene zdokumentovanú,
- línie (ulice) alebo plochy v súčasnosti bez stromovej vegetácie, prípadne iba s fragmentami nefunkčných porastov. v komplexe urbanisticko - architektonických vzťahov v zóne a väzieb zóna - sídlo - krajina je to zeleň s pozitívnym účinkom bez ohľadu na to, či nadväzuje na vzory z minulosti alebo je na danom mieste novotvarom.

Tejto kategórii zodpovedá tzv. rezervná plocha zelene navrhovaná na parcelách č. 38, 39, 45 a 46 a navrhovaná aleja na Námestie M. R. Štefánika v úseku od križovatky Pohraničná – Gazdovská – Záhradnícka po križovatku Palatínova.

Požiadavky pre riešenie zelene:

- z hľadiska druhovej skladby sú prípustné i moderné kultivary drevín, pri výbere klásť zvýšený dôraz na výšku dreviny v dospelosti a požadovaný estetický a funkčný účinok.

4. PRÁVNE NORMY

Najdôležitejšou súčasťou procesu regenerácie územia sú vlastníci jednotlivých pamiatkových objektov, pretože iba prostredníctvom nich môže byť proces regenerácie a revitalizácie územia pamiatkovej zóny plnohodnotný a efektívny.

Legislatívne podklady

- 1) Ústava Slovenskej republiky.
- 2) Nariadenie o vyhlásení územia historického jadra Komárna za pamiatkovú zónu. Západoslovenský Krajský národný výbor v Bratislave, odbor kultúry, ktoré nadobudlo účinnosť dňom 25.09.1990.
- 3) Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.
- 4) Vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov v znení vyhlášky č. 231/2014 Z.z..
- 5) Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.
- 6) Zákon SNR č. 138/1992 Z. z. o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch v znení neskorších predpisov.
- 7) Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.
- 8) Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii.
- 9) Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva z roku 1972.

Číslo : KPUNR-2015/8996-3/59728/Val

ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA PAMIATKOVÁ ZÓNA KOMÁRNO

Krajský pamiatkový úrad Nitra vydáva na základe § 11 ods. 2 písm. b) zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“) dokument:

„Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Komárno“,

ktorý vypracoval Krajský pamiatkový úrad Nitra v decembri 2014, kolektív spracovateľov: Mgr. Imrich Tóth – zodpovedný riešiteľ, Mgr. Pavel Paterka – archeológia, Ing. Darina Ulrychová, CSc. – historická zeleň.

Tento dokument podľa § 10 ods. 2 písm. d) pamiatkového zákona schválil Pamiatkový úrad Slovenskej republiky stanoviskom č. PUSR-2015/5164-4/25621/POR zo dňa 20. 04. 2015.

Dokument: „Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Komárno“, z decembra 2014 **nadobúda platnosť dňa 1. 7. 2015.**

Podľa § 29 ods. 2 pamiatkového zákona krajský pamiatkový úrad vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia zahrňujúcej podľa § 29 ods. 1 pamiatkového zákona činnosti a opatrenia, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie územia. Podľa § 29 ods. 2 pamiatkového zákona zásady ochrany pamiatkového územia sú podkladom pre územný plán a sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie.

V súlade s § 29 ods. 3 pamiatkového zákona dokument: „Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Komárno“, obsahuje požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, materiálovej a objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, architektonického výrazu, prvkov uličného interiéru a uličného parteru, historickej zelene, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk a ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

Ing. Anna Valeková
riaditeľka
krajského pamiatkového úradu

V Nitre dňa 20. 05. 2015

6. PRÍLOHY

6.1. Zoznam podkladov

6.1.1. Pamiatkové výskumy

6.1.1.1. Archeologické výskumy

- GERE, M.: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Komárno - ulica Eötvösa (parelné čísla 1985/1-2, 1986/1, 1987/1). Archaeoservices, Bratislava 2010 – archív KPÚ Nitra, č. KN/T-0019.
- GERE, M.: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Komárno, okres Komárno „Nová pevnosť – západný bastión (bastión Madony)“ - terénne úpravy a inžinierske siete. terénne úpravy a inžinierske siete. Archaeoservices, Bratislava 2012 – archív KPÚ Nitra, č. KN/T-0091.
- GERE, M. - GEREOVÁ, M.: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Komárno – Mederčská ulica, „Obchodný dom“. Archaeoservices, Bratislava 2013 – archív KPÚ Nitra, č. KN/T-0111.
- JELÍNEK, P. - STRAKOVÁ, L. - BENKOVÁ, M.: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Komárno, okres Komárno „Stará pevnosť“. Slovenský archeologický a historický inštitút - SAHI, Bratislava 2009 – archív KPÚ Nitra č. KN/T-0009.
- JELÍNEK, P. - TESLÍKOVÁ, T. - GERE, M.: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Revitalizácia centrálnej mestskej časti - Kossúthove námestie. Slovenský archeologický a historický inštitút - SAHI, Bratislava 2011 – archív KPÚ Nitra č. KN/T-0058.
- PAŽINOVÁ, N. - GERE, M.: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu - Komárno, okres Komárno „polyfunkčný dom - rekonštrukcia, prestavba“. Katedra archeológie FF UKF, Nitra 2012 – archív KPÚ Nitra, č. T-0098.
- RATIMORSKÁ, P.: Pavel (Pálpuszt) okres Komárno – archeologický prieskum – správa o prieskumoch v teréne (rukopis) 1975.
- TAKÁCS, M. - IVAN, B.: Dokumentácia z archeologického výskumu na stavbe „Polyfunkčný dom na Palatínovej ulici“ v Komárne. Archaeoservices, Bratislava 2010 – archív KPÚ Nitra, č. KN/T-0032.

6.1.1.2. Architektonicko-historické výskumy

- BOBÁŇ, Z a kol.: Nová pevnosť v Komárne, IV. etapa komplexného architektonicko – historického výskumu Protitureckej pevnosti v Komárne – časť Kasárenská budova, Komárno parc. č. 1818/11. 11/2012
- HAVLÍK, M. a SABADOŠOVÁ, E.: Kaplnka a Špitál sv. Anny v Komárne. Architektonicko-historický výskum. 07/2011
- HAVLÍK, M. a SABADOŠOVÁ, E.: Župný dom v Komárne. Architektonicko-historický výskum fasád. 2007
- HAVLÍK, M. a SABADOŠOVÁ, E.: Komárno, Kostol sv. Ondreja – architektonicko-historický výskum priečelnej fasády a fasád veží. 10/2011
- KVASNICOVÁ, M.: Komárno, Dunajské nábrežie 16. Architektonicko-historický výskum. 10/2007.
- KVASNICOVÁ, M. a BEDNÁR, P.: Komárno, Palatínova 10 – 12 rehoľný dom Rádu sv. Benedikta, Architektonicko-historický výskum uličného krídla, 06/2004
- NÉMETH, A.-BOBÁŇ, Z a kol.: Dôstojnícky pavilón. Architektonicko-historický výskum budovy Dôstojníckeho pavilónu v Komárne. 11/2013
- NÉMETH, A.-MAKÝŠ, O.-BOBÁŇ, Z.: Nová pevnosť v Komárne - III. etapa architektonicko - historického výskumu Novej Pevnosti nadväzujúca na II. etapu výskumu Starej Pevnosti. 12/2011
- NÉMETH, A. a kol.: Nová pevnosť v Komárne, IV. etapa komplexného architektonicko – historického výskumu Protitureckej pevnosti v Komárne – časť Veliteľská budova, Komárno parc. č. 1818/12. 11/2012
- NÉMETH, A.: Stará pevnosť v Komárne, I. etapa architektonicko – historického výskumu a inventarizácia dvorových fasád a dispozícií kurtín. 11/2009
- NÉMETH, A.-MAKÝŠ, O.-BOBÁŇ, Z.: Stará pevnosť v Komárne, II. etapa architektonicko – historického výskumu a inventarizácia vonkajších fasád a dispozícií bastiónov. 11/2010

6.1.2. Odborné a metodické dokumenty

- BAJCHY, I.: Bývalý vojenský kostol. Zámer obnovy pamiatky. SÚPS a OP, Bratislava 1977
- DÉNESOVÁ, E. a CSÜTÖRTÖKY, O.: Reštaurátorský prieskum v interiéri bývalého františkánskeho (vojenského) kostola. Ústredie umeleckých remesiel, Komárno 10/1989
- FAŠANGOVÁ, L.- LUKÁČOVÁ, E.: – KOCKOVÁ, E. – KOLAŘIKOVÁ, E.: Umelecko–historický a architektonický prieskum Františkánskeho, neskôr vojenského kostola v Komárne s príľahlým areálom. FASVŠT KT, Bratislava 1980-81
- GRÁFEL, L.: Komárňanská pevnosť - národná kultúrna pamiatka záchrana a revitalizácia pamiatky. Komárno 2004
- KOTRUSZOVÁ, V.: Objekt kostola evanjelického a.v. Zámer obnovy pamiatky. SÚPS – BA stredisko v Komárne, Komárno 04/1993
- LITOMERICZKY, N.: Kolégium Reformovanej cirkvi v Komárne - obnova fasády, Stavebno-historický prieskum, Komárno 1994
- Nariadenie o vyhlásení územia historického jadra Komárna za pamiatkovú zónu. Západoslovenský Krajský národný výbor v Bratislave, odbor kultúry, 1990.
- Návrh na vyhlásenie pamiatkovej zóny – Komárno. KÚŠPS a OP, Bratislava 1989
- Zásady pamiatkovej starostlivosti pre historické jadro mesta Komárno. SÚPS a OP, Bratislava 1977
- VÁCHA, Z.: Budova evanjelickej a.v. fary. Zámer obnovy pamiatky. KÚŠPS a OP, Bratislava 1985
- Pamiatková zóna Komárno. Urbanisticko-historický výskum. Krajský pamiatkový úrad Nitra, Hudák a kol.. Nitra 12/2005
- Pamiatková zóna Komárno. Zásady ochrany (návrh). Krajský pamiatkový úrad Nitra, Hudák a kol.. Nitra 12/2005

6.1.3. Použitá literatúra

- ALAPY, Gy.: Lovasnomád sírok a Vágduna alsócsallóközi jobbpártján. In: Nemzeti Kultúra I-1. Komárom 1933, s. 38-40.
- BEDNÁR, P. - KVASNICOVÁ, M. - RATIMORSKÁ, P.: Komárno - bývalá rezidencia a kolégium jezuitov. Predbežná správa o výsledkoch archeologického a umelecko-historického výskumu. In: Archaeologica historica 30. Ústav archeologie a muzeologie FF MU, AV ČR Brno 2005, s. 149-163.
- BEDNÁR, P. - RATIMORSKY, P.: A jezsuiták egykori komáromi rendháza és kollégiuma – Előzetes jelentés a régészeti feltárás eredményeiről. A Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeuma 2006. évi Értesítője. Komárom 2007, s. 125-142.
- BEDNÁR, P.: Záchraný archeologický výskum bývalého kláštora jezuitov v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2004. Archeologický ústav SAV Nitra 2006, s. 33-35, 228 (obr. 11).
- BLAŽOVÁ, E. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J.: Letecký prieskum na Slovensku. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1998. Archeologický ústav SAV Nitra 2000, s. 38.
- BOROVSZKY, S.: Magyarország vármegyéi és városai. Komárom vármegye. Athenaeum, 1907 Budapest
- BUDA VÁRY, V.: Keramika „pannonského“ typu z Iže a z Páthu (okres Stará Ďala). In: Sborník muzeálnej spoločnosti slovenskej 24/3-4. Muzeálna spoločnosť slovenská Turčiansky sv. Martin 1930, s. 225.
- ČILINSKÁ, Z.: Ďalšie pohrebiská z 8. storočia v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1978. Archeologický ústav SAV Nitra 1980, s. 86-88, 323 (obr. 50).
- ČILINSKÁ, Z.: Dve pohrebiská z 8.-9. storočia v Komárne. In: Slovenská archeológia XXX-2. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1982, s. 347-393.
- ČILINSKÁ, Z.: Predveľkomoravské kostrové pohrebisko v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1974. Archeologický ústav SAV Nitra 1975, s. 43-45.
- ČURNÝ, M. - PAŽINOVÁ, N.: Výbava meštianskej domácnosti v novovekom Komárne. In: KUZMOVÁ, K. - RAJTÁR, J.: Rímsky kastel v Iži. Výskum 1978-2008. Zborník príspevkov k 30. výročiu archeologického výskumu. Archeologický ústav SAV, Nitra 2010, s. 145-153.
- DUŠEK, M.: K otázkam pravekého vývoja juhozápadného Slovenska. In: Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV 6. Nitra 1961, s. 59, 60 (obr. 1:7-13), 61, 67 (obr. 5:1,4), 69, 70-71 (obr. 7-8), 72, 75 (obr. 11).

- EISNER, J.: Slovensko v pravěku. Učená spoločnosť Šafárikova, Bratislava 1933, s. 16-17, 35, 63, 86-87, 165, 170, 175, 177, 184, 201, 205, 218, 220, 231, 232, 236, 281, obr. 2:1-3, tab. 6:1-14, tab. 42:1,3-13, tab. 43:1-7, tab. 61:13,16, tab. 62:10,12, ta. 66:1,4,6-9,13-14, tab. 70:7, tab. 71: 7-9, tab. 65:1-3,5-9, tab. 83:4.
- FÉNYES, E.: Komárom vármegye leírása /1848/. Kalligram, 1994 Bratislava
- GERE, M.: Záchranný archeologický výskum Komárno - „Nová pevnosť“. Predbežné výsledky. In: luxta Danubium No. 15. Podunajské múzeum, Komárno 2013, s. 87-108.
- GRÁFEL, L.: *NEC ARTE NEC MARTE* Komárňanský pevnostný systém, Mestský úrad Komárno a NEC ARTE s.r.o., Komárno 1999
- GRÁFEL, L.: Pevnostný systém Komárno, KÚŠPS a OP ERPO, Bratislava, 1986
- HABOVŠTIK, A.: Nálezy stredovekých hlinených kotlíkov na Slovensku. In: Zborník Slovenského národného múzea, roč. 68 - História 14. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1974, s. 123, 135.
- HAJNALOVÁ, E. - MIHÁLYIOVÁ, J.: Archeobotanické nálezy v roku 1994. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1994. Archeologický ústav SAV Nitra 1996, s. 65-69.
- HAJNALOVÁ, M.: Rastlinné makrozvyšky analyzované v roku 2001. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2001. Archeologický ústav SAV Nitra 2002, s. 56-57.
- HANZELYOVÁ, E. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J.: Letecká prospekcia na Slovensku. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1994. Archeologický ústav SAV Nitra 1996, s. 82, 228 (obr. 58:2).
- HROMADOVÁ, L.: KOMÁRNO okres Komárno , 1963
- JANŠÁK, Š.: Staré osídlenie Slovenska. In: Zborník muzeálnej spoločnosti slovenskej 24/1-2. Muzeálna spoločnosť slovenská, Turčiansky sv. Martin 1930, s. 62.
- KÖNIG, T.: Ďalšie včasnostredoveké sídlisko v Komárne. In: Musaica XXV. Univerzita Komenského, Bratislava 2007, s. 99-110.
- KOŠTIAL, J.: Komárno - Nádvorie Európy. Technologická a funkčná analýza komplexu hrnčiarskych pecí z doby laténskej. Diplomová práca. Katedra archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra 2004.
- KUZMA, I. - BARTÍK, M.: Letecká prospekcia na juhozápadnom Slovensku. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2003. Archeologický ústav SAV Nitra 2004, s. 110.
- KUZMA, I. - BARTÍK, M.: Letecká prospekcia na Slovensku v roku 2008. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2008. Archeologický ústav SAV Nitra 2011, s. 150.
- KUZMA, I.: Výsledky leteckej prospekcie na juhozápadnom Slovensku. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1990. Archeologický ústav SAV Nitra 1992, s. 63.
- MÁCZA, M.: KOMÁROM Történelmi séták a városban, Madách, 1992
- MÁCZA, M.: Vývoj Komárna v obrazoch, Oblastné podunajské múzeum v Komárne, 1985
- MÁCZA, M.: Komárom fejlődése képekben, Duna Menti Múzeum, Komárom 1985
- NEVIZÁNSKY, G. - TRUGLY, S.: Meč s jazykovitou rukoväťou z Komárna. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2003. Archeologický ústav SAV Nitra 2004, s. 141, 278 (obr. 96).
- PAVÚK J.: Chronologie der Želiezovce-gruppe. In: Slovenská archeológia č. 17/2. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1969, s. 288, 292, 294, 299, 301, 304, 310, 311, 312 (obr. 34:9), 323, 324 (obr. 37-38), 331, 334, 353 (obr. 57).
- RAJTÁR, J.: Rímske poľné tábory v Iži a v Komárne – Veľkom Harčáši. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1991. Archeologický ústav SAV Nitra 1992, s. 97-98, 172 (obr. 61).
- RAJTÁR, J.: Výsledky prieskumu na trase výstavby vodných diel na Dunaji (úsek Čičov – Patince). In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1980. 1. časť. Archeologický ústav SAV Nitra 1981, s. 241-242; 2. časť, s. 439 (obr. 140).
- RATIMORSKÁ, P.: Archeologické prieskumy a nálezy v okrese Komárno. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1978. Archeologický ústav SAV Nitra 1980, s. 227.
- RATIMORSKÁ, P.: Jazdecký hrob z 8. storočia v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1978. Archeologický ústav SAV Nitra 1980, s. 228-229.
- SEGERT, S.: Rímsky sarkofág CIL III 7327 v evanjelickom a. v. kostole v Komárne. In: Slovenská archeológia V-1. Slovenská akadémia vied, Bratislava 1957, s. 240-244.
- TIRPÁK, J.: Výsledky geofyzikálneho merania z dvoch stredovekých lokalít. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2004. Archeologický ústav SAV Nitra 2006, s. 193-194, 321 (obr. 117:3,4).
- TOČÍK, A.: Ďalšie pohrebisko z doby avarskej ríše v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1977. Archeologický ústav SAV Nitra 1978, s. 229-231, 363 (obr. 118-120).

- TRUGLY, A.: Kostrové pohrebisko z obdobia avarskej ríše v Komárne. In: Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV 19. Nitra 1981, s. 159-161.
- TRUGLY, A.: Kostrový hrob z doby avarskej ríše v Robotníckej štvrti v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1979. Archeologický ústav SAV Nitra 1980, s. 239.
- TRUGLY, A.: Piata sezóna výskumu pohrebiska z obdobia avarskej ríše pri lodeniciach v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1983. Archeologický ústav SAV Nitra 1984, s. 215-216, 312 (obr. 102).
- TRUGLY, A.: Pohrebisko z doby avarskej ríše v Komárne - Robotníckej štvrti. In: Spravodaj Oblastného podunajského múzea - A Dunamenti Múzeum Értésítője 2. Komárno 1982, s. 5-48.
- TRUGLY, A.: Pokračovanie výskumu pohrebiska z obdobia avarskeho kaganátu pri lodenici v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1980. 1. časť. Archeologický ústav SAV Nitra 1981, s. 317-318; 2. časť, s. 473-474 (obr. 180-181).
- TRUGLY, A.: Pokračovanie výskumu pri lodeniciach v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1987. Archeologický ústav SAV Nitra 1988, s. 136.
- TRUGLY, A.: Sídliisko z 11.-13. storočia v Komárne - Hadovciach. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1978. Archeologický ústav SAV Nitra 1980, s.274-275, 390 (obr. 150-151).
- TRUGLY, A.: Sídliisko z 8.-9. storočia v Komárne – Veľkom Harčáši. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1994. Archeologický ústav SAV Nitra 1996, s. 174, 299-300 (obr. 143-144).
- TRUGLY, A.: Štvrtá sezóna záchranného výskumu pri lodeniciach v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1982. Archeologický ústav SAV Nitra 1983, s. 256, 409 (obr. 166).
- TRUGLY, A.: Tretia sezóna výskumu pohrebiska z obdobia avarskej ríše pri lodeniciach v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1981. 1. časť. Archeologický ústav SAV Nitra 1982, s. 295-296; 2. časť, s. 444 (obr. 160).
- TRUGLY, A.: Záchranný výskum pohrebiska pri lodeniciach v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1989. Archeologický ústav SAV Nitra 1991, s. 101-102.
- TRUGLY, A.: Záchranný výskum pohrebiska z doby avarskej ríše pri lodeniciach v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1979. Archeologický ústav SAV Nitra 1980, s. 240, 363 (obr. 146).
- TRUGLY, A.: Záchranný výskum pohrebiska z doby avarskej ríše v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1976. Archeologický ústav SAV Nitra 1977, s. 293-294, 435 (obr. 435).
- TRUGLY, A.: Záchranný výskum v lodeniciach v Komárne. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1988. Archeologický ústav SAV Nitra 1990, s. 164.
- TRUGLY, S.: A komáromi avar kori temetők kutatástörténete. In: Új Mindenes Gyűjtemény 4. Régészeti és Történetírás. Madách Kiadó, Pozsony 1985, s. 37-60.
- TRUGLY, S.: Stredoveká keramika z Komárna (Starej pevnosti). In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2004. Archeologický ústav SAV Nitra 2006, s. 196-197, 322 (obr. 118:1-10).
- Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Veda, 1977 Bratislava
- ZÁBOJNÍK, J.: Slovensko a Avarský kaganát. Druhé vydanie. PELIKÁN, Dunajská Streda 2009, s. 96-99.
- ZÁVADOVÁ, K.: Verný a pravdivý obraz slovenských miest a hradov ako ich znázornili rytci a ilustrátori v XVI, XVII. a XVIII. storočí, Tatran, Bratislava, 1974

6.2. Historická dokumentácia

6.2.1. Historické rytiny.

1. *Historický erb mesta Komárno.* Archív KPÚ Nitra.
2. *Vyobrazenie obliehania Komárna v roku 1594.* Archív KPÚ Nitra.
3. *Rytina obliehania mesta v roku 1594 od Johanna Sibmachera.* Archív KPÚ Nitra.
4. *Kolorovaná medirytina z roku 1595 od Georga Hoefnagela.* Archív KPÚ Nitra.
5. *Pevnosť a mesto z východu na vyobrazení od Johanna Ledentu z roku 1639.* Archív KPÚ Nitra.
6. *Komárňanská pevnosť z roku 1664 od Gaspara Bouttatsa.* Archív KPÚ Nitra.
7. *Kolorovaná medirytina Komárna z roku 1664 od neznámeho autora.* Archív KPÚ Nitra.
8. *Vyobrazenie Komárna z druhej pol. 17. storočia od Jakoba Tolliusa.* Archív KPÚ Nitra.
9. *Komárno na vyobrazení od Daniela Meisnera z roku 1678.* Archív KPÚ Nitra.
10. *Komárno na medirytine z roku 1684, autor J. Pelters a G. Bouttats.* Archív KPÚ Nitra.
11. *Komárno na medirytine z roku 1685 od Jacoba Koppmayera.* Archív KPÚ Nitra.
12. *Kolorovaná medirytina z druhej pol. 17. storočia od T. Danckertsa.* Archív KPÚ Nitra.
13. *Kolorovaná medirytina Komárna z roku 1732 od F.B. Wenera.* Archív KPÚ Nitra.
14. *Komárno na kresbe z knihy A. Kunikeho vydanej v roku 1826.* Archív KPÚ Nitra.
15. *Komárno na kresbe Pietra Erminyho z prvej pol. 19. storočia.* Archív KPÚ Nitra.
16. *Komárno na kolorovanej litografii z pol. 19. storočia od F.X. Sandmanna.* Archív KPÚ Nitra.
17. *Pohľad na mesto Komárno na kresbe z 19. storočia.* Archív KPÚ Nitra.
18. *Obliehanie Komárna v roku 1849 cisárskymi vojskami.* Archív KPÚ Nitra.
19. *Kapitulácia gen. Klapku v roku 1849, v pozadí vyhorené mesto.* Archív KPÚ Nitra.
20. *Vyobrazenie hlavného námestia po zničení mesta z roku 1849.* Archív KPÚ Nitra.
21. *Pohľad na mesto z Dunajského predmestia z roku 1856.* Archív KPÚ Nitra.
22. *Pohľad na mesto od Sandbergu na oceľorytine z roku 1856 od Ludwiga Rohbocka.* Archív KPÚ Nitra.

6.2.2. Historické mapy.

1. *Mapa pevnosti a mesta Komárno z roku 1639 (Johann Ledentu).* Archív KPÚ Nitra.
2. *Mapa pevnosti a mesta Komárno z roku 1682.* Kriegs-Archiv Wien.
3. *Mapa pevnosti a časti mesta z roku 1719.* Kriegs-Archiv Wien.
4. *Mapa pevnosti a mesta z roku 1744.* Štátny archív v Nitre – pobočka Komárno.
5. *Mapa pevnosti a mesta z roku 1744.* Štátny archív v Nitre – pobočka Komárno.
6. *Mapa pevnosti a mesta z roku 1777.* Štátny archív v Nitre – pobočka Komárno.
7. *Mapa mesta z roku 1806.* Vojenský archív Budapešť.
8. *Mapa mesta s návrhom pevnostného systému z roku 1810.* Vojenský archív Budapešť.
9. *Mapa mesta a pevnostného systému z roku 1818.* Kriegs-Archiv Wien.
10. *Plán pevnostného systému a mesta z roku 1862.* Kriegs-Archiv Wien.
11. *Plán pevnostného systému a mesta z roku 1863.* Kriegs-Archiv Wien.
12. *Mapa mesta z roku 1873.* Kriegs-Archiv Wien.
13. *Mapa mesta a pevnostného systému z roku 1876.* Vojenský archív Budapešť.
14. *Mapa mesta z roku 1880.* Vojenský archív Budapešť.
15. *Mapa mesta s pevnostným systémom z roku 1882.* Vojenský archív Budapešť.
16. *Detail mapy mesta s pevnostným systémom z roku 1882.* Vojenský archív Budapešť.
17. *Mapa mesta s pevnostným systémom z roku 1895.* Vojenský archív Budapešť.
18. *Detail katastrálnej mapy mesta z roku 1899.* Štátny archív v Nitre – pobočka Komárno.
19. *Detail katastrálnej mapy mesta z roku 1899.* Štátny archív v Nitre – pobočka Komárno.
20. *Detail mapy mesta s pevnostným systémom z roku 1910.* Vojenský archív Budapešť.
21. *Mapa mesta s pevnostným systémom z roku 1914.* Vojenský archív Budapešť.
22. *Mapa pevnosti a časti mesta z roku 1925.* Archív KPÚ Nitra.
23. *Mapa mesta s plánom prestavby z roku 1953.* Archív KPÚ Nitra.
24. *Mapa pamiatkovej zóny z roku 1989.* Archív KPÚ Nitra.

6.2.3. Historické pohľadnice a fotografie.

1. Hlavné námestie na konci 60-tych rokov 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
2. Už ako Klapkovo námestie na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
3. Námestie generála Klapku s budovou radnice na začiatku 20. stor. Archív KPÚ Nitra.
4. Nájomný bytový dom postavený Komáromi Első Takarékpénztár v roku 1884. Archív KPÚ Nitra.
5. Bronzová socha generála Klapku na námestí postavená v roku 1896. Archív KPÚ Nitra.
6. Socha gen. Klapku na fotografii z roku 1906. Archív KPÚ Nitra.
7. Námestie premenované na Námestie M.R. Štefánika po roku 1948. Archív KPÚ Nitra.
8. Bronzová socha M.R. Štefánika na námestí stála od roku 1948 do roku 1952. Archív KPÚ Nitra.
9. Námestie bez sôch v druhej pol. 20. storočia ako Námestie VOSR. Archív KPÚ Nitra.
10. Námestie pred Trojičným stĺpom okolo roku 1880. Archív KPÚ Nitra.
11. Námestie pred Trojičným stĺpom na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
12. Námestie pred Trojičným stĺpom na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
13. Námestie pred Trojičným stĺpom na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
14. Námestie pred Trojičným stĺpom na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
15. Námestie pred Trojičným stĺpom v prvej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
16. Námestie pred Trojičným stĺpom v druhej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
17. Námestie pred Trojičným stĺpom v druhej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
18. Námestie pred Trojičným stĺpom v druhej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
19. Námestie pred Trojičným stĺpom v druhej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
20. Námestie pred Trojičným stĺpom v druhej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
21. Námestie pred Trojičným stĺpom v druhej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
22. V pozadí kostol sv. Ondreja na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
23. Kostol sv. Ondreja na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
24. Kostol sv. Ondreja na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
25. Kostol sv. Ondreja na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
26. Pohľad na Kostol sv. Ondreja z Dunajského nábrežia. Archív KPÚ Nitra.
27. Pohľad na Kostol sv. Ondreja a benediktínske kolégium. Archív KPÚ Nitra.
28. Pohľad na Kostol sv. Ondreja z Dunajského nábrežia. Archív KPÚ Nitra.
29. Pohľad na Kostol sv. Ondreja na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
30. Pohľad na kostol reformovanej cirkvi na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
31. Pohľad na kostol reformovanej cirkvi na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
32. Kostol reformovanej cirkvi na Jókaiho ulici koncom 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
33. Kostol reformovanej cirkvi na Jókaiho ulici v roku 1918. Archív KPÚ Nitra.
34. Kostol reformovanej cirkvi v roku 1914. Archív KPÚ Nitra.
35. Kolégium reformovanej cirkvi. Archív KPÚ Nitra.
36. Kostol evanjelickej cirkvi pred prestavbou veže. Archív KPÚ Nitra.
37. Pohľad z radnice na kostol evanjelickej cirkvi už s vežou. Archív KPÚ Nitra.
38. Pohľad z radnice na kostol evanjelickej cirkvi bez veže. Archív KPÚ Nitra.
39. Pohľad z radnice na kostol evanjelickej cirkvi už s vežou. Archív KPÚ Nitra.
40. Vojenský (bývalý františkánsky) kostol na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
41. Vojenský (bývalý františkánsky) kostol aj s kláštorom. Archív KPÚ Nitra.
42. Pohľad na zadnú stranu areálu bývalého františkánskeho kostola. Archív KPÚ Nitra.
43. Vojenský (bývalý františkánsky) kostol aj s kláštorom. Archív KPÚ Nitra.
44. Budova gymnázia pred asanáciou na mieste dnešného kultúrneho paláca. Archív KPÚ Nitra.
45. Budova kultúrneho paláca na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
46. Budova župného domu na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
47. Budova župného domu v roku 1932. Archív KPÚ Nitra.
48. Budova justičného paláca na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
49. Budova justičného paláca v prvej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
50. Budova justičného paláca na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
51. Budova justičného paláca v prvej pol. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
52. Dôstojnícky pavilón na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
53. Dôstojnícky pavilón na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
54. Dôstojnícky pavilón na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
55. Dôstojnícky pavilón na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
56. Dôstojnícky pavilón na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
57. Dôstojnícky pavilón na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
58. Anglický park pri Dôstojníckom pavilóne na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.

59. Hudobný pavilón v Anglickom parku na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
60. Ulica biskupa Királyja s neologickou synagógou z roku 1924. Archív KPÚ Nitra.
61. Budova neologickej synagógy postavená v roku 1863 na zač. 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
62. Ulica biskupa Királyja na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
63. Budova hlavného gymnázia postavená v roku 1908 na ul. biskupa Királyja. Archív KPÚ Nitra.
64. Jókaiho ulica na začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
65. Rozdvojenie ulíc Jókaiho a Františkánov v roku 1912, v strede lekáreň Salvator. Archív KPÚ Nitra.
66. Hotel Centrál na Župnej ulici na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
67. Hotel Centrál na Župnej ulici v medzivojnovom období. Archív KPÚ Nitra.
68. Pohľad na Jókaiho ulicu v medzivojnovom období. Archív KPÚ Nitra.
69. Pohľad na Jókaiho ulicu v medzivojnovom období. Archív KPÚ Nitra.
70. Pohľad na Jókaiho ulicu v roku 1902. Archív KPÚ Nitra.
71. Pohľad na Ulicu františkánov v roku 1932. Archív KPÚ Nitra.
72. Pohľad na asanovanú Vojenskú nemocnicu. Archív KPÚ Nitra.
73. Budova asanovanej Vojenskej nemocnice. Archív KPÚ Nitra.
74. Most na Alžbetin ostrov, v pozadí Kostol sv. Ondreja. Archív KPÚ Nitra.
75. Pohľad na tzv. malý most na Alžbetin ostrov. Archív KPÚ Nitra.
76. Pohľad z malého mosta na Dunajské nábrežie na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
77. Pohľad na Dunajské nábrežie na konci 19. storočia, v popredí kaviareň Grand. Archív KPÚ Nitra.
78. Pohľad na Dunajské nábrežie na začiatku 20. storočia, v popredí kaviareň Grand. Archív KPÚ Nitra.
79. Pohľad na Dunajské nábrežie v roku 1933, v popredí Litovel. Archív KPÚ Nitra.
80. Pohľad z malého mosta na Darányiho park na Dunajskom nábreží. Archív KPÚ Nitra.
81. Pohľad z malého mosta na Darányiho park na Dunajskom nábreží. Archív KPÚ Nitra.
82. Pohľad na Lehárovu ulicu na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
83. Pohľad na Lehárovu ulicu na konci 19. storočia. Archív KPÚ Nitra.
84. Pohľad na Lehárovu ulicu zo začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
85. Secesná budova komárňanskej sporiteľne na Tržničnom námestí. Archív KPÚ Nitra.
86. Pohľad na Palatínovu ulicu zo začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
87. Pohľad na Palatínovu ulicu v roku 1928, napravo kaviareň Othon. Archív KPÚ Nitra.
88. Pohľad na Palatínovu ulicu zo začiatku 20. storočia, naľavo kaviareň Othon. Archív KPÚ Nitra.
89. Pohľad na Palatínovu ulicu z medzivojnového obdobia. Archív KPÚ Nitra.
90. Pohľad na Palatínovu ulicu od Tržničného námestia zo začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
91. Palatínova ulica v medzivojnovom období, na pravo už s Baťovou budovou. Archív KPÚ Nitra.
92. Pohľad na Palatínovu ulicu od Tržničného námestia zo začiatku 20. storočia. Archív KPÚ Nitra.
93. Palatínova ulica v medzivojnovom období, na pravo už s Baťovou budovou. Archív KPÚ Nitra.
94. Pohľad na dnešnú Ulicu pohraničnú z roku 1936. Archív KPÚ Nitra.
95. Pohľad na dnešnú Ulicu pohraničnú zo strechy Justičného paláca. Archív KPÚ Nitra.
96. Slávna kaviareň Othon na Palatínovej ulici v roku 1908. Archív KPÚ Nitra.
97. Budova chlapčenskej meštianskej školy v roku 1915 (dnešné slov. gymnázium). Archív KPÚ Nitra.
98. Budova hotela Centrál s koncertnou sálou na Župnej ulici v medzivojnovom období. Archív KPÚ Nitra.
99. Miesto rodného domu Móra Jókaiho na Ulici biskupa Királyja.. Archív KPÚ Nitra.
100. Pohľad na asanovanú časť (v pravo) dnešnej Lehárovej ulice. Archív KPÚ Nitra.
101. Pohľad na Jókaiho ulicu z veže reformovaného kostola. Archív KPÚ Nitra.
102. Pohľad na Palatínovu ulicu z veže radnice. Archív KPÚ Nitra.
103. Pohľad mesto z veže radnice, v popredí dvorové krídlo Zichyho palác. Archív KPÚ Nitra.
104. Pohľad na mesto z veže Vodárne. Archív KPÚ Nitra.
105. Pohľad na mesto z veže Vodárne, v popredí Senný trh. Archív KPÚ Nitra.

6.3. Fotografická dokumentácia

6.3.2. Diaľkové pohľady na mesto v rámci krajiny.

1. *Letecký pohľad na mesto od Maďarska. Archív KPÚ Nitra.*
2. *Letecký pohľad na mesto od malého mosta. Archív KPÚ Nitra.*
3. *Letecký pohľad na historické jadro mesta. Archív KPÚ Nitra.*
4. *Letecký pohľad na mesto, v strede Anglický park. Archív KPÚ Nitra.*
5. *Letecký pohľad okraj pamiatkového územia. Archív KPÚ Nitra.*
6. *Pohľad na mesto z veže kostola sv. Ondreja. Archív KPÚ Nitra.*
7. *Pohľad na mesto (Župná ulica) z veže kostola sv. Ondreja. Archív KPÚ Nitra.*
8. *Pohľad na mesto a Kostol sv. Ondreja z veže radnice. Archív KPÚ Nitra.*
9. *Pohľad na mesto z veže radnice. Archív KPÚ Nitra.*
10. *Pohľad na Ulicu františkánov z veže radnice. Archív KPÚ Nitra.*
11. *Pohľad na Námestie generála Klapku z veže radnice. Archív KPÚ Nitra.*
12. *Pohľad na mesto z malého mosta. Archív KPÚ Nitra.*

6.3.3. Pohľady v rámci pamiatkového územia.

1. *Pohľad na Námestie generála Klapku. Archív KPÚ Nitra.*
2. *Pohľad na Námestie generála Klapku. Archív KPÚ Nitra.*
3. *Pohľad z Námestia generála Klapku na Palatínovu a Župnú ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
4. *Pohľad na Námestie generála Klapku od Hradnej ulice. Archív KPÚ Nitra.*
5. *Pohľad na Dôstojnícky pavilón od Námestia generála Klapku. Archív KPÚ Nitra.*
6. *Pohľad na Palatínovu ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
7. *Pohľad na Palatínovu ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
8. *Pohľad na Palatínovu ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
9. *Pohľad na Palatínovu ulicu od Tržničného námestia. Archív KPÚ Nitra.*
10. *Pohľad na Jókaiho ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
11. *Pohľad na Jókaiho ulicu – vidlica z Ulicou františkánov. Archív KPÚ Nitra.*
12. *Pohľad na Jókaiho ulicu z rohu Ulice pohraničná. Archív KPÚ Nitra.*
13. *Pohľad na Jókaiho ulicu pri kostole reform. cirkvi. Archív KPÚ Nitra.*
14. *Pohľad na Jókaiho ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
15. *Pohľad na Jókaiho ulicu z Námestia Kossutha. Archív KPÚ Nitra.*
16. *Pohľad na Ulicu františkánov od Jókaiho ulice. Archív KPÚ Nitra.*
17. *Pohľad na Ulicu františkánov a evanjelický kostol. Archív KPÚ Nitra.*
18. *Pohľad na Ulicu františkánov a františkánsky kostol. Archív KPÚ Nitra.*
19. *Pohľad na Ulicu františkánov a františkánsky kostol. Archív KPÚ Nitra.*
20. *Pohľad na Župnú ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
21. *Pohľad na Ulicu pohraničnú od Jókaiho ulice. Archív KPÚ Nitra.*
22. *Pohľad na Ulicu pohraničnú. Archív KPÚ Nitra.*
23. *Pohľad na Ul. biskupa Királya, v diaľke veže Kostola sv. Ondreja. Archív KPÚ Nitra.*
24. *Pohľad na Lehárovu ulicu od Tržničného námestia. Archív KPÚ Nitra.*
25. *Pohľad na súčasnú podobu Tržničného námestia. Archív KPÚ Nitra.*
26. *Pohľad na Valchovnícku ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
27. *Pohľad na Dunajskú ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
28. *Pohľad na Dunajské nábregie od Lehárovej ulice. Archív KPÚ Nitra.*
29. *Pohľad na Dunajské nábregie od Pevnostného radu. Archív KPÚ Nitra.*
30. *Pohľad na ulicu Pevnostný rad. Archív KPÚ Nitra.*
31. *Pohľad na Špitálsku ulicu. Archív KPÚ Nitra.*
32. *Pohľad na Anglický park. Archív KPÚ Nitra.*

6.3.4. Pohľady na prvky uličného interiéru.

1. *Pohľad na Sochu generála Klapku (NKP). Archív KPÚ Nitra.*
2. *Pohľad na Súsošie sv. Trojice (NKP). Archív KPÚ Nitra.*
3. *Pohľad na Sochu Móra Jókaiho (NKP). Archív KPÚ Nitra.*
4. *Pohľad na Sochu M.R. Štefánika (NKP). Archív KPÚ Nitra.*
5. *Pohľad na Sochu Franza Lehára. Archív KPÚ Nitra.*
6. *Pohľad na Sochu sv. Štefana. Archív KPÚ Nitra.*

7. Stožiarový kandeláber na Námestí generála Klapku. Archív KPÚ Nitra.
8. Stožiarový kandeláber na Námestí generála Klapku. Archív KPÚ Nitra.
9. Konzolový kandeláber na radnici na Námestí generála Klapku. Archív KPÚ Nitra.
10. Konzolový kandeláber na Námestí generála Klapku. Archív KPÚ Nitra.
11. Pohľad na oplotenie pred školou na Ulici pohraničná č. 9-11 (p.č. 517). Archív KPÚ Nitra.
12. Pohľad na oplotenie pred budovou na Námestí M.R. Štefánika č. 8-9 (p.č. 57). Archív KPÚ Nitra.
13. Drevený výkladec domu na Jókaiho ulici č. 35 (p.č. 609). Archív KPÚ Nitra.
14. Kovový vývesný štít zo 60-tych rokov 19. stor. na dome na Palatínovej ulici č. 7 (p.č. 1856). Archív KPÚ Nitra.
15. Arkier na dvorovej fasáde domu na Jókaiho ulici č. 9 (p.č. 937/1). Archív KPÚ Nitra.
16. Vitráž na dvorovej fasáde domu na Jókaiho ulici č. 9 (p.č. 937/1). Archív KPÚ Nitra.
17. Balkón s kovovým zábradlím na budove na Tržničnom námestí č. 3 (1912). Archív KPÚ Nitra.
18. Kovaná dverná výplň na budove na Tržničnom námestí č. 3 (1912). Archív KPÚ Nitra.
19. Detail na kovanú dvernú výplň domu na Dunajskej ulici č. 9 (p.č. 2117/2). Archív KPÚ Nitra.
20. Kovový okap na budove bývalej banky na Jókaiho ulici č. 24 (p.č. 20/1). Archív KPÚ Nitra.
21. Ozdobné prvky na fasáde nájomného domu na Ulici pohraničná č. 3 (p.č. 565/1). Archív KPÚ Nitra.
22. Ozdobné prvky na fasáde domu na Ulici biskupa Királyja č. 13 (p.č. 96/1). Archív KPÚ Nitra.
23. Vstup na budove bývalej banky na Jókaiho ulici č. 24 (p.č. 20/1). Archív KPÚ Nitra.
24. Dverná výplň domu na Ulici K. Thalyho č. 13 (p.č. 621). Archív KPÚ Nitra.
25. Detail vstupnej brány nájomného domu na Ulici pohraničná č. 3 (p.č. 565/1). Archív KPÚ Nitra.
26. Nika so sochou na dome na Námestí generála Klapku č. 6 (p.č. 2144). Archív KPÚ Nitra.

6.4. Grafická dokumentácia

- 5.4.1. Výkres č. 01 Širšie vzťahy.
- 5.4.2. Výkres č. 02 Vývoj urbanistickej a sídelnej štruktúry.
- 5.4.3. Výkres č. 03 Slohová analýza.
- 5.4.4. Výkres č. 04 Stavebno-technický stav objektov.
- 5.4.5. Výkres č. 05 Zásady ochrany pamiatkového územia.
- 5.4.6. Výkres č. 06 Bloky.

6.5. Evidenčné listy nehnuteľností v pamiatkovom území

344 ks evidenčných listov jednotlivých nehnuteľností situovaných na území pamiatkovej zóny.